INTRODVCTIO IN DIALECTICAM ARISTOTELIS.

Per R. P. Franciscum Toletum
Doct. Theologum Societatis
IESV.
Et ab eodem denuo recognita.

SIC

HIS QVI DILIGVNT

ROMÆ,
Apud Victorium Helianum.
M. D. LXIX.

INTRODVCTIO IN DIALECTICAM ARISTOTELIS.

Per R. P. Franciscum Toletum Doct. Theologum Societatis IESV.

ROMAE,

Apud Victorium Helianum.

LECTORI S.

INtroductiones, quas Isagogas Græci appellant, cum in disciplinis omnibus & artibus, amice lector, vtilissimas esse constat, tū verò in ea, quæ ab Aristotele tradita est, disserendi doctrina ita certum est, vt confirmatione indigere non videatur, nam etsi vir eruditissimus oēs eius artis partes accuratissimè sit persecutus, ac fœlicissimè absoluerit vniuersas, tamen (ꝙ negari non pōt) ita obscurè plerunq; multa ab eo dicuntur, vt nisi ab iis, qui rem velut in summa iā perceperint, facilè intelligi nō possint. Itaq; in omnibus Academiis, quas nouimus toto orbe celebratissimas, is mos iā inde ab initio inoleuit, vt Philosophiæ Professores anteq̄ Aristotelis libros explicandos tironibus aggrediantur, iis totius Dialecticę rudia quædā elemēta paucis, quantum natura rei patitur, & apertis præceptionibus cōprehensa proponant, quò neq; ignari oīno harū rerū ad Arist. lectionē accedant, neq; rursus diutius æquo ī his retineātur, quę sunt ex ipso plenius postea percepturi. Quā quidē cōsue-

tudinē, nisi experientia certissima rerum magistra cōpertum fuisset, optimā esse & vtilissimā, nunq̄ tam diu, tanto oīum doctorū consensu tam frequētes, ac nobiles Academię retinuissēt. Quòd si nostrū hic iudiciū ēt & exēplū aliquid valet, expertus sum & Romę hoc anno, & alibi aliàs, cū hęc eadē profiteremur, magnā ex ea re vtilitatē ad auditores peruenisse, quod morē hunc secuti essemus. Neq; verò illi audiendi sunt, qui hęc Sophistarū esse commēta affirmāt, quę introductionibus huiusmodi cōtineri solēt: nam (vt de cęteris nūc taceā, quę sunt à viris doctissimis nō paucæ cōscriptę) in hac certè nostra dedimus operā diligēter, vt nihil nisi ex optimis quibusq; authoribus Gręcis, Latinis, et Arabibus proferremus, quales sunt, inter Gręcos quidē Amonius, Porphyrius, Alexander, Theophrastus, Psellus, inter Latinos aūt Boetius, Thomas, Albertus Magnus, Aegidius, & alii pleriq;, inter Arabes verò Auerroes, Algazeles, Auicēna. Qua in re siquid est boni (vt fore nos quidē speramus) id & Deo laudi, & tibi cōmodo esse vehemēter optamus. Vale,

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS,

LIBER PRIMVS.

De nomine Dialecticæ. Cap. I.

DIALECTICA *uiam ostendit, & Methodum tradit, qua occulta manifestare, confusa discernere, errores repellere, ueritatesq; cōfirmare possimus, propterea ante omnem aliam scientiam addiscenda est, ipsa enim est ianua, qua aperta, omnes aperiuntur, & qua clausa omnes clauduntur; cuius adæquatū obiectum est Argumentatio, quæ ex simplicibus dictionibus significatiuis, quas terminos uocant, primò componitur, à quibus prius nobis esset incipiendum, cum simplicia priora sint, nisi aliunde initium capere si studentiū utilitas præmoneret, quibus conducibilius multo futurū existimamus, si ante, quæ ad ipsam Dialecticam, einsque instrumenta pertinent, breui compendio tenuerint, ut quid Dialectica sit, præ alijs omnibus percipientes, modumque diuidendi, definiendi, & argumentandi edocti promptiores fiant faciliusque per reliqua procedant. Cum igitur præceptū Aristotelis sit, ut alicuius rei cognitionem indagantes, quid nomen significet, præcognoscăt, nominum enim significatione ignorata ad rerum contēpla-*

tionem ascendi non potest, nos autem breuem quandã introductionem ad Dialecticam Aristo. paremus, quid nomen Dialecticæ sibi uelit, exponamus, oportet. Dialectica Græce idem est, quod latine disputatrix, uel dissertrix, quasi ars quæ disputare, & disserere doceat, quam stoici partem logicæ esse existimabant, duas logicæ facientes partes, alteram inueniendi argumenta, & rationes, quibus uerum a falso discernitur, alteram de inuentis iudicandi, illam Topicam, hãc Dialecticã uocabant. Dialecticorum tamen communis usus iam nomen Dialecticæ utrique parti commune fecit, immo logicæ nomẽ a Dialecticæ nomine non discernunt, præsertim cum apud Aristotalis distinctio Dialecticæ, & logicæ non inuenitur, at logica a λόγος dicitur, quod latine idem quod sermo, uel ratio est, quasi scientia sermocinalis, uel rationalis, idest, quæ uersatur circa rationes, & sermonẽ. Vocamus autem rationes discursus intellectus, quibus uerum uel falsum inquirimus, unde logicæ nomen latius patet, si eius Etymologia inspiciatur quam Dialecticæ, cum logica etiam Grãmaticam, & Rhetoricam, quæ de sermone sunt, complectatur, qua parte uero idem quod rationalis est, Dialecticæ conueniat & aliqua ex parte Rhetoricæ quæ etiam ratione utitur, proinde latissime sumpta Grammaticam, Rhetoricam, & Dialecticam compræhendit: quod quamuis uerum est, communiter tamen iam est receptum, ut quoties de logica sermo fit, idem quod per Dialecticã intelligatur, præsertim apud Dialecticos, uocabula enim peculiariter secundum subiectam materiam accipienda sunt.

Cap. II. Quid sit Dialectica, de eius necessitate, materia, fine, & officio.

Artes omnes in hunc finem inuentæ sunt, ut per eas operationes nostræ quas per naturam non ita facile, & perfecte præstare poteramus, absolutæ, & exactæ reddantur: quod in omnibus reperire est, homo enim potest scribere, pingere, luctari, texere, sed id imperfecte, & non sine errore: at si artem teneat, expeditius, & certius illa omnia exequetur, unde ars recte quicquam faciendi, aut cognoscendi dicitur promptitudo: ex quo factum est, ut cum multæ in nobis sint operationes, atque inter se diuersæ, quas recte exercere nō poteramus, plures ad hoc inuentæ sunt artes. Sunt autem in cōmuni, tres operationes, quædam exteriores, quæ circa aliquam materiam extra nos uersantur, ut pingere, texere, agros colere. Sunt aliæ operationes exteriores, quæ tamen non in aliquam extra nos transeunt materiam, sicut loqui, sermocinari, dicere. Sunt aliæ in tertio genere interiores, sicut contemplari rerum naturas, cōsiderare, uerum cognoscere. Ad tres has operttiones optime exercendas multæ sunt adinuentæ artes ad operationes exteriores primi generis, sunt omnes illæ artes, quæ Mechanicæ dicuntur, ut nemoraria, militaris, nautica, fabrilis. Ad operationes secundi generis sunt artes quæ sermocinales dicūtur, Grāmatica scilicet, quæ recte & congrue uoces connectere docet, Rhetorica, quæ elegātē ac suis numeris absolutā reddit orationē. Ad operationes uero tertij generis, quædam ars adinuenta est

quæ Methodum traderet, & uiam sterneret, qua ad perfectam rerum contemplationem, & cognitionem uenire possemus, & hæc dialectica est: unde sicut artes Mechanicas recte faciendi, & operandi artes, Grammaticam congrue loquendi, Rhetoricā recte dicendi, ita Dialecticam recte intelligendi iure artem dixeris, non quod per Dialecticam res ipsas sciamus, aut cognoscamus, hoc namque aliarum munus est scientiarum, sed quod Dialectica modum, & Methodum præbeat, quibus rectam rerū contemplationem cōsequamur, propter quod instrumentum, & organum scientiarum et modus sciendi dicitur. Quod si Dialectica etiam circa sermonem uersatur, id non est per se nisi quatenus per sermonem operationes intellectus manifestantur, nec hoc etiam pacto circa quemcunque sermonem uersatur, sed circa eum solum, quo aliquid uere, uel falso dicitur. De reliquis uero quæ ad Dialecticam pertinent, dicamus oportet. Experientia enim cōstat, & Arist. 7. Polit. c. 4. docet artes habere aliquam materiam, circa quā operentur, ars enim textoria circa filum, lignaria circa lignum, militaris circa arma uersatur. Est etiam cuique arti suus finis, & officium, quorum nihil Dialecticæ deest. Pro quo aduerte primo, quod Materia in aliqua arte duplex est, quædam propinqua, & proxima, circa quam talis ars uersatur, ut ligna materia sunt artis lignariæ, fabrilis ferrū quia circa hæc tales artes uersantur, altera materia est remota, quam ars quidem præsupponit, non tamen circa eam primo uersatur, quo pacto arbores materia lignariæ artis, remota tamē, ferrum militaris, lana texto-

riæ dicuntur, quia sine his materiæ proximæ non constant. Aduerte etiam præter hæc, in Grammatica, Rhetorica, & Dialectica duplicem esse materiam, alteram propinquam, ut in Grammatica sunt uoces ad cõgruam connexionem aptæ, in Rhetorica sermo ornatus, & elegans, in Dialectica uero operationes intellectus, uel sermo qui tales operationes manifestat, alteram autem remotam, quæ in his tribus artibus eadem est, nempe res omnes, cum discrimine tamen, Grammaticus enim circa res omnes uersatur de eis congrue loquendo, Rhetoricus ornate dicendo, Dialecticus uiam ostendens, qua uere cognoscantur, & inde uero sermone exprimatur, propterea hæ artes communes dicuntur. Ex his apparet finis, & officiũ Dialectici: finis.n.eius est methodum ostẽdere, qua res uere dignosci, & secerni queant. officium autem ea ministrare, quibus talis cognitio obtineatur, id autem fit diuidendo, definiendo, & argumentando, officium ergo ipsius definire, diuidere, & argumentari est. Instrumenta, quæ modi sciendi dicuntur, sunt definitio, diuisio, & argumentatio, de quorum singulis introductorio modo nonnulla dicemus. Et primum de definitione.

Cap. III. Quid definitio, & quotuplex sit.

Circa definitionẽ quatuor nobis breuiter cõsiderandã sunt. Primum quid sit definitio. Secundum, quotuplex sit. Tertium, quæ sint leges bonæ definitionis. Quartum, qui modi argumentandi, & loquendi per definitionem. Circa primum aduerte: Arist. 1. Top. c. 4. id quod nos definitionem uocamus, terminum uocare

translatione sumpta a termino, & limite, quo agri, uel areæ circunscribuntur: ut enim totú quod illius est areæ intra talem terminum continetur, nec quicquam areæ est extra terminum, nec aliud, quod non sit areæ, est intra, ita illa oratio, quæ omnes partes, quæ sunt in natu ra rei ita explicat, ut nihil deficiat, uel redundet, dicitur terminus. nos uocamus definitionem, quasi undique circunscribentem rei naturam. est auté definitio iuxta Aristotel. 2. Post. c. 10. oratio ipsum quod quid est, significans, ac si dixisset, est oratio, quæ naturam alicuius manifestat. In qua definitione duæ sunt particulæ considerandæ. Altera est, quod sit oratio, idest, aggregatio quædam multarum uocum & notionum, cum enim naturæ rerum quæ definiuntur, habeant plures partes, necesse est pluribus manifestentur uocibus, unde una sola uox non est definitio. Altera particula est, naturam alicuius significans. Hoc ponitur ad excludendas orationes multas, quæ definitiones non sunt, quia alicuius naturá non manifestant, ex quo fit ut ista sit definitio, animal rationale, est enim oratio: & hominis naturam explicat, at homo est doctus: oratio quidem est, definitio uero minime, nullius enim naturam exprimit. Contra hoc unum posset argumentú opponi huiusmodi: Vna uox sola potest significare totam naturam rei, ergo definitio non est oratio antecedens probatur, ista uox homo significat totum hominem, & integrá ipsius naturam, ergo una uox totam rem explicat. Ad hoc respondetur, dupliciter aliquam rem uoce significari, & manifestari posse, uno modo distincte, altero modo cõfuse, hoc exemplo poterit in-

telligi, uidere quandoque possumus imaginem aliquam confuse, cum totam simul conspicimus, nec magis uisus ad unam quam ad aliam partem inclinatur, uidemus et eandem distincte, cum ad singulas partes oculos conuertimus uel minimam quanque lineam inspicientes, quod etiam intellectu contemplantes aliquando facimus, ita res significatur una quidem uoce, confuse tamen, quia per eam tota simul repræsentatur, at uero pluribus uocibus eadem res singulis singulas eius partes significantibus distincte significatur. Modo respondetur, definitionem debere significare rem totam non confuse, sed distincte, proptèrea debere esse orationem, ex quo sequitur, nomen alicuius rei, & definitionem eiusdem idem significare; sed non modo eodem sed alterum distincte, alterum confuse, homo enim, & animal rationale eandem rem exprimunt, sed uox homo, confuse definitio uero animal rationale, distincte. Cum igitur definitio alicuius naturam explicet, fit ut prima diuisione diuidatur iuxta diuisioné eius, cuius naturam explicat, quod duplex potest esse, alterum uox aliqua significatiua, alterum, res aliqua, ut enim res ipsæ suas habent proprias naturas, ita etiam & nomina suas sortiuntur naturas, quæ a significatione sumuntur, ut sicut homo est homo per animam, & corpus, ita & nomen nomen est, quia ex uoce, & significatione componitur. Possunt ergo & res, & nomina definiri, unde exurgit duplex definitio, altera quæ dicitur nominis, altera quæ dicitur rei, definitio nominis, quæ interpretatio, & Etymologia aliquando dicitur, est oratio nominis significationem exponens, hic autem uocamus no

men quamcunque dictionem significatiuam, ut magnanimus est, qui magnum habet animum; infinitum quod non habet finem, uacuum est quod caret corpore, argumento autem est is definitionibus sola nomina nõ res definiri. quod aliquando contingat similia nomina fictitiũ quid significare, multiplex quidem huiusmodi definitio assignatur, sed quia grammatica est potius consideratio talis, prætermittitur. Definitio uero rei est oratio rem aliquam explicans, ut animal rationale, quæ hominis naturam manifestat.

Cap. IIII. Quotuplex sit definitio rei.

TRiplex est definitio rei, quædam essentialis, quædã causalis, quædam descriptiua, seu accidentaria. Essentialis, definitio est oratio genus & differẽtiam alicuius rei continens. Vocatur autem genus id quod naturæ definiti ita competit, ut simul etiam de alijs prædicetur, ut in hac hominis definitiõe, animal rationale, animal genus est, quia cum de natura hominis sit, etiam de equo, capra & alijs multis prædicatur. Est autem differentia, id quod cum de natura etiam definiti, sit cum genere iunctum ipsum determinat, & coarctat, ut pro sola re definita sumatur, sicut se habet in illa eadem definitione rationale, est enim in ipsa hominis natura, & coarctat genus animal, ut non equum, nec aliud præter hominem dicat, huiusmodi definitio dicitur essẽtialis, quia naturam rei per ea quæ illi essentialia sunt, manifestat, idem enim natura, & essentia sunt, nec exactiorem modo petas horum declaratione suo enim loco diligentius

ista consideranda sunt. Definitio Causalis est oratio rei propriás causas manifestás. Causarum autem numerus quadruplex est, quædam causa est materialis, ea nempe, ex qua aliquid fit, ut ligna, & lapides materia sunt domus, æs statuæ, corpus humanum ipsius hominis. altera est forma, ea scilicet, per quam res est, & quæ simul cum materia rem totam absoluit, ut anima rationalis hominis est forma, & figura statuæ. tertia est efficiens, à qua aliud producitur, ut sol qui lumen producit, ipsius est efficiens causa, & ignis caloris, & sutor calcei. quarta est causa finalis gratia cuius, seu propter quam aliquid fit, ut beatitudo causa est finalis hominis, ad beatitudinem enim creatus est, & sanitas est finis potionis amaræ. Ex his igitur causis, aut singulis aut pluribus, aut omnibus definitiones causales fiunt, Sunt autem, quæ per materiam dantur, ut domus est ex lapidibus, lignis, & terra, reliquisque partibus constructa. Zithum est potus ex aqua, bordeo, & lupulo confectus, sub hoc definitionis genere, cōpræhenduntur definitiones, quibus res artificiatæ per ea ex quibus fiunt, definiuntur. Compræhenduntur etiam definitiones, quæ partes rei continent ut mundus est ex cælo, terraque, & ex naturis, quæ intra hæc includuntur, constitutio. corpus humanum est quod ex erecto capite, pectore, manibus, uentre, pedibusque constat, quas alij uocant partitiones. Compræhenduntur etiam definitiones accedētium, quæ per subiecta ipsorum assignantur, ut risibilitas est aptitudo hominis ad ridendum: lumen est actus diaphani. Secundū genus Causalium definitionū est per formam, ut homo est ani-

mal ex rationali anima constans, ad quod genus illæ definitiones reducuntur, quibus concreta per abstracta definimus, ut album est quod albedine afficitur. tertium genus est per efficientem causam, ut dies est latio solis supra terram. Ecclipsis est interpositio terræ inter solem, & lunam, tonitruum est extinctio ignis in nube. Possumus etiam bis uti in obliquo dicētes, nox est priuatio luminis proueniens ex latione solis sub terram. Quartum genus est per finalem causam, ut homo est animal ad sūmi boni perceptionem destinatum, domus est tegumentum ad incommoditates extrinsecas propulsandas. Possunt etiam definitiones per plures causas simul assignari ista enim quatuor continet causas, homo est animal ex rationali anima & corpore in æternam beatitudinē a deo creatum; hæc autem duas, Ecclipsis est priuatio luminis ex interpositione terræ. hæc autem tres, homo animal est ex anima & corpore in beatitudinem ordinatum. hic autem unum aduerte, definitiones eas, quæ per materiam, & formam assignantur, esse etiam essentiales materia enim & forma ad rei naturam spectant, ipsamque componunt: unde dici possent essentiales, at quia simul etiam causæ rei sunt, causales dicentur, distinctionis gratia solent aliqui eas essentiales Physicas nuncupare, reliquas uero, quæ genere, & differentia constant, essentiales Metaphysicas. Tertia definitio est accidētaria, quæ non quid res, sed potius qualis sit, significat, hæc autem est oratio rem per sua accidentia manifestans. Est autē duplex, altera, quæ per genus, & accidens propriū quod illi soli rei conuenit, assignatur, ut homo est animal risi-

bile, terra est elementum grauissimum, ignis elementum leuissimum, & hæc proprie dicitur descriptio. Ad hác definitionem reducuntur ea, quæ dantur per effectus, ut iustitia est, quæ suú cuique tribuit, sol est autor diurnæ lucis, homo est animal, quod loqui potest. Altera definitio accidentaria est, quæ datur per accidétia communia quorum singula pluribus rebus insunt, simul tamen iniuncta, non nisi, rei, quæ definitur, ut homo est animal bipes, implume, pulchrum, magni cerebri. Ad hoc definitionis genus aliquæ Poetarum descriptiones reduci possent, sed ista ulterius prosequi non præsentis speculationis est, ne introductionis limites extra modum diuagantes transiliamus.

Cap. V. De legibus bonæ definitionis, De modo argumentandi, & loquendi circa ipsam definitionem.

M*Vlta quidem præcepta sunt ad bene definiendum obseruáda quæ difuse. 6. Top. Arist. tradit, ex quibus tria omnibus definitionibus cõmunia in præsenti explicanda elegimus. Primum igitur præceptum, seu lex est, ut definitio clarior sit definito, cum enim in hoc sit inuenta definitio, ut rem occultam manifestet, oportet, ut notior sit quam illud quod definitur, ut hæc definitio, animal a deo creatum ad beatitudinem, naturam hominis magis manifestat, quam si unica exprimatur uoce nempe, homo. Huic præcepto aduersantur definitiões illæ, quæ per ignotiora, uel æque ignota aßignantur, ut si dicas, somnus est imago mortis, mors enim ob-*

scurior est somno. Aduersantur etiam, quæ idem per idē definiūt, ut si dicas, leo est animal, quod est leo, aduersan tur tandem, quæ uocem metaphoricam habent, ut homo est arbor inuersa. Secundum præceptum est, definitio debet reciprocari, & conuerti cum definito idest de quocunque prædicatur definitum, de eodem & definitio prædicari debet, & de quocunque definitio, de eodem et definitum, ita ut nulli unum competat, cui non & alterum. Huic præcepto aduersantur, qui solum per cōmunia definiunt, quæ pluribus quam definito insunt, ut homo est substantia sensibilis. Aduersantur etiam nominum Etymologiæ, quæ ob id nō sunt proprie definitiones, cum pluribusque definitis conueniunt, ut Theologus est qui de Deo loquitur, lapis est quod pedem lædit. Tertium præceptum est, definitio nihil debet habere superfluum, uel diminutum, sed ita rem explicare, ut nec deficiat, nec excedat unde non est bona definitio, homo est animal rationale, coloratum, bipes, est enim superflua, cū coloratum, & bipes nō sit in natura hominis. nec ista est bona definitio, homo est substantia rationalis, est enim diminuta, cum plura sint ī natura hominis quam ea, quæ in tali definitione actu continentur, est enim homo substātia corporea animata, sensibilis rationalis. Hæc sunt præcepta cuilibet bonæ definitioni necessaria, ita ut ex unius defectu uitiosa reddatur definitio, unde si quis uelit definitionem aliquam bonam esse contendere, omnes simul leges illi inesse probare tenetur, at qui definitionem uitiosam esse contenderit, uel unicam legem deesse sufficiet ostendere. Modus argumentandi in definitione duplex

plex est admodum utilis, alter est, ut tam definitum quã definitio de aliquo prædicetur, & tunc de quocunque affirmatur definitũ, affirmabitur & definitio, & de quocunque definitio, pariter & definitum; Similiter etiam negatiue, ut concha est animal, ergo est corpus animatũ sensibile, & contra; concha est corpus animatum sensibile, ergo est animal, humilitas est habitus bonus, ergo est uirtus, & contra, est uirtus, ergo est habitus bonus, pariter etiam in negatione, ut simia non est animal rationale, ergo non est homo; econtrario non est homo, ergo non est animal rationale superbia non est habitus bonus igitur nec est uirtus, item, non est uirtus, ergo nec habitus bonus. Alter modus argumentandi est quando aliquid de definito, uel de definitione prædicatur, & tunc quod affirmatur de definito, affirmabitur & de definitione, pari ratione quod negatur, & contra a definitione ad definitum, ut animal rationale est capax beatitudinis ergo, & homo, & homo est capax beatitudinis, ergo, & animal rationale negatiue pariter, ut habitus malus non est expetendus, igitur nec uitium, uirtus non est spernenda, ergo nec habitus bonus est spernendus. Superest ut de modo loquendi per definitionem, dicamus. Duplex autem loquendi est modus & interroganti, & respondenti. Primum, petenti, quæ definitio est ista? responde, uel est nominis, uel est rei, est causalis, uel essentialis, uel descriptiua. Petenti secundo, qualis est hæc definitio? respõde, est bona, uel est mala. Circa definitum etiã potest interrogans petere, quid est hoc, scilicet, quid est homo uel leo? Cui responde per definitionem essentia-

lē uel causalē. secundo, quale est hoc? responde per accidentariā. Circa definitionē aūt nominis solet peti, quæ est huius nominis significatio? Et respōdetur per illius significationes. At circa causalem secundū causarū numerū quadruplex fit interrogatio, ut a quo est cathedra? respōde per efficiētē, ex quo est? respōde per materiā per quid est? respōde per formā propter quid causam finalē petit.

Cap. VI. quid Diuisio, quotuplex, quæ ipsius præcepta sunt.

EST alius sciendi modus, qui dicitur Diuisio, qua utimur ad totius alicuius partes inuestigandas, unde nō minimum hæc diffinitioni prodesse solet, quæ ex partibus cōflatur. Quid igitur sit diuisio, et quotuplex, quæ ipsius leges, quibus modis per Diuisionē argumentari liceat, quis tādē sit loquendi modus tractare oportet. Diuisio oratio est totum in suas partes distribuens, oratio dicitur, nō enim diuisio quæcunq; ad Dialecticum spectat, sed ea, quæ mente, et uoce fit, idest cum rem aliquam simul intelligentes singulas eius partes inuestigare, & uoce exprimere conamur, et propterea diuisio talis oratio dicitur, aliæ uero diuisiones, nempe, cū gladio lignum, uel aliud quiduis scindimus, Dialecticæ nō sunt. Est igitur Dialecticæ diuisio oratio, qua de toto aliquo loquētes singulas eius partes enarramus, quæ diuisio manifestat eam, quam intellectu concepimus, ut totum hoc bonum scilicet assumentes in singulas suas distribuimus partes, utile, honestum, & delectabile, in qua oratione duo sunt, Alterum totum illud, quod secatur

in partes, et hoc diuisum dicitur: Alterum, ipsius enumeratæ partes, et hæ membra diuidentia dicuntur. Ex utroq; autem constituta oratio diuisio est, quæ sicut & definitio in diuisionem nominis, & diuisionem rei primo diuidi potest. Diuisio Nominis est oratio, qua uox in suas siguificationes distinguitur ut canis significat sydus quoddam, significat & animal terrestre, hæc diuisio nominis est; non enim res aliqua per eam in suas partes diuiditur, sed sola uox, Hanc Græci enumerationem uocabant. Tali autem diuisione non unam uocem tantum, sed et orationem integram in uarios sensus, quos recipit, distinguimus, quas orationes amphibologicas uocant ut aio te Aeacida Romanos uincere posse. Cræsus Halim ingressus perdet quam plurima regna. Diuisio rei est, cum res aliqua in suas partes, uel accidentia distinguitur, quæ triplex est. Prima diuisio generis in species, hæc autem est, cum commune aliquod in minus communia, de quibus per se prædicatur, diuiditur, ut Elementorum aliud ignis, aliud aer, aliud aqua, aliud terra. hæc autem diuisio fieri aliquãdo solet per differẽtias, ex quibus species cõstituuntur, ut animalium, aliud rationale, aliud irrationale, idem est ac animalium, aliud homo, aliud brutum. Altera diuisio est totius in partes, ex quibus componitur, & hæc duplex solet esse secundum duplicem rationem partium, ex quibus componitur, sũt enim quædam partes, quæ ad naturam, & essentiã rei pertinent, quales sunt, forma, & materia, de quibus superius diximus; & secundum has fit diuisio quædam essentialis in partes, ut hominis alia pars anima, alia

corpus. Vasis alia pars argentum, alia figura. Quædam sunt partes, quæ quantitatis rei, potius quam naturæ, partes sunt, & secundum has fit diuisio, quæ in partes integrantes dicitur, quam aliqui partitionem uocant, ut corporis humani alia pars caput, alia brachia, alia thorax, alia uenter, alia pedes, in his enim decorus partium ordo seruãdus est. Similiter Terræ alia pars Asia, alia Africa, alia Europa. Tertia diuisio est, quando subiectũ aliquod in uaria accidẽtia, quæ illi insunt, distribuitur, ut hominum alius doctus, alius indoctus. hominum alius liberalis, alius prodigus, alius auarus, alius studiosus, alius prauus. Ad hanc Diuisionem pertinent, diuisiones eæ, quibus subiectum in suas potentias diuidimus, ut rationalis animæ alia potentia intellectus, alia uoluntas, alia memoria, animalis alia potentia sensus, alia appetitus, alia ad motum. Solet autem hæc accidentium diuisio adhuc dupliciter fieri, aliquando enim accidens in sua subiecta diuiditur, ut alborum aliud lilium, aliud nix, aliud Cignus & cætera. Virtutum aliæ in parte intellectiua, aliæ in sensitiua sunt. Aliquando etiam accidens in accidentia diuiditur, ut dulcium aliud flauũ aliud album: His igitur constitutis, præcepta in diuisione obseruanda constituamus. Primum præceptum est, ne plura membra contineat, quam par est, si enim aliquis diuisione prima animal in omnes suas species diuidat, non erit congrua diuisio, nam cum diuisio rei manifestandæ gratia inuenta sit, si multa contineret membra, fastidium potius, & obscuritatem quam cognitionem pareret. Adde etiam quod diuidentia mẽbra quen-

dam ordinem inter se petunt, quem si tam multa sint, obseruare difficillimum est. Circa hoc autem praecepta tria attendenda sunt. Primum ut si alicuius communis generis species paucæ sint, per illas diuisio fiat, ut elementorum aliud Ignis aliud Aer, aliud aqua aliud Terra. Secundum si species plurimæ sunt, tunc per aliquas species superiores diuisio procedat, & has rursus per alias diuidamus, ut animalium aliud homo, aliud brutum. Brutorum aliud aereum, aliud aqueum, aliud terrenum: & hæc rursus per alia, donec ad ultima deueniamus. Tertium potest etiam diuisio fieri per duas oppositas differentias, ut animalium, aliud rationale, aliud irrationale, sed horum causas perscrutari, alterius negotij est. Secundum præceptum. Singula membra diuisionis debent esse inferiora, diuiso idest diuisum sub se plura debet amplecti, quam singula membra, unde non esset congrua diuisio, animalium aliud sentit, aliud mouetur, nam sentire ita commune est sicut animal, cum omne animal sentiat. Tertium præceptum, Omnia membra simul sumpta sint suo diuiso æqualia, ita ut nihil contineatur sub diuiso, quod non sub aliquo membro, nec aliquid sub membro, quod non sub diuiso: unde non est diuisio bona, animalium aliud rationale, aliud irrationale, aliud elementum. hoc enim tertium membrum non est sub diuiso. Quartum præceptum est, ut membra inter se aliquam habeant æqualitatem. idest uum in altero non contineatur, unde non est diuisio bona, animalium aliud irrationale, aliud bipes, unum enim alterum includit, cum aliquod sit irrationale simul et bipes, Nec

ista, hominum alius pius, alius literatus, cum sint homines pij simul & litterati.

Cap. VII. De modis argumentandi, & loquendi per Diuisionem.

QVadruplex est modus, quo circa diuisionem argumentari possumus, Primus est a positione diuisi ad positioné alicuius ex membris diuidentibus, et ecõuerso idest, de quocunque ipsum diuisum affirmare uerum est, de eodem aliquod ex diuidẽtibus membris affirmare uerú erit, ut leo est animal, ergo rationale, uel irrationale. Similiter de quo membrum aliquod affirmatur, & ipsum diuisum affirmabitur, ut equus est irrationalis, ergo animal, hic tamen obseruandum est, ut a diuiso procedentes nõ unum membrum solum, sed omnia sub disiunctione colligamus, non enim ualet hoc, est animal ergo rationale, sed inferre oportet ergo rationale, uel irrationale, at ab ipsis membris ad diuisum progredientes possumus, et ab omnibus simul, & singulis diuisum inferre, ut hoc est irrationale ergo animal, item, hoc est rationale uel irrationale, ergo animal. Obseruandú etiam alterú est, ut in partitionibus cú diuiso aliquid commune, quod de singulis prædicetur, assumamus, ut múdi alia pars Africa, alia Asia, aliqua Europa, prædicatio sic est cõstituéda Africa est pars múdi, Asia est pars mundi, & Europa est pars mundi. Secundus, argumentandi modus a negatione diuisi ad negationem membrorum diuidẽtium, & econuerso, idest, si de aliquo diuisum nega

re uerum est, de eodem, & membra diuidentia negare uerum erit, ut lapis non est animal, ergo nec rationalis, nec irrationalis. Item si membra negare uerum est, et ipsum diuisum negare uerum erit, ut lapis non est rationalis, nec irrationalis; ergo nec animal. hic autem modus aliter se habet quam præcedens, a negatione enim diuisi procedentes omnia membra simul & singula licet negare, & ab ipsis ad diuisum regredientes non ab uno solo, sed ab omnium negatione procedere debemus, non enim ualet, non est rationale, ergo non est animal, ualet tamē, non est rationale, neque irrationale, ergo non est animal. Tertius modus est a positione diuisi, & negatione unius membri ad affirmationem alterius, si fuerit diuisio bimembris, uel a negatione duorum uel trium, si fuerit plurium membrorum, idest, si de aliquo affirmas diuisum, & negas unum, aut duo membra, affirmabis certe membrum reliquum, ut hoc corpus est elementum, & non est ignis, nec aqua, nec terra, ergo est aer. leo est animal, non rationale, ergo irrationale. Quartus modus est inter ipsa membra diuidentia ab affirmatione unius ad negationem alterius, ut hoc est ignis, ergo non est aqua, hoc est caducum, ergo non est perpetuum, non tamen semper iste modus argumentandi ualet, non enim sequitur, uirtus est honesta, ergo non est delectabilis, utrunque enim est, nisi uelis inferre, non eadem ratione est delectabilis, quæ est honesta. Modus loquendi interroganti triplex est. Primum enim quærenti. Quæ Diuisio est ista? Responde per aliquam speciem ex superius assignatis. Secundo, Qualis est diuisio? Responde

bonam, uel malam. Tertio, Quot partibus constat hæc diuisio? Responde, duabus tribus, secundum numerum partium, seu membrorum ipsius.

Cap. VIII. quid Argumentatio, quæ species, quę præcepta ipsius sint.

ARgumentatio præcipuum est Dialecticæ Instrumẽtum, quo ad probãdas ueritates ignotas, falsitatesque repellendas uti solemus, hæc autem est oratio, in qua unum ex altero cõsequi denotatur, idest, oratio, in qua propositio una incognita, ex altera cognita probatur, & declaratur. ut spongia est animal, ergo est sensitiua. Dicitur autem oratio, quia una uox Argumentatio non est. Dicitur, in qua unum denotatur consequi ex altero, quia non sat est, ut unum ex altero sequatur, ut argumentatio sit, nisi in tali oratione talis consecutio exprimatur. unde ista, Argumentatio non est: spongia est animal, & est sensitiua, licet unum ex altero sequatur, nisi illud explicetur, dicendo, spongia est animal, ergo est sensitiua. ex quo fit, ut in argumentatione qualibet sint tres partes necessariæ. Prima, illa propositio ex qua altera infertur, scilicet spõgia est animal, quæ dicitur, antecedens, seu argumentum. Altera, illa, quæ infertur .s. spongia est sensitiua quæ dicitur, consequens, Tertia illa coniunctio, ergo, uel similis explicans consecutionem, quæ dicitur, nota illationis: Tota autem oratio ex Antecedenti, seu Argumento, & consequenti, & nota illationis constructa, Argumentatio est. Argumentationis

Quadruplex est species Syllogismus. Enthymema, Inductio, & Exemplum. Syllogismus est oratio in qua ex duabus propositionibus inter se dispositis, tertia necessario colligitur, ut omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia. prima propositio maior, secunda minor, tertia conclusio dicitur. Enthymema est Syllogismus truncatus, idest, qui ex una propositione procedit ad alterius probationem, ut omnis homo est animal, ergo omnis homo est sensitiuus. Inductio est a singularibus sufficienter enumeratis ad uniuersale progressio, ut iste ignis est calidus, & ille ignis est calidus, ergo omnis ignis est calidus, exemplum est ex uno, uel pluribus particularibus unius particularis propter similitudinem illatio, ut Deus pepercit Niniuitis pœnitentiam agentibus, ergo, & alijs peccatoribus parcet si eos pœnituerit. Has species breuiter modo pro incipientium captu tractasse sufficiat, plura enim suis in locis tradenda sunt, Nunc quæ Argumentationis præcepta sint, dicamus opportet. Est autem Vnum in præsentia solum obseruandum, ut in Argumentatione, unum uere exaltero sequatur, & inferatur sicut sequi, & inferri denotatur, quando enim talis consequentia, & illatio deest, argumentatio uitiosa redditur, ut si dicas homo mouetur, ergo currit, argumẽtatio mala est cum non bene inferatur hominem currere, ex eo quod mouetur, potest enim moueri, & non currere, si tantum ambulet at si dicas, homo currit, ergo mouetur, argumentatio bona est, optime enim colligitur, hominem moueri ex eo quod currat, ubi

diligenter debes aduertere, Vitium, uel rectitudinem Argumentationis non consistere in ueritate, uel falsitate propositionum, ex quibus constat, sed in recta, uel non recta unius ex altera deductione, potest enim fieri, uti Argumentatio bona sit ex propositionibus falsis, in quibus tamen illatio recta est, ut homo uolat, ergo homo habet alas, potest etiam fieri ut Argumentatio uitiosa sit ex propositionibus ueris recta illatione deficiente, ut homo est animal, ergo habet duos pedes, propterea Argumentatio uera, uel falsa non est dicenda, sed bona, uel mala; signum unum adhiberi potest, quando consequentia mala est, nempe cum antecedens possit esse uerum consequenti existente falso, non quod propter falsitatem propositionis mala sit, sed quod in tali casu certum est non esse illationem rectam cum in consequentia bona, si antecedens uerum est, & consequens uerum sit, ex uero enim non sequitur falsum. Reliqua in libro quarto tradentur.

Cap. IX. Quis sit disputandi modus obseruandus inter scolasticos concertantes.

Disputatio ueritatis alicuius indagandæ causa est, cũ enim plurima nobis non statim manifesta sint, eo quod multa simul eorum ueritatem impedientia occurrant, nec facile sit ista discernere, Disputatione indigemus, qua proposita re alia omnia, quæ illius non sunt, separantes, ueram eius naturã consequamur, unde effluxit, ut clara ueritatis cognitio dicatur distincta,

quaſi ſegregata ab alijs multis, quibus rei ueritas opprimebatur, & uerbũ Diſputare optima Analogia de ductum eſt, ut enim plantæ & uites putantur, reiectisq; inutilibus, quibus ſuffocatæ erant, purgantur, ita illa di ſceptatio, qua ea quæ ueritatem uelut ſupprimebant, reijciuntur, merito dicitur diſputatio.

Prima Regula communis.

Ex his id tam Reſpondenti, quam Argumentanti obſer uandum maxime uidetur, ne finem hunc Diſputationis, qui eſt, ueritatem indagare peruertant, dum manifeſte falſa defendunt; uel circa res admodum per ſe notas tempus inutiliter conſumunt. Vnde cauere oportet a propter uia, quod clare falſum eſt ſuſtinendo, uel quod manifeſtum eſt pertinaciter negando. Poterit tamen propter ſcolaſticorum exercitationem uerum aliquando im pugnari, & falſum aliquod defendi. Secunda Regula communis. Vtraque etiam id obſeruandum eſt, ut id, cuius ueritas inquiritur, & quod diſputandum proponitur, quod thema, uel poſitio uel quæſtio attente conſideretur, & diſputatio circa illud uerſetur, uel circa ea, ex quibus illius cognitio dependet, nec fiant extra rem digreſſiones: uel uerba inaniter iactentur, aut repetantur. Tertia Regula communis. Illud utrique obſeruandum eſt, ut initio ſemel beneuolentiam comiter, & modeſte captent: Is qui argumentatur, Magiſtri circunſtantium, & Reſpondentis: Reſpondens uero ſolius argumentantis, uterque autem ardorem aliquẽ ac uim modo ſeruato diſputationi adhibeat, hoc enim, & diſputantium ingenium acuitur, & circunſtan-

tium animi ad attente, & sine fastidio, & non cura utilitatem audiendum eriguntur. Prima Regula Argumentantis. Argumentans maxime obseruet ut suam argumentationem integram proponat aduersus id, quod proponitur à Respondente defendendum, semper præmittens, sic argumentor, sic contendo, uel simile, quam postquam semel proposuerit, sinat Respondentem suas partes agere, nec interrumpat illum, donec aliquid ei negetur, uel respondeatur, Secunda Regula Argumentantis. Si aliquid ex iis, quæ fuerunt ab eo proposita, Respondens negauerit, alio argumento conetur illud probare, & postea sinat illum respondere. Si autem aliquid ei responderit, uel aliquam solutionem adhibuerit, quæ uideatur, uel falsa, uel dubia, uel non cũ præcedẽtibus dictis, aut assertionibus Respondẽtis cohærere, uel tandem ei libuerit impugnare, illud alio argumento conetur repellere, quod dicitur replicare, & circa id poterit multoties eadem argumentandi methodo uti. Prima Regula Respondentis. Attente consideret ea quæ ab argumentante opponuntur, quibus propositis fideliter eisdem uerbis totam argumentationem bis reiteret & in posteriori repetitione ante omnia inspiciat Antecedentis terminos, an aliquis patiatur multas significationes, uel ipsum antecedens diuersos habeat sensus, quod si ita fuerit, distinctione utatur, & illum eligat sensum, qui magis ad præsentem disputationem pertinere uideatur, quo facto obseruet. Secundam regulam. Vt consequentiam aduertat, quæ si ei uisa fuerit uitiosa, eo quod Consequens ex antecedenti

non inferatur, consequentiam imprimis neget, quod fiet hoc pacto si resumpto antecedenti, siue uerum sit, siue falsum, dicat. Transeat, quo uerbo non asserit illud esse uerum uel falsum sed impertinens ad inferendum tale consequens, & resumpto Consequenti dicat. Nego Consequentiá. Differt autem inter hoc, quod est negare consequẽs, & negare cõsequẽtiá, Negat consequens qui negat illud esse uerũ negat consequentiam qui illud siue uerum sit, siue falsũ, ex antecedenti negat inferri. Quod si Cõsequentia, & illatio bona uisa fuerit, uel quia necessaria, uel quia probabilis est, obseruet. Tertiam regulam. In posteriori repetitione Argumetationis neget antecedens si enim admittit esse uerum, cum consequentia bona sit, consequens etiam erit uerum, quod erit oppositum eius quod ipse defendit: Argumentans enim id semper inferre conatur, quod est contra positionem Defendentis, propterea uideat Respondens, ut in bona consequentia Argumentantis neget Antecedens, cuius si fuerit duplex pars, neget eam quæ prius illi falsa apparuerit, quamuis poterit etiam in consequentia non bona sed apparenti, uel probabili concedere antecedens uerum, & negare consequentiam, Debet tandem quatuor uerbis uti Respondens. Distinguo. Nego. Concedo. Respondeo. Distinguo, dubia: Nego, falsa, uel malas consequentias. Concedo, uera: Respondeo, quod ad difficultatis solutiuonem facit. In responsione autem obseruet. Regulam ultimam. Cum Solutio ab eo petita fuerit, uideat, ne quicquam contra suas assertiones, uel contra aliquam aliam solutionem ab eo datam dicat, uel

aliquid, ex quo facile oppositum contra eum cõmunicatur. Hæ autem omnes regulæ usu, & exercitatione ipsa magis manifestabuntur, & in promptu erunt.

Cap. X. Quid sit terminus in communi, & Quotuplex.

ABsolutis Instrumentis tribus, prout incipientium ingenio sat erat, ad simplicissima rursus Dialectica Elementa redeamus oportet, quæ Grãmatici dictiones, Logici Terminos cõmuniter uocant, & ut ab ipso nomine incipiamus Aristoteles Terminũ docet esse extremũ alicuius corporis, uel rei, extra quod nihil illius rei est et intra quod omnia eiusdẽ rei, sunt, quo pacto duo extrema puncta unius lineæ dicimus terminos lineæ, quia talis linea non habet ullam suam partem extra illa, & omnes ipsius lineæ partes intra ea continentur, hac Analogia utimur in propositionibus ipsis, quarum extrema terminos uocamus. Sunt autem propositiones, quantum sat est modo cognoscere orationes, quibus uere, uel falso aliquid exprimimus, & harum extrema, quorum unum Subiectum, alterum prædicatum est, termini sunt, ut in hac, homo est animal: homo, & animal, termini dicuntur, his enim clauditur illa propositio, sicut linea duobus finitur punctis, hoc autem pacto definitio termini est. Extremum, in quod resoluitur propositio, ut in subiectum, & prædicatum. Vocamus autẽ Subiectum id, de quo aliquid dicitur. Prædicatum uero, quod de aliquo dicitur, ut in hac propositione, homo ẽ animal homo, subiectum, animal prædicatum est, atque ista duo sunt extrema, in quę propositio illa ultimo diuidi potest

propterea termini dicuntur. Cum autem propositiones nõ solum uocibus, sed etiam scripturis & ipso intellectu fiant, ut enim uoce proferimus, homo est animal, ita intellectu cognoscimus, hominem esse animal, & idem scripturæ mãdamus, imo propositio in uoce explicat propositiones intellectus, sicut scriptura uoces exprimit, solet cõmuniter disti ngui triplex terminus. Mẽtalis. Vocalis, Scriptus. Mentalis terminus est cognitio correspondens termino uocali, ut enim uox homo est unius terminus, & unum extremum huius propositionis, homo est animal, ita cognitio in intellectu, qua cognosco talem uocem, uel rem per ipsam significatam dicitur terminus mentalis, seu notitiam, uel cõceptus, nam idem sunt. Pari ratione ista scriptura, homo, illi uoci subordinata dicitur terminus scriptus. Vnde possent hic termini sic definiri. Terminus Mentalis est extremũ, in quod resoluitur ea propositio, quæ est in intellectu. Terminus uocalis est extremum, in quod resoluitur propositio uocalis. Terminus scriptus est extremum, in quod resoluitur scripta propositio. Intellige semper de resolutione in subiectum, & prædicatum, nam apud Arist. aliæ uoces, seu signa, quæ in propositione sunt, præter subiectum, & prædicatum, non censentur proprie termini, quales sunt, coniunctiones. Aduerbia, & quantitatis signa, ut omnis, nullus, aliquis. Terminus Mentalis, seu conceptus duplex est, Alter Non ultimatus, Alter ultimatus. Non ultimatus est cognitio, seu notitia, qua uoces seu scripturas significatiuas cognoscimus. Vltimatus uero est cognitio, qua res per tales uoces, aut scripturas significatas cognoscimus,

ut cum aliquis audit uocalem hanc propositionem, homo est animal, uel eam scriptam legit, prius uocum seu scripturarum singulare habet cognitiones, & hæ dicuntur conceptus non ultimati, posterius rerum significatarum habet cognitiones, & hæ dicuntur Conceptus ultimati, unde ignari significationis uocabulorũ solum habẽt conceptus non ultimatos. Conceptus Vltimatus duplex est quidam directus, quidam Reflexus, Directus ille est per quem cognoscimus res per uoces aut scripturas significatas, uti diximus Reflexus est, alter conceptus, & cognitio, qua priores conceptus nostros cognoscimus, nempe cum intelligimus nos intelligere, & cognoscimus nos cognoscere: non solum enim res ipsas contẽplamur sed & tales contemplationes animum ad ipsas reflectentes contemplamur, & tales posteriores contemplationes, seu cognitiones, conceptus uocamus reflexos. Quamuis autem Dialectica proxime circa hos omnes conceptus uersetur, uoces autem non nisi horum ratione attendat, tamẽ quia uoces clariores sunt, & per eas magis quæ in intellectu sunt, nota fiunt, frequentius de uocibus in dialectica fit sermo, Et propterea uocales terminos deinceps explicabimus. Solet aũt uocalis Terminus primo diuidi in significatiuũ, & Nõ significatiuũ. Significatiuus est, qui ad aliquã rem manifestandã est impositus, ut homo animal. Non Significatiuus est, qui cum nullã rem significet pro se in propositione constituitur, ut, Bac est nox, blitiri est sonus. subiecta enim harum propositionum nullius rei significatiua sunt. At quia harum rarus est usus ad terminos significatiuos Vocales transeamus.

Cap. xi.

Cap. XI. De Termino Vocali Significatiuo.

Terminus uocalis Significatiuus est uox significatiua ad placitũ, ex qua simplex componitur propositio. Vt autem, quo pacto terminus significet, percipi possit, quid signum, quid significare sit, aduertamus. Signũ est, quod præter sui cognitionem, alterius etiã cognitionem inducit, ut fumus signũ ignis est, ipsius enim cognitio cognitionem ignis etiam occulti facit. Duplex ergo Cognitio quæ Notitia dicitur. Signo cuilibet respondet. Prior ipsiusmet signi, Posterior eius, cuius notitiam inducit. Signum duplex est, alterum Naturale, alterum uoluntarium, quod ad placitum, seu ex Instituto dicitur. Signum Naturale illud est, quod ex natura sua seclusa hominum uoluntate aliud facit cognoscere, sicut fumus est signum naturale ignis. signum ad placitum, quod ex se alterius cognitionem non inducebat, sed solum, quia homines, uel alia quæuis causa id alterius signum constituit, sicut, sonitus campanæ signum est lectionis ad placitum. Signum tã Naturale quam ex Instituto reperitur in rebus, & in uocibus. Signum naturale in rebus est res, quæ ex natura sua alterius facit cognitionẽ, ut uestigium signum est naturale animalis, & fumus ignis. Ex Instituto uero est res, quæ ut diximus non ex natura sua, sed hominũ uoluntate & instituto, uel alia extrinseca causa alterius facit cognitionem, ut ramus appositus signum est ad placitum uini uendibilis, & sonitus lectionis. In uocibus autem signum naturale est

uox, quæ ex se alterius facit cognitionem, ut gemitus est signum naturale tristitiæ, & brutorum uoces naturalia signa suarum passionum sunt. Ad placitum autem est uox, quæ propter hominum uoluntatem alterius cognitionem facit, quales sunt uoces quibus loquimur· hæ .n. non ex natura sua rerum, & conceptuum signa sunt, sed quia linguarum authores has, uel illas uoces rebus manifestandis adaptarunt, huiusmodi signa uocales termini sunt. dicuntur enim significare ad placitum, quasi sint signa uoluntaria, & ex hominum instituto rerum manifestatiua; apud logicos enim significare idem est; ac esse alterius signum, quod alij significare instrumentaliter uocant, quasi uoces quædam instrumenta sint, quibus res conceptas exprimimus: Ex his autem manifesta fit termini definitio. Est enim illa particula uox, loco generis ad excludenda realia signa, quæ termini non dicuntur, non enim fumus, aut sonitus campanæ, termini sunt; dicitur Significatiua ad placitum, ad excludendas uoces brutorum, & eas hominum, quæ naturaliter significant, ut gemitus, suspiria, nec enim ista termini sunt. Dicitur denique, ex qua simplex componitur propositio ut manifestetur totum illud, ratione cuius tales uoces termini dicuntur, hoc autem est propositio, cuius extrema termini sunt. Ex his omnibus colligitur termino cuilibet, duplicem in intellectu respondere conceptum. Alter est Non ultimatus, qui ipsius uocis cognitio est. Alter Vltimatus, qui est ipsius rei per talem terminum significatæ. Terminorum alius Aequiuocus, alius Analogus, alius Vniuocus. Aequiuocus est, qui significat

plura, ut plura sunt, ut hoc nomen Petrus respectu plurium, qui tali nomine nominantur, & Canis respectu Canis latrabilis, & marini, et syderis cœlestis. Analogus est, qui significat plura propter aliquem ordinem ad unũ; ut homo respectu uiui, & picti, & Nero, ut de Rege quodam, & hominibus crudelibus propter ipsius similitudinem, ut dicitur; & sanum, ut animal, quod sanitatem habet, & urinam, & pomum, quæ ad sanitatem referuntur, significat. In quo Analogo obseruandum est plura esse significata, unũ principale, reliqua minus principalia. Principale illud est, ad quod significandũ uox primo fuit imposita, ut illius uocis Nerò principale significatum est quidam rex, reliqua significata minus principalia sunt, scilicet, homines crudeles, qui propter illius similitudinem in crudelitate, Nerones dicuntur. Similiter principale significatum illud est, ad quod reliqua significata reducuntur, ut in sano Significatum principale est animal habẽs sanitatem, reliqua enim eatenus sana dicuntur, quatenus ad sanitatem animalis ordinãtur, nam urina sana dicitur, ut sanitatis animalis signum est, & pomum sanum dicitur, quod ipsius animalis sanitati conducit. Vniuocus est, qui significat unum, uel plura, ut in uno conueniunt, ut Petrus respectu unius, & ista uox, homo, respectu uiuorum, quæ quamuis plures homines significet: eos tamen, ut in una natura humana conueniunt, significat; in quo ab Aequiuoco differt, qui plura, ut plura sunt, nec, ut in uno conueniunt, significat. sunt autem hic duæ regulæ aduertendæ, prior est. Omnis terminus Aequiuocus, uel Analogus potest esse Vni-

uocus, si ad unum significatum cōparetur, ut Canis, respectu latrabilis, et sanū respectu animalis. Posterior Regula, quādo terminus Aequiuocus restrīgetur ab uno significato, sumitur uniuoce, ut canis latrabilis ambulat. Analogus uero, cū sine restrictione est, stat pro principali significato, ut si dicas, homo currit, sumitur pro uiuis, nisi restringatur a mēbro minus principali, dicendo homo pictus est imago, uel ab aliquo signo demonstrāte illud minus principale significatū, ut hic homo est bene pictus, si demōstres imaginem. Differunt autem hi termini quantum ad conceptus, nam sicut in Analogo, & Aequiuoco plura sunt significata, ita & plures correspondent ultimati conceptus secundum significatorum multitudinem, at Vniuoco, cum unum significet, unicus correspondet conceptus. In conceptu uero non ultimato non differunt, ut enim sunt singulæ uoces, seu termini, ita singulos habent conceptus non ultimatos.

Cap. XII.

TErminorum iterum alius Categorematicus, alius Syncategorematicus, alius Mixtus. Categorematicus est, qui aliquid uel aliqua per se significat, ut homo, populus, album. Syncategorematicus qui nihil per se significat, tamen alteri termino adiunctus illum facit aliter significare. ut omnis, nullus, nō, quæ dicuntur aliqualiter significare, idest aliquem modum applicant termino, cui iunguntur, quamuis hæc proprie non sunt cēsenda pro terminis, cum nec subiecti, nec prædicati locum ha-

beant. Mixtus est, qui aliquid aliquo modo in se significat, ut docte, sapienter, qui dicuntur Categorema in se includere, pari ratione ista proprie termini non sunt, sed uerborum modi, ut inferius dicemus. Solet Categorematicus terminus in Complexum, & in Incomplexum subdiuidi. Complexus est, cuius partes per se significatiuæ sunt, ut homo iustus. Incomplexus, cuius partes per se non sunt significatiuæ ut homo. Illæ partes dicuntur per se significatiuæ, quæ retinent significationem, quam ante habebant, quando non erant simul iunctæ, Hoc autem cognoscitur, cum totum nihil aliud significat quam partes, quod non fit in hac uoce dominus. Vnde quattuor necessaria sunt ad terminum cõplexum. Primum, ut sit quoddam totum, idest habeat aliquam unionem pluriũ dictionum, quod significatur in hoc, quod dicitur, cuius partes, si enim partes habet, totum est, unde istæ uoces, homo, animal, leo, non sunt terminus complexus, sed plures termini cum nullam copulationem ad inuicem habeant. Secundũ, ut hæ partes sint significatiuæ, ad excludendas uoces simplices, quæ partes habent nempe Syllabas, sed hæ non significant. Tertium ut sic istæ partes significent, ut per se significent, idest ut earum significatio sit tota significatio totius, & totum nihil aliud significet quam partes, ad excludendas uoces simplices aliquas, cuius partes uidentur significare, ut domus, dominus, non tamen est eadem significatio totius. Exigitur quartum, ut partes non significent eandem rem, tunc enim esset terminus Incomplexus, ut Marcus Tullius Cicero. Subdiuiditur iterum Categorematicus in Communem,

& singularem. Communis, qui, & Vniuersalis dicitur; est cuius significatio non prohibet illum a multis uniuoce participari, sicut equus, arbor, homo. quamuis enim non esset in mundo, nisi unus equus, una arbor, aut unus homo, illi essent communes termini, cum ex parte suæ significationis apti sint ad multa uniuoce significanda, si multa essent: unde sol, Phœnix, sunt termini communes. si enim essent plures Soles & Phœnices his eisdem nominibus significarentur. Dixi, a multis participari, intellige, seorsum de singulis, aut binis, unde Roma, Mantua nō sunt termini communes, licet plura significent, quia seorsum, non enim quilibet ciuis est Roma aut Mantua, *propterea potest sic definiri. Terminus communis est, qui plura diuisim significat. Dixi uniuoce, quia hoc nomen Petrus potest pluribus adaptari, sed non uniuoce, ideo non est terminus communis. Singularis est, cuius significatio prohibet illum à multis uniuoce participari, ut Petrus, uel aliter, qui unum tantum significat, aut plura coniuncta, ut Roma, Mantua. Ex his liquet hoc complexum, Petrus, uel Paulus, seu quoduis disiunctū ex terminis singularibus esse terminum communem, cum de singulis seorsum prædicetur; demonstrato enim Petro, uerum est dicere, iste est Petrus, uel Paulus.* Idem *etiam demonstrato Paulo; at si copulatiue sumantur, quodlibet complexum, terminus est singularis, cum seorsum de multis non prædicetur. At complexa, quæ ex terminis communibus fiunt, siue ex utroque communi, siue ex uno singulari, altero communi, tam copulatiue quam disiunctiue, termini communes sunt, quia d e singulis inferioribus*

aut saltem binis prædicantur, ut: homo, & leo: homo uel leo; Petrus & leo; Petrus, uel leo. Subdiuiditur Communis in transcendentem & non transcēdentem. Transcendēs est, qui omnia Significat, ut Res, Ens, Vnum, Bonum, Aliquid, Verum; quæ hoc uocabulo ex singulis initialibus literis conficto clauduntur. Reubau. quamuis isti nō proprie communes existant, cum analogi sint. Non transcēdens est, qui limitatam habet significationem, ut homo. Singularium quidam Collectiuus, quidam Determinatus, quidam Vagus, quidam ex suppositione. Collectiuus est, qui tantum plura coniuncte significat. ut Roma. Determinatus, qui unum tantum significat, ut Petrus. Vagus, qui unum significat indeterminate, ut hic homo. Ex suppositione, qui unum significat, & potest plura significare, ut filius hominis, filius Cæsaris, supposito, quod unum habuerit filium, & hi singulares in supponendo, communes in significando dicuntur.

Cap. XIII.

TErminorum Categorematicorum, & Incomplexorum alius est terminus Concretus, alius Abstractus. Iterum alius Connotatiuus, & alius Absolutus. Concretus est, qui ab alio denominatur, ut homo, album. Abstractus, a quo alius denominatur, ut humanitas, a qua homo, albedo, a qua album dicitur. Connotatiuus, qui significat aliquid per modum adiacentis. Absolutus, qui significat per modum per se stantis. Differunt autem hæc quattuor. Adiacere. Per se stare. Significare.

Connotare: duo priora competunt rebus significatis, duo posteriora terminis ipsis significantibus. Illa res adiacere dicitur large uocabulo sumpto, quæ alteri inest, & in alio sustentatur, sicut uestes adiacent homini, & accidentia substantiæ, & partes toti, licet illud proprie dicatur adiacere quod alteri inest, & non est pars, nec de natura eius, sicut uestis, & accidentia proprie adiacent; illud uero per se stat, quod alteri non adiacet, quamuis alia sint in ipso, ut homo, animal, terminus igitur non dicitur absolutus ex eo quod significet rem quæ per se stat, sed quia illam significat, ac si per se staret, ut albedo, iustitia. nec terminus dicitur connotatiuus, quia significat rem quæ alteri adiacet, quia significat per modum adiacentis, siue adiacet siue non. Vnde duplex Connotatiuus, Extrinsecus, & Intrinsecus, qui significat per modum adiacentis rem quæ non adiacet, ut corporeus, animatus, Extrinsecus, qui significat per modum adiacentis rem, quæ proprie adiacet, & hic denominatiuus dicitur, ut album, uestitũ. Significare autem est aliquid ex impositione manifestare, ut homo hominẽ significat. Connotare est id manifestare, quod ex impositione sequitur, ut album significat albedinem. ut adiacet alteri, Et quia adiacet corpori, dicitur cõnotare corpus. Alij, quod nos dicimus Connotare, uocant significare. de Materiali quod nos uero. Significare dicunt, Significare de Formali, utrumque tamen connotatiuo inest, nec est idem Concretus & Connotatiuus, homo enim concretus est, non Connotatiuus, licet omnes Connotatiui concreti sint, nec idem Abstractus, quod Absolutus. Corpus enim

Absolutus est, non tamen Abstractus quamuis omnes Abstracti absoluti sint. His subdiuisionibus explicatis iterum. Terminus a principio diuiditur in Terminum. Primæ intentionis, & terminum secundæ intentionis. Primæ intentionis ille est qui ad res ipsas significádas est impositus, ut homo, albú. secundæ intétionis é, qui ad significádos terminos & uoces, quatenus res significant, est impositus, ut nomen, uerbum, oratio, definitio, propterea enim Primæ intentionis dicuntur, idest, primæ impositionis, quia prius termini ad significandas res impositi fuerút: posterius autem sunt etiam impositi alij termini ad ipsos priores terminos significandos, ideo secundæ intentionis, idest, impositionis dicuntur, ut sicut priores termini res significant, ita etiam posteriores ipsos terminos significent, seu uoces, rerum significatiuas. Dico autem, rerum significatiuas, quia termini significantes solas uoces secundum se sunt primæ intétionis, ut bi, uox sonus gemitus, suspirium.

Cap. XIIII.

HVcusque terminum unumquemque per se diuisimus, at si unum alteri comparemus, complures existent terminorum species: alij enim sunt Pertinentes, alij Impertinentes. Impertinentes sunt, qui ad inuicem sic se habent, ut nec repugnent inter se, nec se in bona consequentia inferant, ut album, iustum, hæc enim non repugnant, quia possunt uni inesse, aliquis enim potest esse albus, & iustus: nec se inferunt, non enim est bona consequentia, hoc est album, ergo iustum, nec ecõuer-

ſo, quia alterum ſine altero eſſe poteſt. Pertinentes ſunt, quorum alter alteri repugnat, ut album, & nigrum homo, & equus, non enim iſta duo uni ineſſe poſſunt, uel ſimiliter, quorum unus alterum infert, ut homo, riſibile, iſti dicuntur Pertinentes ſequela: illi Pertinentes Repugnantia. Pertinentium ſequela, alij ſe habent ut ſuperior, & inferior, ut homo & animal. Inferior eſt, qui alterum infert & non infertur ex illo, ut homo. ſuperior, qui ab altero tantum infertur, ut animal reſpectu hominis. Inferior exceſſus ſuperior, excedens dicitur. Alij Conuertibile, qui ſe inuicem inferunt, ut homo, riſibile, alij Synonymi, qui ſignificant eandem rem, cum diuerſæ ſint uoces, ut ueſtis, indumentum. In his autem Pertinentibus ſunt aliquot modi argumentandi, obſeruandi, Primus circa ſuperiorem & inferiorem, ex parte alicuius ſubiecti: ſi de aliquo affirmatur inferior, affirmabitur ſuperior, ut homo eſt animal, ergo eſt uiuens, non autem contra, ſi de aliquo affirmatur ſuperior affirmabitur inferior, nõ enim ualet, hoc eſt uiuens, ergo hoc eſt animal, quia uiuens eſt ſuperius animali: Negatiue autem ualet, contra, a ſuperiori ad inferiorem, ut hoc nõ eſt animal, ergo non eſt homo, non autem hoc non eſt homo, ergo non eſt animal. Secundus modus ex parte prædicati, & tunc ualet affirmatiue & negatiue, ex parte utriusque, ſcilicet quicquid affirmatur, uel negatur de inferiori, affirmabitur uel negabitur de ſuperiori, particulariter tamen ſumpto, ut homo currit, ergo aliquod animal currit, homo non eſt irrationalis, ergo aliquod animal non eſt irrationale. Similiter, quicquid affirmatur, uel negatur de ſuperiori uni-

uersaliter tamen sumpto, etiam affirmabitur, uel negabitur de inferiori, ut omne animal est sensibile, ergo homo est sensibilis, Item, nullum animal est incorruptibile, ergo homo non est incorruptibilis. Tertius modus argumentandi est in conuertibilibus, & synonymis, in quibus sunt, ijdē modi, qui erāt in definito, et definitione, nēpe de quocūque affirmatur, uel negatur unus, affirmatur uel negatur & alter, & quicquid affirmatur uel negatur de uno, affirmatur, uel negatur de altero, ut superius diximus. Pertinentium Repugnantia, alij Disparati, alij Contrarij, alij Priuatiui, alij Contradictorij, alij Relatiui. Disparati, qui significant res diuersas, ut homo equus. Contrarij, qui significant res, quæ ab eodem subiecto mutuo se expellunt, ut calidum, frigidum. Priuatiui quorum unus significat carentiā alterius cum aptitudine, ut uidens Cecum, dicitur enim cecum, quod non uidet, erat tamen aptum ut uideret. Contradictorij, quorum unus exprimit negationem alterius, ut currens, non currens, & tales termini negati infiniti dici solent. Relatiui sunt, quorū unus significat ordinem ad alium, ut pater ad filium, & filius ad patrē. His omnibus unus est cōmunis argumentandi modus, nēpe ab affirmatione, unus ad negationē alterius ut hoc est album, ergo nō est nigrum, homo est rationalis, ergo non irrationalis, Non autem ualet a negatione unius ad affirmationem alterius, non enim dicitur bene, hoc non est album, ergo est nigrum, potest enim aliquid esse nec album, nec nigrum, quale est cælum. si qua alia circa hæc supersunt, alibi dicenda sunt, atque hæ diuisiones sufficiant terminorū, quæ præcipue necessariæ uisæ sunt.

Cap. XV. De Nomine, & Verbo.

ENunciatio simplex ex nomine, & uerbo tanquam ex duabus partibus nomine, ut materia, uerbo, ut forma constat. Nomen autem est uox significatiua ad placitum sine tempore, cuius nulla pars separata est significatiua finita & recta. Differunt Significare tēpus. Importare tempus, & significare cum tempore. Id, tempus significat, quod impositum est ad explicandum, uel tempus totum, uel aliquam ipsius partē, ut hi termini, dies, hora, tempus. Id connotat, uel importat tēpus, quod significat aliquid. quod tempore determinato fit, ut cœna prandium. Id *cum tempore significat quod significat, uel esse, uel aliquam actionem, uel paßionem quæ fiunt in tempore, & ea significat prout fiunt in tempore, ut currit, uincit. Primum, & secundum nomini conueniunt. Tertium uerbo, & participio, non nomini. propterea ad separandum nomen a uerbo, & participio in ipsius definitione ponitur illa pars, sine tempore. Adiungitur præterea, quod nulla pars nominis separata significet, ad differentiam orationis, quæ nomen non est, cum ipsius partes per se significent, ut dicemus, Nomen enim incomplexus terminus est, quod si composita figuræ nomina ex partibus significatiuis constare uidentur, tales tamen partes, cum in compositione sunt, iam non significant, cuius signum est quod aliquando etiam pristinum characterem amittant, quod si aliquæ retineant id per accidens est, nec necessarium. Dicitur præterea finita ad excludendas negatas uoces, ut, non homo, non leo. quæ cum nihil certi aut determinati signi*

ficent, simpliciter nomina dicendæ non sunt. additur ultimo, recta. propter obliquos casus, qui cum per se partes propositionis non sint nisi rectis adiuncti sint, nomina non sunt, sed nominum casus. Verbum est uox significatiua ad placitum cum tempore, cuius nulla pars separata est significatiua finita, & recta, & est eorum, quæ de altero dicuntur, nota. In qua definitione aliquæ particulæ cum Nominis definitione communes uidentur, quamuis non eadem ratione hic, & illic constituãtur, hic enim dicitur, quod nulla pars uerbi sit significatiua per se ad excludendas orationes ex pluribus uerbis, ut currere est moueri, legit, & studet, sicut in definitione nominis excludebantur orationes ex pluribus nominibus, ut homo iustus. Præterea dicitur, finita, ad ex cludendum uerbũ infinitum, ut non currit, non uincit, quod cum nullam actionem determinatam significet, uerbum non est. Circa quod aduerte: Verbum tria habere, primum enim significat aliquam operationem, ut curro, cursum, disputo, disputationem, in quo cum nomine conuenit, ac propterea dicitur, uox significatiua ad placitum, sicut & nomen. Secundo illam significat, ut sit in tempore, in quo a nomine differt, sed cum participio communicat, propterea dicitur, cum tempore ad differentiam nominis. Tertio illam unit cum aliquo nomine subiecto, ut homo currit, & hoc proprium est uerbo, ac propterea dicitur. est nota eorum quæ de altero prædicantur. quando autem audis, uerbum infinitari, hoc intellige, quando negatio eius significationem destruit, ut idem sit, non disputat, ac est, non disputans. dicitur tandẽ. recta. ut .n. in Nomine

ſolus rectus nomẽ dicitur, reliqui obliqui caſus, ita Verbum præſentis Indicatiui, *uerbum eſt, præteritum, & futurum, caſus uerbi. hoc autem fit, quia propoſitio ſimplex non cõflatur ex alijs modis præter indicatiuum in quo præteritum, & futurum ad præſentis normam expenduntur, nam præteritum nihil aliud eſt, quam quod fuit præſens, futurũ quod erit præſens, ideo præcipua ratio uerbi in præſenti cõſiſtit, quãuis nõ ſit negandũ præteritũ & futurũ uerba eſſe, cũ ex eis propoſitiones fiant.*

Cap. XVI. De Oratione, & Enunciatione.

ORatio eſt uox ſignificatiua ad placitum, cuius partes ſeparatæ ſunt, ſignificatiuæ, ut dictiones. Id *autem ſignificat, ut dictio, quod terminus eſt, ut ſit ſenſus. Oratio eſt uox ſignificatiua ex pluribus ſimplicibus terminis compoſita, nec obſtat orationem aliquam ex propoſitionibus aliquando eſſe conflatam, ut Deus eſt uerax, & homo eſt mendax, tales enim orationes etiam ex dictionibus ſimplicibus componuntur, propterea orationes ſunt. Oratio quædam* Imperfecta, *quædam Perfecta,* Imperfecta *eſt, quæ non conſtituit quietum audientis intellectum, ſed ſuſpenſum dimittit, ut ſi uenires ad me. ſunt autem illæ omnes orationes* Imperfectæ, *in quibus non eſt uerbum, & in quibus eſt relatiuum cum unico uerbo, & in quibus ſunt dictiones, quæ uirtutem habent ſuſpendendi, & non eſt niſi unicum uerbum, ut ubicunque, quandocunque; oratio perfecta eſt, quæ perfectum generat ſenſum, & intelligentiam, ut homo ſtudet.*

Harum quædam Enunciatiua quædam non Enunciatiua. Enunciatiua est, quæ cum perfectum generet sensum, uere uel falso significat, ut Deus est iustus. Non Enunciatiua illa est, quæ cum perfecta sit, nihil ueri, nihil falsi significat, qualis est oratio interrogatiua, imperatiua, optatiua & similes, quas Dialecticus in uniuersum non curat, qui solum uerum uel falsum indagat. Est igitur Enunciatio, quæ communiter Propositio dicitur. Oratio perfecta, quæ uere uel falso significat, ut leo non est animal, homo disputat, est autem quædam simplex, quam Categoricam: quædam composita, quam Hypoteticam, alij uocant. Simplex est Enunciatio constans ex subiecto, copula, & prædicato, tanquam partibus præcipuis. Subiectum id est, de quo aliquid dicitur, ut homo in hac propositione, homo est Dialecticus, quod aliquando una dictio est, aliquando una integra propositio, quoties est cum relatiuo, qui, & quoties materialiter accipitur, ut fit in hac, homo, qui est iustus, spernit mundum, ubi totum id; homo, qui est iustus: locum habet unius subiecti, similiter in hac, homo est animal, est propositio, illud totum, homo est animal, subiectum est, quia materialiter sumitur & in his utrisque illud uerbum, quod in tali propositione, quæ subiectum est, inest, dicitur, minus principale. Copula est ipsum uerbum, Prædicatum est id, quod de alio dicitur, sicut Dialecticus, in illa propositione, homo est Dialecticus. Euenit aliquando propositiones non habere aliquod prædicatum, et tunc copula totalis prædicati locum habet, & huiusmodi propositio, de secundo adiacente dicitur, ut homo est aliquãdo præter copulam

prædicatú aliud ineſt, & huiuſmodi de tertio adiacente dicitur, ut Deus eſt bonus. Enúciatio Hypotetica eſt, quæ ex pluribus ſimplicibus principalibus, uel earú locú habentibus componitur, ut Virtus eſt ſequenda, & uitium fugiendum, dicitur autem locum ſimplicium habentibus, quia Enunciationes aliquando fiunt ex orationibus, quæ licet ſimplices non ſint propoſitiones, earum tamen uirtutem habent, ut ſi homo ſtuderet, eſſet doctus. Omiſſa igitur Hypotetica ad ſimplicem manifeſtandam prius accedamus.

Cap. XVII. De Materia forma, & qualitate Simplicis Enunciationis.

QVemadmodum in re aliqua naturali quatuor præcipue Philoſophi conſiderant, Materiam nempe, ex qua res facta eſt. Formam, per quam eſt, Paſſiones, & proprietates á tali re procedentes, qua qualitates uocant, & denique magnitudinem, & dimenſionem rei, quæ quátitas dicitur ita proportione quadam hæc quatuor in Enunciatione, quæ compoſitum quoddam eſt, logici ſpeculantur. Enunciationis materia eſt ordo, & habitudo quædam inter ſubiectum, & prædicatum. Forma eſt ipſorum unio, & connexio, quam uerbú importat. Qualitates ſunt, quod affirmatiua ſit, quod negatiua, uera, aut falſa. Quantitates autem, quod uniuerſalis, particularis aut indefinita ſit, ut ſuo ordine tra demus. Cum igitur Enunciationis materia ſit habitudo

prædicati ad subiectum, fit, ut cum tripliciter prædicatum se ad subiectum habere possit, triplex sit, & propositionis materia. Prima est Naturalis, Altera Contingens, Tertia Remota. Naturalis est, in qua prædicatũ, uel est definitio subiecti, uel pars definitionis ipsius, uel subiectum, est de definitione prædicati, ut homo est animal, homo est rationalis, homo est animal rationale, homo est risibilis. Similiter etiam harum negatiuæ. Contingens est, quando prædicatum sic inest subiecto, ut possit non inesse, uel sic non inest, ut possit inesse. ut equus est albus, homo disputat. Remota est, quum prædicatum sic non inest subiecto, ut numquam inesse possit, ut homo est leo, album est nigrum, & harum omnium negatiuæ; in eadem enim materia sunt negatiuæ, in qua & affirmatiuæ. De Forma autem Enunciationis nihil aliud, quam quod de uerbo dictum est, tractare modo oportet. Circa qualitatem autem, enũciatio Simplex, in Veram, & Falsam, diuidi primo potest. Vera est, quæ rem ita se habere significat, sicut se habet, ut homo est animal. Falsa, quæ aliter significat, quam res se habeat, ut homo est leo, nec eodem modo ueritas, uel falsitas in omni simplici Enunciatione sumenda est. Enunciationes namque de præterito, & futuro ex præsentis ratione pendet, tunc enim propositio de præterito uera erit, si aliqua præsentis eiusdem præcesserit uera. Similiter & propositio de futuro, si aliqua de præsenti futura sit uera, & tales Enunciationes de præsenti dicuntur propositiones de Inesse, ut Petrus cucurrit erit uera, si ista, Petrus currit, fuit aliquando uera. Similiter, & ista Antichristus erit, est uera si

aliquando ista Antichristus est futura, sit uera. Praeterea est etiam propositio aliqua necessaria, alia impossibilis, alia contingens. Necessaria est, quae significat ita rem esse, sicut est, nec aliter se res habere potest, ut homo est animal. Impossibilis, quae aliter significat, quam, res se habet uel habere potest, ut homo est leo. Contingens est quae significat rem sic se habere, qualiter se habere, & non habere potest, ut homo currit. Necessaria semper est uera. Impossibilis semper est falsa. Contingens aliquando uera, aliquādo falsa. Propositio in materia Naturali affirmatiua est necessaria, ut homo est animal. Negatiua impossibilis ut homo non est animal. In materia remota contra. negatiua necessaria, ut homo non est lapis: affirmatiua impossibilis, ut homo est lapis. In materia uero contingenti utraque contingens & affirmatiua, & negatiua, ut homo currit, homo non currit. Enunciationum simplicium quaedam affirmatiua, quaedam negatiua. Affirmatiua est, cuius copula principalis affirmatur, ut homo est animal, Deus est uerax. Negatiua, cuius copula principalis negatur, ut uitium non est uirtus. Dico autem de copula principali, quod negetur, uel affirmetur; non enim habenda est ratio copulae minus principalis, quā superius explicuimus. Erit enim Enunciatio affirmatiua si copula principalis affirmatur, etiam copula minus principali negata, qualis est ista qui mecum non colligit, dispergit: & contra erit negatiua copula minus principali affirmata, si tamen principalis negetur, ut qui sequitur Christum, non ambulat in tenebris. Dico etiam, ut copula negetur uel affirmetur,

quando enim negatio unicum extremum negat, quod fit in terminis infinitis. Enunciatio affirmatiua erit, ut lapis est non animal, non homo est albus. Sunt autem Enũciationes aliquæ, quæ duas habent copulas principales & simplices sunt formaliter, quamuis uirtute compositæ sint, ut Petrus fuit, & est iustus, homo uiuit, & uiuet: in his accidit aliquando unam copulam affirmari, & alteram negari, ut Petrus non uenit, sed ueniet; homo uiuit aut non uiuet, & tales propositiones, quamuis formaliter mixtæ sint, quia partim affirmatiuæ, partim negatiuæ sunt, tamen uirtute uel affirmatiuis, uel negatiuis adscribendæ sunt. Pro quarum cognitione, hæc regula est obseruanda, ut si fuerit sub disiunctione adscribatur negatiuæ, ut Petrus non uiuit, uel cito morietur, si autem sub copulatione adscribatur affirmatiuæ, ut Petrus *studet, & non studebit. Et hoc est, quod alij aliter dicunt, nempe si talis propositio infert in bona consequentia affirmatiuam simplicem; ipsa est affirmatiua: qualis est illa sub copulatione, ualet enim,* Petrus *studet, & non studebit, ergo* Petrus *studet; quod si ipsa inferatur ex negatiua simplici, erit etiam negatiua, qualis est illa sub disiunctione, ualet enim,* Petrus *non uiuit, ergo* Petrus *non uiuit, uel cito morietur. nam disiunctiua ex una parte inferri potest. Ad hoc genus Enunciationum reducuntur illæ, in quibus est multitudo negationum, est enim malignantis naturæ, Quicquid post se inuenit, negat, & oppositum reddit: si inuenit affirmatum, negat, ut homo non est lapis: si inuenit negatum, iterum negat, & uirtute affirmatum reddit, negare enim negatum est uirtu-*

te affirmare, ut nullus homo non eſt animal, ideſt, omnis homo eſt animal: unde dici ſolet, paritas negationum affirmat, imparitas negat. ſed hoc intellige uirtute, nam ſemper negatio negat, negat autem id ſolum, quod poſt ſe eſt, ut homo non eſt bonus, illa negatio non negat ſubiectum, ſicut iſta; nullus homo eſt bonus, nullus impius eſt gratus Deo.

Cap. XVIII. De quantitate Simplicis Enuntiationis.

ENuntiatio *ſimplex ſecundum quantitatem, quadru plex eſt, quædam Vniuerſalis, quædã* Particularis, *quædam* Indefinita, *quædam* Singularis. *Vniuerſalis eſt, in qua ſubiectum eſt terminus communis ſigno uniuerſali determinatus. ut omnis homo appetit bonum, nullus impius habet pacẽ. In his denotatur, quod omni indiuiduo ſubiecti prædicatum competit, uel ab eo remouetur.* P*articularis eſt in qua ſubiectum eſt terminus communis aliquo ſigno particulari determinatus, ut aliquis homo diſputat, in qua denotatur quod non omni prædicatum conueniat & non ab omni remoueatur. Indefinita cuius ſubiectum eſt terminus cõmunis communiter acceptus, nullo tamen ſigno determinatus, ut homo currit. Hæ autem indefinitæ in materia naturali æquiualẽt uni uerſalibus, & earum frequens eſt in ſcientijs uſus, ut homo eſt animal, huic æquiualet, omnis homo eſt animal. Singularis eſt, in qua ſubijcitur terminus ſingularis, uel terminus communis ſigno demonſtratiuo determinatus,*

ut Paulus fuit decapitatus. iste homo est iustus. In his omnibus diligenter attende non esse habendam ratioñe prædicati, sed subiecti; quantúcũque enim prædicatum sit commune, si subiectum singulare sit, & enunciatio singularis erit, ut Petrus est homo, seu Petrus est omnis homo. Similiter etiam si subiectum commune sit, quamuis prædicatum sit, singulare enunciatio communis erit, ut aliquis homo est Paulus. Cum igitur triplex sit enunciationis facta diuisio secundum species, aliquo modo, cũ in Categoricam, & Hypotheticam. secundum qualitatem, cum in Veram, uel Falsam, Affirmatiuam & Negatiuam. Secundum quantitatem, cum in Vniuersalem Particularem Indefinitam, & Singularem diuisa est. Triplex erit etiam interrogandi & respondendi modus. Quæ Enunciatio est ista? qualis Enunciatio est ista? Quanta Enunciatio est ista? Ad primum Responde, esse categoricam, uel Hypotheticam. Ad secundum per qualitatem esse ueram uel falsam, affirmatiuam, uel negatiuam. Ad tertium responde per quantitatem esse uniuersalem particularem, indefinitam, uel singularem.

Cap. XIX. De Enunciatione Hypothetica.

SVpra quid esset Enunciatio Hypothetica, definiuimus. Est enim ex simplicibus Enunciationibus, uel ex complexis locum simplicium habentibus, media aliqua coniunctione composita. Huius tres, sunt species, Conditionalis, Copulatiua, Disiunctiua. Cõditionalis est, in qua una parte concessa posterior sequitur, ut si homo

currit, homo mouetur. Copulatiua, in qua conniunguntur partes per coniunctionem copulatiuam, Deus est bonus, & iustus saluatur. Disiunctiua, in qua partes iunguntur per copulam disiunctionis, ut ego moriar, uel tu non uiues. Conditionalis diuidi solet in Causalem. Rationalem, & particulariter Conditionalem. Causalis, in qua coniūctio est causalis, ut quia sol lucet, dies est. Rationalis, in qua est coniunctio illatiua, ut sol lucet, ergo dies est. Conditionalis, in qua coniunctio est conditionalis, ut si sol lucet, dies est. Hæ autem tres communiter conditionales dictæ & Consequentiæ quædam, & simul Enunciationes sunt. Consequentiæ, quia in eis unum ex alio denotatur inferri: Enunciationes, quia in eis uerum uel falsum exprimitur. Vt consequētiæ sunt, bonæ uel malæ dicuntur, & ex antecedenti, & consequenti constant. Est autem antecedens in conditionali & Causali, quod immediatum est post coniunctionem, quale est id, Sol lucet in his, si sol lucet, dies est, quia Sol lucet, dies est, reliquum est consequens. In Rationali, uero quod antecedit coniunctionem, antecedens est. Earum autem trium rectitudo. uel uitium, in bona uel mala consecutione unius ex altero cōstat, ut superius diximus. Quæ partes uero Enunciationes sunt ueræ, uel falsæ, necessariæ impossibiles & contingentes sicut reliquo dicuntur, & quantū ad hoc; Rationalis a Copulatiua nō differt ita, ut possimus quattuor species Enunciationis Hypotheticæ constituere. copulatiuam Disiunctiuam, Proprie conditionalem, & Causalem. Ad Copulatiuam multæ Enunciationes reducuntur, hæ nempè, in quibus est aliquod aduerbium

temporis uel loci, uel coniunctiones aduersatiuæ, uel relatiua, ut dum lego, uos auditis: ubi est magister, est discipulus; Paulus est Sanctus, sicut Petrus: tanta est turris quantus mons: qualis pater, talis filius, & multæ aliæ huiusmodi, Hic autem Hypotheticam pro composita Enunciatione accipimus, quamuis antiqui aliter eo uocabulo usi sint, ut inferius trademus. Harum ueritas, & falsitas non eodem modo in omnibus pensanda est. Veritas enim Copulatiuæ & rationalis in suarum partium omnium ueritate consistit, ut tunc copulatiua uel Rationalis uera sit, cum omnes eius partes ueræ sũt. Vnde ista est uera. Ignis est calidus, & aer est humidus, terra autem sicca, singulæ enim partes ueræ sunt. Eius autem falsitas ex partium falsitate, siue omnium, siue unius solum prouenit, ad eo, ut si Copulatiua quattuor. aut quinque partes aut plures habeat, inter quas una inueniatur falsa, tota etiam copulatiua falsa erit, qualis est ista, terra est grauis; & ignis leuis, & aqua non est Elementũ, tota est falsa: cum tertia eius pars falsa sit. Disiunctiua aunt uera est, cum una eius pars est uera, adeo ut si plures partes ueræ simul aut falsæ sint, tota etiam disiũctiua falsa sit, unde hæc uera est, Ignis est calidus, uel non est calidus. Petrus stat, uel non stat: hæ autem falsæ, homo est animal, uel homo est risibilis, quia utraque pars uera. Similiter, homo non est animal, uel homo non est risibilis. ita sentiebant antiqui Græci, & Latini de disiunctiuæ ueritate, uel falsitate, quamuis recentiores nõ admodum proprie Disiunctiuis utentes existimant Disiunctiuam, cuius non solum una pars, sed etiam omnes ueræ

sunt, & ipsam ét esse ucrá, præsertim, quádo disiunctiuæ fiunt ex partibus inter se non oppositis, ut Petrus ambulat, uel Paulus studet, tunc autem falsa est solum disiunctiua, cum omnes partes falsæ sunt. Conditionalis autem ueritas solum in illatione consistit, ut illa sit conditionalis ueræ, quæ consequentia sit bona, illa uero falsa; quæ Consequentia sit mala, siue propositiones ueræ sint, siue falsæ, propterea dici solet, conditionalis nihil ponit in esse, unde ista ueræ est nullo homine curréte; si homo currit, mouetur, cum sit recta illatio. ista uero falsa, etiam homine currente, si homo mouetur, homo currit, cum nõ sit recta illatio. At causalis plura petit ad sui ueritatem, nempe, quod utraque pars sit uera, & antecedens sit causa consequentis, adeo, ut ex unius horum defectu falsa sit, unde ista est uera, quia ignis est calidus, ignis est leuis non solum quia utraq; pars uera est, sed etiam, quia antecedens scilicet ignis est calidus, est causa consequentis, quod ignis sit leuis. Ista uero est falsa, quia fumus est, ignis est, fumus enim non est causa ignis; Similiter, & ista falsa est nullo homine currente, quia homo currit, homo mouetur, cum prior pars sit falsa. Hæc omnia intellige in affirmatiuis Hypotheticis, nam negatiuæ opposito modo se habent. Sunt enim ad affirmatiuarum rationem examinandæ. Negatiua enim est falsa, cuius affirmatiua uera, uera autem, cuius affirmatiua falsa.

Cap.XX. De reliquis Accidentibus Hypotheticæ Enunciationis.

Non solum Hypotheticæ Enunciationes ueræ, aut falsæ, sed etiam necessariæ, impossibiles & contingentes sunt, ac reliqua accidentia, quæ simplicibus insunt, participant, quamuis non eodem modo omnibus accidant. Copulatiua enim necessaria est cum omnes eius partes necessariæ sunt, qualis est ista homo est animal, & Deus est unus, illa autem contingens est, cuius utraque pars est contingens, & compossibilis, ut homo studet, & leo currit. Dico autem, ut pars utraque sit compossibilis, idest, ut simul uera, uel, simul falsa esse possit, nam cũ incõpossibils est, idest, ut simul uera, uel falsa esse non posit, quamuis utraq; pars sit cõtingens, copulatiua nõ erit contingens, sed potius impossibilis, qualis est ista Petrus stat, & Petrus nõ stat similiter ista, ego lego, & ego nõ lego. Potest ẽt copulatiua contingens esse, quãdo una pars est necessaria, & altera cõtingens, qualis est ista, homo est animal, & equus currit, nã ratione unius partis cõtingẽtis poterit tota copulatiua aliquando esse uera, aliquãdo falsa. Vera quidẽ, cum contingens simul cum necessaria fuerit uera, tũc enim utraque pars uera erit: falsa autem cum sola contingens, fuerit falsa manente etiam necessaria uera quia ex unius falsitate tota copulatiua sit falsa. Illa uero est Impossibilis, cuius uel omnes partes sunt impossibiles, uel solum una pars, uel tandem utraque pars fuerit contingens. sed Incompossibilis, ut diximus: unde ista est impossibilis, homo nõ

est animal, & homo non est rationalis est enim utraque pars, impoßibilis. Similiter & ista homo non est animal, & equus est hinnibilis est enim una pars impossibilis. Tandem & ista, Petrus stat, & Petrus non stat, quia cum utraque pars sit contingens per se, est tamen incompossibilis. Idem iudicium est de rationali, sicut de copulatiua. Disiunctiua autem necessaria est, cuius partes incompossibiles sunt, siue utraque sit contingens, siue una necessaria, & altera impoßibilis, quales sunt istæ, homo est animal, uel homo non est sensibilis. Petrus stat uel Petrus non stat. contingens, cuius utraque pars contingens, & compoßibilis, uel cuius una pars contingés, quales sunt istæ, Petrus currit, uel aliquis homo studet, est enim utraque pars contingens & compossibilis; similiter, homo non est animal, uel equus currit, est enim una pars contingens. Similiter ista eadem ratione, homo est animal, uel equus currit, contingens est, cum possit esse uera, uel falsa, quamuis secundum recentiores sustinentes ueram esse disiunctiuam, cum utraque pars est uera, ista ultima necessaria est, quia una pars est necessaria. Impossibilis autē disiunctiua est, cuius utraq; pars impoßibilis qualis est ista, uel homo non est animal, uel homo non est rationalis quamuis secundum antiquos etiam Disiunctiua, cuius est utraque pars necessaria, est impossibilis, ut ista, uel homo est animal, uel homo est rationalis. cōditionalis autem & causalis, cum præcipue in illatione quadam consistant, maxime earum contingentia, necessitas, uel impossibilitas, secundum illationē pensandæ sunt, ut conditionalis sit necessaria in qua unū

ex altero necessario sequitur, ut si homo currit, homo mouetur. Impoßibilis *uero, in qua unum ex altero sequi nō potest, ut si ignis esset calidus, ignis frige faceret.* Contingens *uero, in qua unum contingenter ex altero sequitur, hoc est, aliquando sequitur, aliquando non sequitur, ut si* Petrus *aßidue lectionibus intersit, euadet doctus, Vnum autem præter hoc habet causalis, ut præter illationem unius ex altero tanquam ex causa uti diximus, habeatur ratio partium, sicut in copulatiua, quá uis enim unum ex altero necessario sequatur, tanquam ex causa si pars utraque necessaria non sit, causalis non erit necessaria sed contingens, uel impoßibilis, unde ista contingens est, quia homo currit, homo mouetur, ista im possibilis, quia ignis est frigidus, ignis est grauis. Hæc pari ratione intelligenda sunt in affirmatiuis, nam negatiuæ ex harum ratione discernuntur, ut sit negatiua impossibilis, cuius sit affirmatiua necessaria, & negatiua necessaria, cuius affirmatiua impossibilis, & negatiua contingens, cuius affirmatiua contingens.*

cap. XXI. De Affirmatione, & Negatione, ac Quantitate Hypotheticæ.

V*T autem inter has, quæ Affirmatiuæ, quæ negatiuæ sint dignoscatur, duo obseruanda sunt. Alterū est, Coniunctionem in his se habere sicut in simplicibus enunciationibus uerbum principale, ut quemadmodum simplex non dicitur affirmatiua nec negatiua, ob extrema solum affirmata uel negata, sed propter*

Copulam principalem,ita Hypotetica non dicatur affir matiua,uel negatiua propter simplices,ex quibus cõpo nitur,sed pro ratione coniunctionis eas cõnectentis,quæ si negata fuerit,et Hypothetica negatiua erit:si affirma ta,affirmatiua,unde ista est affirmatiua si nullus homo currit,nullus homomouetur,quia cõiũctio nõ est negata ista uero negatiua, Non si homo mouetur,homo currit, Idẽ in alijs intelligẽdũ est. Alterũ quod obseruari debet, huiusmodi est,Negationẽ,quæ cõditionalem,& Causalem negat, non negare simplices Enunciationes,ex quibus componuntur,sed unionem illarum,ut qui dicit,Nõ quia fumus est,ignis est,non negat,quod sit ignis,& fumus sed quod non sit ista unio,& sequela,quod fumus sit causa,ut ignis sit: similiter in ista, Non si homo mouetur,homo currit. At in copulatiua,& Disiunctiua,negatio totũ negat,& coniunctionem, & partem;unde Copulatiua negata æquiualet Disiunctiuæ, ex oppositis partibus & contradicentibus, Similiter, & Disiunctiua negata Copulatiuæ,ut, non homo currit, & homo mouetur, huic,æquiualet, nullus homo currit, uel nullus homo mouetur, Et hæc,non homo currit,uel mouetur; illi, nullus homo currit. & nullus homo mouetur negatiua enim copulatiua disiunctiuæ affirmatiuæ, & disiunctiua negatiua copulatiuæ affirmatiuæ ex oppositis partibus æquipollẽt; Circa quãtitatẽ uero Hypotheticæ,proprie nec uniuersales nec particulares secundũ se sunt,cũ .n.quãtitas Enũciationis in subiecto respectu prædicati sit,hæ autem prædicatum non habeant, non enim unum de alio prædicant,sed quandam Enunciationum conne-

xionem important, fit, ut singulares, sint, reputandæ, & solam contradictoriam sortiantur oppositionem. Quod si aliquando uniuersales, aut particulares uocãtur, idest per quandam partium denominationem, quo modo Syllogismi uniuersales, uel particulares iuxta propositiones, ex quibus constant, dici solent. Præter hæc autem unum est attendendum, eße quasdam Hypotheticas, quæ ex alijs etiam Hypotheticis componuntur, & hæ iudicandæ sunt secundum coniunctionem principalem, Dicitur autem ea principalis, quæ alias connectit, ut ista copulatiua est, si homo curret, homo mouetur, & si homo studet, euadet doctus, duæ enim conditionales per copulatiuam coniunguntur, similiter in alijs, quæ multis modis esse possunt. Tunc autem ueritas & falsitas, contingentia, & reliqua in istis debent considerari secundum Hypotheticas, ex quibus componuntur, sicut in illis Hypotheticis, de quibus locuti sumus, erat consideratio partium simplicium, atque hæc de Enunciatione tam simplici quam coniuncta dicta sufficiant.

FINIS PRIMI LIBRI.

INTRODVCTIONIS
IN DIALECTICAM ARISTOTELIS,
LIBER SECVNDVS.

Cap. I. De Suppositione.

C*VM de Termino,& propositione hucusque tractatum sit, de his quæ terminis accidunt, differere oportet. Hæc aũt sunt suppositio, ampliatio, restrictio, alienatio. Diminutio, & appellatio. Suppositio igitur est usus termini pro se, uel pro suo significato, ut in hac propositione, Homo est animal, uox illa, homo, loco rei constituitur. At uero in hac, homo est nomen, nõ pro re aliqua, sed pro se sumpta est. Voces enim non solum rerum signa sunt sed earum loco dum de rebus disputamus substituuntur, cum res in disputationem proferre nõ semper possimus, hoc tamen priuilegio ipsæ uoces gaudent, ut quando de eis disputatio fit per easdem differamus, nihil earum loco collocantes, Ex quo duplex exoritur uocum suppositio. Altera quando uocibus rerum significatarum loco utimur. Altera cum pro se ipsis sumũtur. Prior Formalis, posterior materialis est suppositio materialis est usus termini pro se, qualiter subiectum supponit in hac propositione: Homo est uox. huius suppositionis indicium est, cum prædicatum ipsi uoci, non rei per*

uocem significatæ conuenire denotatur.ut in illa propositione prædicatum,uox non rei significatæ per illam uocem.Homo,sed ipsi uoci inest propterea talis uox,homo, materialiter supponit. Suppositio malterialis duplex est,quædam intrinseca, quædam extrinseca. Intrinseca, est usus termini pro se, secundum id, quod sibi naturaliter inest,idest,quando uoci attribuimus ea,que non ex significatione ei adueniunt,ut homo est sonus,leo est uox, quæ suppositio etiam uocibus non significatiuis inest. Extrinseca est usus termini pro se secundum id, quod ei ex significatione prouenit, id fit cum de uocibus aliquid enunciamus,quod illis ut significatiuæ sunt,inest,ut homo est nomen.Disputat est uerbum,Hæc autem suppositio in uocibus significatiuis tantum reperitur. Suppositio autem Formalis est usus termini pro re,quam significat,cuius quædam propria,quædam impropria.suppositio propria est usus termini pro re,quam proprie significat,idest ad quam significandam primo est impositus, sicut supponunt termini in hac propositione.Homo currit. Impropria est usus termini pro re, quam improprie significat, id est ad quam significandam per similitudinem,uel figuram aliquam a propria significatione transfertur,ut iste homo est pictus,Iste homo est Nero, similiter de alijs figuratis locutionibus. suppositio propria, quædam est simplex,quædã personalis. Simplex est usus termini pro suo tantum immediato significato,idest pro re,quam primo ex se repræsentat,ut hæc uox,homo,in ista propositione, homo est species. Supponit enim non pro Petro,aut Paulo,uel alio quouis indiuiduo, sed pro

homine in cõmuni. Suppositio personalis est, usus termi ni pro suo mediato significato, ut homo uincit, ubi, homo, non pro homine in communi, sed pro inferioribus scilicet Petro, uel Paulo sumitur. personalis quædam discreta, quædam communis. discreta est usus termini singularis personaliter accepti, uel termini communis signo demonstratiuo determinati, ut Petrus studet, hic homo cõtemplatur. Dico autem personaliter accepti, quia terminus singularis aliquando simpliciter supponit, ut in hac petrus est indiuiduum, quod tunc fit, cum non licet ex ipso inferre speciem, aut genus. non enim dices, Petrus est indiuiduum, ergo homo, uel animal est indiuiduum. Personaliter autem supponit, cum illa licet inferre, ualet enim Petrus disputat, ergo homo disputat et animal disputat. Suppositio communis est usus termini cõmunis pro suis inferioribus, ut Omnis homo appetit scire, ubi, Homo, pro singularibus hominibus accipitur. Huius quædam est Accidentalis, quædam Naturalis. Accidentalis est usus termini pro omnibus inferioribus secundum exigentiam temporis, quod importatur per copulam suæ propositionis, ut Omnis homo scribit, ubi subiectum pro præsentibus solum secundum tempus illius uerbi supponit. Naturalis est usus termini pro omni suo inferiori significato, ut omnis homo est animal, supponit enim, homo, non solum pro præsentibus, sed pro omnibus secundum quodcunque tempus, quod in propositionibus necessarijs fit, quæ suppositio alibi est examinanda.

cap. ij.

Cap. II. De Suppositione communi, & signis indicantibus eam.

Suppositio communis, quæ usus termini pro suis inferioribus est, quædam est distributiua, quædam, copulata quædam determinata, quædam uero confusa. Suppositio distributiua est usus termini cõmunis pro omnibus suis significatis copulatiue sumptis. Tunc autem terminus pro suis significatis copulatiue sumitur, quando pro illis ita accipitur, ut in singula seorsum, respectu eiusdem prædicati, uel subiecti in propositione copulatiua resoluatur, ut subiectum in hac. Omnis homo currit; sic enim est resoluendum: Iste *homo currit, & iste homo currit, & iste homo currit, & reliqua demonstrando singula inferiora cum eodem prædicato. Suppositio copulata est, usus termini communis pro suis significatis collectiue sumptis, quod fit cum pro illis seorsum, respectu alicuius subiecti, uel prædicati non accipitur, sed pro omnibus simul media coniunctione copulatiua, ut Omnes Apostoli dei sunt duodecim, id est, isti* Apostoli, *& isti, & isti, & alij simul sunt duodecim. Suppositio determinata est usus termini communis pro omnibus suis significatis disiunctiue, quod tum fit cum in singula seorsum respectu subiecti, uel prædicati unius in propositione disiunctiua resoluitur, ut subiectum, in hac, Aliquis homo currit, sic enim est resoluendum:* Iste *homo currit, uel iste homo currit, & reliqua similiter singularia. Suppositio confusa est usus termini communis pro omnibus suis inferioribus disiunctim, quod fit cum pro*

omnibus simul, & non seorsum respectu unius subiecti uel prædicati sumitur, ut subiectum in hac. Ad equitandum requiritur equus, est enim resoluendum: requiritur ad equitandum iste equus, uel iste, uel alius, non tamen de singulis seorsum dices, Iste equus requiritur, uel iste equus requiritur, quia omnes istæ singulares sunt falsæ. Cum igitur tot suppositiones existant, æquum est, ut quo modo termini supponant ostendamus, at quoniam suppositionum uarietas ex ui aliquorum signorum quæ in propositionibus sæpe sũt, prouenit, horum distinctionem & naturam primo aperiamus. Sunt aliquæ uoces quæ terminis adiunctæ eorum suppositiones uariant, & aliter eos significare faciunt, quæ signa, quantitatis dicuntur. Inter hæc quædam Nomina, quædam Aduerbia, reperiuntur. Nomina, ut Omnis, Nullus; Aduerbia, ut Semper, Nunquam. Similiter quædam Syncategorematica, ut Omnis, Non, &, Vel quædam Mixta, ut Nemo, Semper, Nullibi, Item quedã Affirmatiua, ut Omni, Semper. quædam Negatiua, ut Nullus, Nullibi. Denique, quædam Vniuersalia, ut Nullus. Omnis, &, Semper, quædam Particularia, ut Aliquis, Aliquando, Vel. Inter mixta uniuersalia computantur aduerbia numeralia, ut Bis, Ter. similiter & nomina, ut Duo. Tria. Quatuor, quando alijs nominibus non iunguntur. alijs enim adiuncta syncategoremata uniuersalia sunt, sicut & Omnis, Quicunque, & similia, quæ omnia aliquando diuisiue, aliquando collectiue sumũtur. Diuisiue cum licet seorsum singularia separare respectu eiusdem prædicati, ut Quatuor homines, siue omnes homines currunt: Tũc

enim licet resoluere. Iste currit, & Iste currit, Collectiue autem cum non licet seorsum resoluere, ut: Quatuor homines portát totum pondus. Omnes ciues sunt mille. Præter hæc sunt alia signa partim uniuersalia partim particularia, ac proinde Media dicũtur: includunt enim particularitatem, & uniuersalitatem, ut Alter, Neuter, Vterque. Omne, pro speciebus singulorum; resoluuntur enim per, &, quæ uniuersalitas dicitur, & per, uel, quæ particularitas est, ut Alter oculus est dexter, id est omnium duorum iste, uel ille. Neuter, id est aliquorum duorum neque iste, neque ille. Vterq; id est aliquorum duorum, iste et ille, similiter. Omne animal fuit in arca NOE, *idest cuiusque speciei animalis hoc, uel illud indiuiduum fuit, & hæc signa incompleta dici solent hæc intellige quando incomplete sumuntur. aliquando enim complete sumuntur, & tunc distribunt pro omnibus singularibus. hæc etiam omnia intellige de signis non impeditis, aliquando enim simul duo concurrunt, & uniuersale fit particulare, & particulare, uniuersale, de quibus tradetur cognitio, cum de Aequipollentijs disceremus.*

Cap. III. De regulis Indicantibus suppositiones rationes signorum.

PRopositis uarijs signis a quibus terminorum suppositio dependet super est, ut regulas aßignemus, quibus diuersorum signorum uariæ manifestentur suppositiones.

Sit igitur prima regula. Signa mixta uniuersalia tam

affirmatiua, quam negatiua distribuunt categorema in clusum in se, particularia uero illud determinant, ut semper, id est in hoc tempore, & in hoc tẽpore, & reliquo. Nunquam, nec hoc tempore, nec hoc tempore. Aliquãdo, hoc uel illo tempore. At in terminos propositionis in qua sunt, uariam potestatem habent, namque negatiua distribuunt omnes sicut suum categorema, ut Nunquam *homo est leo, subiectum & prædicatum huius distributiue supponit, uirtute illius mixti negatiui, ut sit sensus, omni tempore nullus homo est leo, affirmatiua uero uniuersalia confundunt, ut semper homo est albus, extrema confusa manent. At in his, quæ particularia sunt affirmatiua, ut aliquando homo est albus, extrema supponunt, ac si nullum signum ibi esset.*

Secunda Regula. Terminus communis communiter supponens si sine signo sit, uel cum signo syncategorematico particulari, supponit determinate, ut homo currit. aliquis homo legit; Petrus, *uel* Paulus *studet. hoc enim subiectum complexum, determinate supponit. Cum autẽ in propositione signa syncategorematica sunt, & uniuersalia, tunc affirmatiua sibi proximos terminos distribuunt, remotos postpositos confundunt, negatiua uero postpositos omnes distribuunt, ut omnis homo est animal. Homo distribuitur, animal, cõfunditur.* Nullus *homo est animal, totum distribuitur. Hoc intelligi debet, quando affirmatiua uniuersalia diuisiue tenentur, cum enim sumuntur colectiue, proximos sibi terminos copulatim supponere faciunt, ut Quatuor homines portant totum pondus. Tunc autem maxime copulatim sumuntur, cum*

ſingulis illius termini inferioribus cui iunguntur, nihil per ſe denotatur ineſſe, ut diximus, ſed ſimul omnibus.
Tertia Regula. Verba quæ ſuam actionem in terminum communem primo applicant, uirtutem habent proximos ſibi confundendi, ut promitto tibi equum, Pariſijs uenditur piper, quæ dicuntur ſigna ſpecialia confuſionis & demum quicunque terminus ex alterius reſolutione dependet, confuſus manet, ut bis cantaui Miſſam, Ad equitandum requiritur equus, ubi ille terminus, Miſſam pendet ex reſolutione aduerbij, & terminus, equus, ex reſolutione gerundij.
Quarta Regula. Quoties obliquus cum recto coniungitur in uno extremo, iudicandum eſt de obliquo, ac ſi unú eſſet extremum per se, quantum ad ſuppoſitionem, unde in hac equus hominis currit, determinate ſupponit, in hac uero, equus cuiuslibet hominis, diſtributiue, in hac uero omnis equus hominis, confuſe, nec. refert in hoc, quod ante, uel poſt rectum conſtituatur. Hæ regulæ ſuppoſitiones terminorum a ſignis ſingulis prouenientes indicant. Quando autem bina concurrunt, tunc obſeruandum eſt.
Quinta Regula. Cum uirtus duorum ſignorum cadit ſupra aliquem terminum, tunc uel ſunt eiuſdem uirtutis, uel diuerſæ. si diuerſæ fuerint, ſignum determinans maiorem habet uirtutem quam confundens, & diſtribuens: unde in hac, Omnis homo eſt aliquod animal, & in hac, nullus homo eſt aliquod animal prædicatum determinate ſupponit, ſignum uero diſtribuens maiorem habet uirtutem, quam confundens, unde in hac, Omnis homo non

est animal; prædicatum distributiue supponit hæc præsertim respectu prædicati intelligenda sunt, nam respectu subiecti, maior est uirtus distribuentis, ut patet in hac, non quidam homo currit: subiectum enim distribuitur. Quando uero duo signa eiusdē uirtutis sunt, nempe quia utrumque distribuit per se mutuo se impediunt, & determinanti æquiualent. unde in hac, non omnis homo est animal, subiectum determinate supponit, quia æquiualet isti, Aliquis homo non est animal, hoc intellige respectu subiecti, nam cum talia duo supra prædicatum cadunt, illud supponere confuse faciunt, ut in hac, nullus homo non est animal, quæ isti æquiualet, Omnis homo est animal.

Sexta Regula. signa incompleta immediatos terminos incomplete distribuunt, idest partim uniuersaliter, partim particulariter supponere faciunt, ut superius diximus, & inferius in eorum resolutione magis manifestabitur. Alia signa sunt præter ista, quæ partim affirmatiua, partim negatiua sunt, ut præter. Tantum, & alia quæ exponibilia dicuntur, de quibus in Tertio Libro differemus.

Cap. IIII. De resolutione suppositionis terminorum.

DIalectici ad manifestandam suppositionis uim et uarios propositionum sensus ex diuersa terminorum suppositione prouenientes, in qua maxime earum ueritas, seu falsitas consistit, utuntur Resolutione quadam,

quam Aſcenſum, & Deſcenſum uocant. Eſt autem Aſcenſus a ſingularibus ſufficienter enumeratis ad uniuerſale progreßio. Deſcenſus uero ab uniuerſali ad ſingularia progreßio, ut iſte ignis calefacit, & iſte calefacit & c. ergo omnis ignis calefacit. uel deſcendendo Omnis ignis calefacit, ergo iſte calefacit, & iſte calefacit. Maxime autem utimur Aſcenſu, quando ueritatem alicuius uniuerſalis propoſitionis probare, & manifeſtare uolumus propterea oportet ut omnia ſingularia quo ad fieri poßit enumeremus, præſertim cum ſub diſtributo aſcẽdimus, tunc autem ſufficienter enumerantur ſigularia, quando ex his quæ nobis nota ſunt, cum probabilitate aliorum ſic ſe habentium procedimus, ut ſi dicas, iſte ciuis huius urbis eſt albus, & iſte eſt albus, nec apparet ullus qui non ſit albus, etiam ſi omnes non numerentur, infertur, Omnis ciuis huius urbis eſt albus, quia probabile eſt reliquos qui non apparent, nec numerantur, eſſe albos, cum maior pars uiſa ſit alba. Deſcenſu autem utimur ad uniuerſalis alicuius falſitatem oſtẽdendam, propterea non ſemper oportet ad omnia ſingalaria deſcendere ſub uniuerſali diſtributo, cum falſitas ex unius ſingularis defectu, ueritas autem ipſius uniuerſalis ex omnium ſingularium poſitione proueniat.

Tam Aſcenſus, quam Deſcenſus quadruplex eſt. Copulatiuus. Diſiunctiuus, Copulatus, Diſiunctus. Copulatiuus eſt in quo ſingularia ſeorſum reſpectu unius ſubiecti uel prædicati ſumuntur in propoſitione copulatiua, ut Iſte homo eſt animal, & iſte homo eſt animal, & reliqui ſinguli, ergo omnis homo eſt animal, hæc autem Re

ſolutio debetur termino ſupponenti diſtributiue. Diſiun ctiuus, eſt in quo ſingularia ſingula per ſe reſpectu ſubie cti, uel prædicati unius, ſumuntur in propoſitione diſiun ctiua, ut iſte homo currit, uel iſte homo currit ergo homo currit, & hæc debetur termino ſupponenti determinate, Iſtæ autem duæ reſolutiones ad ueritatem & falſitatem propoſitionis manifeſtandam, & probâdam conducunt. Maxime autem intereſt inter Aſcenſum copulatiuum. qui debetur termino ſupponenti diſtributiue, & diſiun ctiuum qui debetur ſupponenti determinate. Cum enim uterque ad ueritatem. propoſitionis communis probandam, & declarandam ordinetur, neceſſe eſt, ut ſingularia per quæ aſcenditur uera ſint, cum diſcrimine tamen, in diſiunctiuo enim ſufficit unius ſingularis ueritas ad propoſitionis communis ueritatem, ut homo currit uera eſt ſi uel unum ſingulare currat: propterea non oportet multa ſingularia numerare. At in copulatiuo non unius ſolum, ſed omnium ſingularium, quæ ſub illo termino ſunt, ueritas eſt neceſſaria ad uniuerſalis ueritatẽ, propterea omnia in aſcenſu anumerare oportet, Oppoſitum autem obſeruandum eſt in Deſcenſu, quo ad uniuerſalis falſitatem oſtendendam. Tunc enim in diſiunctiuo per omnia ſingularia deſcendere oportet, cum unius aut plurium ſingularium falſitas propoſitionem particularem falſam efficere non ſufficiat. In copulatiuo uero, uel ad unum ſingulare ſatis erit deſcendere, propoſitio enim uniuerſalis, ex unius ſingularis falſitate falſa fit.

Præter has Reſolutiones duas, Dialectici duas alias aſsi gnant, quibus ſuppoſitionis Copulatæ, & confuſæ uim

manifestent, ponuntque. Ascensum, & Descensum Copulatum, & Disiunctum. copulatus est quum omnia singularia simul sub copula coniũctiua respectu unius prædicati sumuntur, ut Omnes Apostoli *Dei sunt duodecim, id est, Isti Apostoli Et isti, & alij simul sunt duodecim. Quæ Resolutio debetur termino supponenti collectiue. Disiunctus est quum omnia singularia sub disiunctione sumuntur, ita ut non liceat quodlibet per se sumere, ut Ad equitandum requiritur equus, idest requiritur iste, uel iste equus, in quo a disiunctiuo differt sicut & copulatus, a* Copulatiuo. *In copulatiuo enim & disiunctiuo singula singularia per se cum prædicato sumimus, quod fit in propositione copulatiua uel disiunctiua. Ac in disiuncto & copulato singularia omnia simul cum uno prædicato in propositione categorica constituimus. Ascensus & descensus copulatiuus, & disiunctiuus quidam est affirmatiuus, qui sub propositione affirmatiua fit, quidã negatiuus, qui sub propositione, negatiua: in illo singularia per propositiones affirmatiuas: in hoc per negatiuas enumerantur.*

Cap. V. De regulis circa ordinem Resolutionis.

V*T propositionum ueritas nota fiat, resoluendi ordinem aduertere oportet, qui sequentibus propositionibus manifestatur. Prima propositio nullus terminus supponens materialiter, simpliciter, uel singulariter ullam habet singularium resolutionem: unde in his homo est species, leo est nomen, Petrus sedet, subiecta re-*

soluenda non sunt.

Secunda propositio. Sub termino, uel aggregato supponenti collectiue non est resolutio copulatiua facieda, nec sub confuse supponenti, disiunctiua, ut iste, & iste sunt duo, non dices, ergo iste est duo. Similiter non dices, Parisijs & Romae uenditur piper, ergo Parisijs & Roma uenditur hoc piper, uel uenditur hoc piper.

Tertia propositio. Non est resolutio facieda sub duobus terminis simul, sed sub uno prius, & dum sub illo resolutio fit alter immotus, idest eodem modo se habens, maneat, ut omnis homo est omnis homo, sic resolue. Iste homo est omnis homo, & iste homo est omnis homo. Non autem sic, iste homo est iste homo, & iste homo est iste homo.

Quarta propositio. Terminus mixtus uniuersalis affirmatiuus, uel negatiuus, prius in se resoluendus est copulatiue ratione categorematis in eo inclusi, quam resoluatur termini propositionis, ut semper homo currit, hoc tempore homo currit, & hoc tempore homo currit, Nunquam omnis homo currit, nec hoc tempore omnis homo currit, nec hoc tempore omnis homo currit. Bis cantaui Missam, semel cantaui Missam, & iterum semel cantaui Missam, Facta autem resolutione mixti, propositionis termini iuxta suas regulas resoluantur.

Quinta propositio. sub determinato ascende prius, quã sub distributo, In descensu uero poteris etiam a distributo incipere, ut homo non est animal, nõ ascendes sub praedicato, sic homo nõ est hoc animal, & homo non est hoc animal, ergo homo non est animal: nam singulares pro-

positiones antecedentis sunt ueræ, consequens uero falsum, quod fieri in consequentia bona non potest, talem defectum argumentandi uocant Dialectici à pluribus determinatis respectu partium multitudinis, ad unicam determinatam respectu totius multitudinis. Multitudinem uocant terminum distributum; Partes uero multitudinis singularia, quæ sub eo sunt. Poterit tamen sub tali distributo descendi, ut homo non est animal, ergo homo non est hoc animal, & homo non est hoc animal, túc enim non dabitur antecedens uerum, & consequens falsum.

Sexta propositio. Sub distributo termino, uel complexo prius descende, quam sub confuso, licebit tamen sub confuso ascendere: non enim dices, Omnis homo est animal, ergo omnis homo est hoc animal, uel omnis homo est hoc animal, ualet tamen ascendendo, omnis homo est hoc animal, uel omnis homo est hoc animal, ergo omnis homo est animal. Idem intellige de aliquo termino uniuersali, a quo alter pendet, ut ad equitandum requiritur equus, prius oportet resoluere illud gerundiú in sua inferiora.

Septima propositio. Quando termini eodem modo supponunt uel determinate, uel distributiue, commodius est subiectum quam prædicatum prius resoluere, ut in hac, homo est animal, in qua termini determinate supponút, & in hac, nullus homo est equus, in qua distributiue. Hæc omnia intelligenda sunt in propositione, quæ non habet signa exponibilia: ista enim prius resoluenda sút (ut dicetur inferius). Similiter intelligenda sunt in resolutione prima, facta enim resolutione distributi, con-

fusus manet determinatus, & sub eo potest fieri resolutio, ut omnis homo est animal, ergo iste homo est animal & iste homo est animal, postea prædicatum resolue, iste homo est hoc animal, uel iste homo est hoc animal.
Vltima propositio. In conditionali, seu causali propositione, subiectum consequentis prius est resoluendú, quá termini antecedentis, ut in his: si omnis homo in gratia obierit, nullus condemnabitur. Si nullum alimentum sup pedites animali, omne morietur, hæ sunt regulæ maxime in resolutione obseruandæ, quas sequẽtibus carminibus facilius quis memoriæ mandare poterit.

Simpliciter, pro uno, pro se uox sumpta quiescat.
Cernere confusum, collectum spargere noli,
Cuique suum tribuens, tu primo mixta resolue.
Ne tangas uoces binas, contemne priora,
Vltima contemplans quando deductio regnat.
Aspice signatum ascendens, commune relinque,
Ima petens confusa sinas, communia sume.
Elige subiectum quando sors postulat æqua.

Cap. VI. De resolutione incompleta.

Est alius Ascensus, & Descensu mixtus partim cõstans copulatione, partim disiunctione, qui debetur terminis incomplete supponentibus, quales sunt illi, qui cum his signis sunt, de quibus supra locuti sumus, scilicet Alter, Neuter. Vterq; hi enim terminũ pro suis inferioribus binis supponere faciunt, ac propterea

talis suppositio Duorum uocatur, sed id cum discrimine, nam Alter, binaria inter se distribuit, in se ipsis uero disiungit, ut Alter oculus est dexter, id est, horum duorum iste, uel iste est dexter, & horũ duorum, iste uel iste est dexter. Vterque, uero, binaria disiungit inter se, & in se copulat, ut Vterq; pes est claudus, id est horum duorum iste, & iste est claudus, uel horum duorum iste & iste est claudus. Neuter, idem prorsus facit sed negatiue, ut Neutra manus est dextra, idest Harum duarum nec ista, nec ista dextra, uel Harum duarum nec ista nec ista est dextra. Est ét aliud signum incompletum, Omnis quod aliquando complete sumitur, sicut & praecedentia, & tunc distribuunt terminum cui iungũtur pro omnibus suis inferioribus. Aliquando, Omnis, incomplete sumitur cum termino generico iungitur, tunc autem distribuit species, disiungit uero indiua specierum, ut Omne animal fuit in arca Noe, id est, ex hac specie animalium hoc uel illud indiuiduum, & ex ha c specie hoc uel illud indiuiduum, quod idem est ac Cuiuslibet speciei animalis aliquod indiuiduum fuit in arca Noe, & talis suppositio dicitur pro generibus singulorum, id est pro speciebus singulorum indiuiduorum. Prior uero dicitur, pro singulis generum, id est pro omnibus speciebus, & omnibus specierum indiuiduis. Multum autem refert ad ueritatem propositionis, quod termini supponant complete, uel incomplete, nám Completa suppositio petit ueritatem omnium inferiorum, nullo excepto, ut Omne animal currit, si uera futura est talis propositio, subiectumque supponit complete, opus est ut omnia indiuidua spe-

cierum omnium animalis currant, si incompleta est sup positio sufficit ad ueritatem eius ut ex omnibus speciebus unum saltem indiuiduum, aut alterum currat, quem sensum facit illa propositio Omne animal fuit in arca Noe, *eadem ratio est in alijs, nam Alter oculus est dexter, si suppositio sit* Incompleta, *non opus est ad ueritatem eius ut omnes oculi sint dextri, sed ut ex omnibus binarijs unus saltem sit dexter.*

Cap. VII. De resolutione Relatiuorum.

R*Elatiuorum contemplationem ad Grammaticum pertinere non est qui eat inficias, tamen quia sola cognitio talis ad ueritates, uel falsitates propositionum quæ e Relatiuis oriuntur dignoscendas non sufficit, Dialectico examine opus est propterea paucis ex grammatica accersitis, ea quæ secundum Dialecticam in his obseruanda sunt trademus. Relatiuum igitur est sermonis antecedentis recordatiuum. Est autem duplex, aliud substantiæ, aliud accidẽtis, Relatiuũ substãtiæ est quod suũ antecedens per modum nominis substantiui refert, nec refert utrum antecedens sit substantia uel accidens siue nomen Connotatiuum, siue Absolutum, siue unum nomen, siue una oratio, dummodo unius substantiui locum habeat. Relatiuum Accidentis est quod refert per modum adiectiui, siue illud sit substantia, siue unum nomen, siue una oratio.*

Relatiuum substantiæ, aliud Identitatis, *aliud Diuersitatis.* Identitatis *est, quod pro eodem accipitur, pro quo*

ſuum antecedens, ſiue pro eodem numero, ut Beatus uir qui timet Dominum, ſiue pro eadem ſpecie, ut, In ligno uicimus, in quo peccauimus. Relatiuum Diuerſitatis eſt quod pro alio ſuppoſito accipitur, quam ſuum antecedens, ut Petrus loquitur, & alter tacet. Dicitur autem ſuum antecedens referre in obliquo, ſcilicet, alter a Petro tacet.

Relatiuum accidentis ſimili ratione aliud Identitatis, aliud Diuerſitatis. Identitatis eſt, quod refert ſuum antecedẽs conſignificando idem accidens, ut Petrus eſt iuſtus qualem oportet eſſe Chriſtianum. Diuerſitatis eſt quod refert suum antecedens conſignificando diuerſum accidens, ut Auguſtinus fuit catholicus, & alius fuit Arrius. Relatiuum ſubſtantiæ identitatis, quoddam Reciprocum quoddam Non reciprocum, Reciprocum, regreſſionem quandam ſignificat in suum antecedens, ut Omnis homo amat se. Mater diligit filium suum. Non reciprocum, talem regreſſionem non ſignificat, qualia sũt reliqua relatiua ſignata. Relatiui accidentis resolutio ex eius ſignificatione manifeſta eſt: pro alijs autem ſit.

Prima propoſitio. Relatiuum, Qui, copulatiuum sensum facit idem enim ualet quod, & ille: Bifariam autẽ poteſt in propoſitione cõſtitui. Aliquando a parte unius extremi, scilicet quando subiecto, uel prædicato copulatur, ut animal, quod eſt rationale eſt riſibile, & tunc illa integra propoſitio eſt una categorica, cuius subiectum, eſt propoſitio ubi relatiuum eſt, cuius uerbum dicitur Copula implicationis. Aliquando non ponitur a parte unius extremi alterius propoſitionis, sed ipsum per se

relatiuum extremum constituit, ut homo est animal, qui est risibilis, & talis propositio formaliter hypotetica est, & uirtualiter Copulatiua. Est autem in utriusque resolutione magnum discrimen, cum enim hypotetica est, immediate in copulatiuam est resoluenda, ut homo mouetur, qui aliquando studet, resoluatur, homo mouetur, & ille aliquando studet, At cum categorica est, non est immediatè in copulatiuam resoluenda, quousque antecedens ipsius resoluatur, ut omne animal quod est rationale est risibile, non est resoluendum, omne animal est rationale & illud est risibile sed antecedens in singularia prius resoluetur, & facta singularium resolutione, poterit unumquodque singulare in copulatiuam resolui, nempe, hoc animal quod est rationale est risibile, & hoc animal quod est rationale est risibile, postea, hoc animal est rationale, & illud est risibile.

Secunda propositio. In hypotetica Copulatiua uirtuali, uel formali relatiuum refert suum antecedens restricte; idest pro illo eodem, pro quo suum antecedens accipiebatur in sua categorica, ut Homo disputat, & ille contemplatur, ille scilicet homo qui disputat, contemplatur, idem inest relatiuo Diuersitatis, ut homo legit, & alius audit, alius scilicet a legente audit. Cum autem relatiuum refert terminum supponentem copulatim, refert totam collectionem, ut Omnes Apostoli sunt duodecim, qui sunt in cœlo, scilicet, & illi omnes sunt in cœlo. Hoc autem priuilegium habet disiunctiua propositio ut relatiuum in ea non referat restricte, ut homo loquitur, uel ille tacet, ille scilicet, homo, tacet.

Tertia

Tertia propositio. Relatiuum reciprocum, supponit sicut suum antecedens sigillatim, scilicet ut resoluendo antecedens, resoluatur relatiuum correspondens singulis inferioribus antecedentis, ut omnis homo est ipsemet, Ipsemet, refert hominem, at cum resoluis Petrus est ipsemet, refert Petrum, Paulus est ipsemet refert Paulũ, similiter omnis mater diligit filium suum. Vbi obseruãdum est, non licere loco relatiui reciproci suum antecedens ponere, non enim idem est, omnis homo odit se, & omnis homo odit hominẽ, nec Mater amat filium suum, & Amat filium matris. Licebit autem id duobus locis facere, & cum reciprocum est totale extremum, ut omnis homo est ipsemet, idem est, ac omnis homo est homo, & cum similiter antecedens est singulare, ut Petrus diligit se & Petrus diligit Petrum, dummodo antecedens uniuoce sumatur. Quando uero Relatiuum non est reciprocum, licet ipsius loco antecedens constituere, seruata restrictione, ut homo disputat, qui loquitur, idem est ac homo disputat, & homo disputans loquitur. Ex quo sequitur, tale relatiuum supponere, sicut suum antecedẽs supponeret eodem loco constitutum.

Quarta propositio. In resolutione obseruare oportet, ut reciprocum simul cum antecedente resoluamus, simul & non reciprocum, cum a parte unius extremi est, uti diximus. At cum propositio hypotetica est, antecedens resoluatur relatiuo non reciproco manente inuariato, ut Animal est irrationale, & canis est illud, resolue, Hoc animal scilicet equus est irrationale et canis est illud, ubi Illud supponit pro animali, sicut in priori: propterea cõ-

ſultius erit ponere antecedens loco relatiui, dum ſit reſolutio ſub antecedenti, ſcilicet animal eſt irrationale, & canis eſt animal nempe, irrationale.

Cap. VIII. De Ampliatione.

CVm ſupra terminos pro rebus ſecundum tempus per copulam importatum exiſtentibus ſupponere docuerimus, ſupereſt ut modo explicemus quando termini pro pluribus, uel paucioribus quam tempus copulæ exigit, ſupponant, quam Dialectici ampliationem, uel reſtrinctionem uocant, quæ multum ueritati propoſitionum cognoſcendæ prodeſt cum ab ea, & propoſitionum conuerſio, & multiplex argumentandi modus pendeat. Eſt autem ampliatio, extenſio termini a minori ad maiorem ſuppoſitionem. quando enim terminus in propoſitione pro re ſecundum tempus præſens exiſtête accipitur dicitur ſuum ſtatum habere, at quando indifferenter & diſiunctim ſimul pro præſenti, & alio accipitur tempore, dicitur ampliari, ut in hac, iuſti uiuent uitam pacificam, iuſti, non ſolum pro præſentibus, sed etiam pro futuris accipitur.

Eſt autem diuerſus ampliationis modus in terminis ſingularibus, & in communibus, tam abſolutis, quam connotatiuis. Terminus ſingularis cum unum tantum ſignificet, ampliatur quoad exiſtentiam ſui ſignificati ſecundum uarias differentias temporis. ut Petrus *cucurrit, ideſt* Petrus *qui eſt, uel fuit, cucurrit, quæ dicitur ampliatio temporum. Terminus autem communis cum plura ſignificet, non ſolum ſecundum tempus, sed etiam ſe-*

cundum suppoſita uarijs temporibus exiſtētia, ampliatur, ut in hac, Multi homines ſaluabuntur, subiectum nō solum pro præſentibus, sed etiā pro futuris ampliatur. Terminus autem connotatiuus cum præcipue formam ſignificet secūdum eam ampliatur, ut in hac, album fuit nigrum, subiectum ratione albedinis ampliatur, ut ſit sēſus: hoc corpus quod modo habet, uel habuit albedinē, fuit nigrum. Triplex igitur ampliatio eſt, sola temporum, quæ ineſt ſingularibus. Temporum, & suppoſitorum, quæ ineſt communibus. Temporum, & formarum, quæ connotatiuis conuenit terminis. Tempora autem ſecundum quæ termini ampliantur apud Dialecticos quinque sunt, Præſens, Præteritum, Futurum, Poßibile, & Imaginarium, ut tunc terminus ampliari dicatur, quando ſecundum plures differentias, uel omnes horum temporum diſiunctim supponit. Dico autē diſiunctim, quia cum terminus secundum plura tempora copulatiue accipitur, ampliatio non eſt, ut subiectum in hac Petrus eſt, & fuit doctus, non ampliatur, sed opus eſt, ut secundum plura tempora, uel omnia sub diſiunctione accipiatur, ut Petrus eſt, uel fuit doctus, ſiue tempora ſint expreſſa, ut in exemplo præcedenti, ſiue uirtute in uno uerbo contineantur, ut in sequentibus regulis manifeſtabitur, quæ plurimum roboris in communi loquendi uſu habent.

Prima Regula. Verbum præteriti, ampliat suum subiectum secundum duas temporis differentias, præteriti nēpe, & præſentis: suum uero appoſitum reſtringit pro tempore præterito. Verbum autem futuri ſimiliter su-

biectum secundum præsens, & futurum ampliat, appositum uero ad futurum restringit, ut Adam fuit ex limo factus. ubi, Adam, pro quodam supposito qui est, uel fuit, supponit, illud uero appositum, ex limo factus, restringitur pro eo, quod fuit. Et c arius, Petrus audiuit lectionem, Petrus, ampliatur pro eo qui est, uel fuit, appositum autem illud, lectionẽ, pro lectione præterita restringitur. Præterea domificator faciet domos ubi, domificator, ampliatur pro eo, qui est, uel erit, appositum autem, domos, restringitur pro his quæ erunt.

Secunda Regula. Terminus significans incæptionem, uel actionem, per quam res incipit esse, uel fieri, uel significans aliquam prioritatem ampliat terminos quibus suã significationem applicat, secundum præsens, uel futurũ, ut pluuia incipit, scilicet quæ est, uel erit, ædifico turrim, Petrus est prior Antichristo: contra uero terminus significans desitionem, uel destructionem, uel posterioritatem, ampliat ad tempus præsens, uel præteritum, ut comburo domum, scilicet quæ est, uel fuit. Destruo Basylicã sum posterior Adamo.

Tertia Regula. Verbum potest, uel aduerbia illud includentia scilicet, possibiliter, impossibiliter, necessario, & nomina significantia possibilitatem existentiæ ampliant suos terminos ad præsens, uel præteritum, uel futurum, uel possibile, ut rosa est corruptibilis, scilicet quæ est, uel erit, uel potest esse.

Quarta Regula. Verba significantia actum animæ interiorem, ampliant ad quinque temporum differentias, ut Alexander appetebat alium orbem, ibi, Orbis, am-

pliatur pro eo, qui eſt, uel erit, uel poteſt eſſe, uel ſaltem imaginabatur eſſe. Similiter intelligo Chimæram, Opto sanitatem.

Cap. IX. De modis argumentandi in Ampliatione.

VTilis eſt admodum argumentandi modus in ampliatione, ubi maxime obſeruandum eſt, terminum amplum, se habere ad eundem non amplum, ſicut terminus superior ad inferiorem se habet, ut enim ſuperior amplectitur inferiorem, & alios præter illum, ita amplus compræhendit minus amplum, & ipſum excedit. Homo enim dum ampliatur pro his, qui ſunt, uel erũt, includit ſe ipſum, ut supponit solum pro his qui ſunt iuxta quod sumitur primus modus argumentandi, ut.n. ualet a superiori diſtributo ad inferiorem affirmatiue, uel negatiue, scilicet omne animal currit, ergo homo currit, ſimiliter, nullum animal currit, ergo homo non currit: ita ab amplo diſtributo ad non amplum ualet affirmatiue, uel negatiue, ut omnis homo poteſt diſputare, ergo homo qui eſt, poteſt diſputare, ſimiliter nullus homo poteſt eſſe lapis, ergo nullus homo eſt lapis. Hoc autem unum debet attendi, ut quando affirmatiue argumentamur, ponatur conſtantia termini non ampli, ideſt aliqua propoſitio affirmatiua, per quam denotetur illum terminum non amplum ſupponere, aliter argumentatio mala erit, poterit enim antecedens dari uerum, & conſequens falſum, ut puta ſi nullus eſſet homo præſens, tunc ante-

cedens uerum esset, scilicet omnis homo potest disputare ratione enim ampliationis, subiectum supponit pro his qui possunt esse, consequens autem falsum, homo qui est potest disputare, cum nullus homo sit ex casu supposito. At si in antecedenti addatur constantia subiecti nõ ampli denotans illud esse, non dabitur antecedens uerum, et consequens falsum, & in hunc usum inuenta est a Dialecticis constantia.

Secundus modus. Sicut ualet ab inferiori ad superiorẽ terminum particulariter sumptum affirmatiue, uel negatiue, ut homo currit, ergo animal currit, similiter homo non currit, ergo animal non currit, ita ualet a non amplo ad amplum nõ distributum, idest particulariter sumptum affirmatiue, uel negatiue dũmodo in negatiuo modo argumentandi ponatur constantia nõ ampli, ut homo disputat, ergo homo potest disputare, similiter aliquis homo qui est non potest disputare, & homo est, ergo aliquis homo non potest disputare.

Ex quibus fit, ut sicut non ualet a superiori sine distributione ad inferiora, nec ab inferiori ad superiorem distributum, non enim ualet animal currit, ergo homo currit, nec ualet, homo currit, ergo omne animal currit, ita nec ualet a non amplo ad amplum distributum, nec ab amplo non distributo ad non amplum, non enim dices homo potest disputare, ergo homo disputat, cum argumẽtemur ab amplo sine distributione ad non amplum, nec similiter homo non disputat, ergo homo non potest disputare, cum ex parte prædicati a non amplo ad amplum distributum argumentemur. In his argumentandi modis ob-

seruandum est ne dum argumentamur a subiecto amplo distributo ad non amplum, committatur defectus ex parte prædicati, ab amplo nō distributo ad non amplum argumentando, non enim ualet, omnis homo potest disputare, ergo omnis homo disputat, quia prædicatum illud disputare, manet amplum sine distributione, negatiue ualeret quidem quia negatio prædicatum distribuit, ut nullus homo potest disputare, ergo nullus homo disputat.

Cap. X. De Restrictione, Alienatione, & Diminutione.

R*Estrictio est, termini coarctatio a maiori ad minorem suppositionem, quæ opposita est Ampliationi. Fit autem talis termini restrictio maxime quatuor modis. Primo per Copulam implicationis, ut Omnis homo qui est iustus spernit mundum, ubi illud subiectum, homo, restringitur ut pro iustis solum supponat, Secūdo per additionem adiectiui in eodem extremo, ut uir sapiens amat scientiam. Dico autem in eodē extremo, cum enim adiectiuum in alio extremo quam substantiuum sit collocatur, nulla fit restrictio si enim dicas, Omnis homo est sapiens, subiectum, homo, non solum pro sapientibus, sed etiam pro omnibus hominibus supponit, Tertio, per additionem obliqui a parte etiam eiusdem extremi, ut Omnis liber Aristot. est græce conscriptus, ubi subiectum, liber: pro his solum quos Aristoteles scripsit supponit, & tūc obliquus dicitur Determinatio, rectus autem Determinabile, Tandem Quarto restrictio fit, per apposi-*

tionem substantiui inferioris, ut Apostolus Paulus scripsit ad Romanos, ubi subiectum illud, Apostolus, restringitur, ut pro Paulo supponat. Omnes hæ additiones non mutant significationem, uel diminuunt, eorum quibus adiunguntur, sed solum ad pauciora supposita trahunt. Sunt autem aliqua addita quæ terminum improprie supponere faciunt, & ex propria significatione in impropriam transferunt, ut duo leones marmorei sunt in foro, Homo pictus est in aula, in quibus subiecta pro significatis similitudinarijs accipiuntur, & talis acceptio, Alienatio dicitur: est enim Alienatio, distractio termini a propria ad impropriam significationem. sunt etiam addita diminuentia termini integram significationem, ut Aethiops est albus secundum dentes, qui termini diminuti, dicuntur Dicta secundum quid. In his autem utrisque attendere oportet, ne argumentemur a termino alienato, uel diminuto, ad eundem terminum absolute, & simpliciter sumptum; non enim ualet, Aethiops est albus secundum dentes, ergo est albus, nec ualet, Duo leones marmorei sunt in foro, ergo duo leones sunt in foro. Circa modum uero argumentandi in Restrictione, idem obseruandum est quod in Ampliatione. Terminus enim non restrictus, habet locum superioris, seu Ampli: Restrictus uero inferioris, seu non ampli, Vnde est prior argumentandi modus, A non restricto distributo ad restrictũ affirmatiue uel negatiue, dummodo in affirmatiuo argumentandi modo, ponatur Constantia restricti, ut Omnis homo disputat, & aliqui homines docti sunt, ergo omnis homo doctus disputat, similiter, Nullus homo currit, er-

go Nullus homo albus currit.

Posterior modus, A restricto ad non restrictum non distributum affirmatiue, uel negatiue, constantia in negatiuo posita, ut Homo doctus non disputat, & Homo doctus est, ergo Aliquis homo nõ disputat. similiter, Equus albus currit, ergo equus currit. Ex quibus fit, eadem ratione qua in Ampliatione, non ualere a non restricto nõ distributo ad restrictum, ut, non sequitur, Equus currit, ergo equus albus currit, nec a restricto ad non restrictum distributum, similiter enim non sequitur, Omnis equus regis currit, ergo Omnis equus currit.

Cap. XI. De Apellatione.

APpellatio species quædam Restrictionis est, quæ maxime in adiectiuis terminis respectu terminorum quibus iunguntur, reperitur, siue tales termini absoluti, siue connotatiui sint. Est autem Appellatio, applicatio significati formalis unius termini, ad formale, uel immediatum significatum alterius. ut si quis dicat Petrus est logicus magnus, hic terminus, magnus, applicat suum formale ad formale sui substantiui, denotatque Petrum esse magnum, & peritum logices, talisque applicatio, appellatio dicitur, & terminus applicans suum formale, appellans dicitur, is autem cui applicatur, appellatũ, Fit etiam similis appellatio in termino absoluto, quando aliquid ipsius immediato significato conuenire denotatur, ut homo est species, cognosco animal. Video Petrũ: In quibus propositionibus tales termini, nempe, homo,

animal, Petrus pro immediate significatis sumuntur. Quamuis autem in his usum & uim locutionis maxime inspicere oporteat, quasdam tamen regulas præscribere iuuabit.
Prima Regula. Quando terminus absolutus subijcitur prædicato, non conuenienti suo mediato significato, tale prædicatum appellat immediatum significatum ipsius subiecti, ut homo est species, animal est genus, prædicata enim illa homini, uel animali insunt, ut homo, & animal sunt, id est, ut conceptu communi cognoscuntur.
Secunda Regula. Quando adiectiuus terminus cum connotatiuo ponitur a parte eiusdem extremi, appellat formale ipsius substantiui, ut iste est monachus albus, Petrus est logicus magnus, in quibus denotatur, quod ille sit albo habitu, & hic peritus logices. Cum autem tales duo termini a parte extremi eiusdem non sunt, talis appellatio non fit, ut si dicas: Iste monachus est albus non significat quod sit albo habitu.
Tertia Regula. Verba significantia actum animæ appellant formale, uel immediatum significatum proprij termini, cui iunguntur, ut cognosco uenientem, uidi Papam, in quibus denotatur me cognoscere aliquem uenire, et me uidisse Papam, dum erat Papa. Idem cēsendum est de quibusdam uerbis applicantibus significationem suam terminis connotatiuis, ut facio calceum, construo domum, in quibus significatur me inducere formam in materiam, non autem quod faciam corium, uel lapides, ex quibus fit calceus, uel domus.
Quarta Regula. Nomina numeralia primitiua termi-

no substantiuo iuncta multiplicant formam, & supposi tum substantiui, ut tres homines, id est tria supposita, ha bentia suas singulas peculiares naturas: iuncta tamen adiectiuo multiplicant solum materiale, ut tria alba, id est tria corpora habentia albedinem, adeo ut si fieri pos-sit, ut una & eadem albedo in tribus esset distinctis cor-poribus, talia possent tria alba dici, si album adiectiue su matur. Aduertenda est autem hæc regula magis pro Theologia, quam pro Logica, circa modum argumentan di id obseruandum, est, ne sub termino appellato argu-mentemur, & uarietur, uel auferatur appellatio termi-ni appellantis. Vnde non ualet, Petrus est logicus, & Pe trus est magnus, ergo est logicus magnus, nec ualet est lo gicus magnus, ergo est logicus, & est magnus, nec ualet uideo uenientem, Petrus est ueniens, ergo uideo Petrum, nec similiter ualet: Iste facit calceum, Calceus est co-rium, ergo facit corium, nec similiter econuerso.

Cap. XII. De enunciationis simplicis oppositione.

DE *proprietatibus terminorum in propositione huc-usque tractauimus, Aequum erit modo de acciden-tibus ipsarum propositionum quæ adinuicem collatæ sor tiuntur, differere: ea sunt Oppositio, Aequipollentia, & conuersio. Non autem hic de oppositione quæ inter res inuenitur agimus, secundum quam calor frigiditati, & albedo nigredini opponitur, nec de ea, quæ inter termi-nos, secundum quam alij Contrarij, alij Contradictorij, alij Relatiui, alij priuatiui sunt sed de illa quæ inter pro*

positiones uersatur. Est autem Oppositio, duarum propositionum utroque extremo eodem ordine participantiũ secundum qualitatem, uel quantitatem repugnantia. Quadruplex autem est oppositio. Contradictoria, contraria, subcontraria, subalterna. Contradictoria, est oppositio duarum propositionum secundum qualitatem, & quantitatem repugnantium, nimirum quia altera uniuersalis, altera particularis, altera affirmatiua, altera negatiua, ut Omnis homo est albus, aliquis homo non est albus. Contraria, est oppositio duarum propositionum uniuersalium, secundum qualitatem repugnantiũ, ut nullus homo est albus. Omnis homo est albus.
Subcontraria, est oppositio duarum propositionum particularium secundum, qualitatem repugnantium, ut aliquis homo est albus, aliquis homo non est albus, nec hic indefinitam a particulari discernimus. Subalterna, est oppositio duarum propositionum sola quantitate repugnantium, ut omnis homo est albus, aliquis homo est albus: Nullus homo est albus, homo non est albus. Harũ duarum, propositio uniuersalis dicitur, subalternãs: particularis uero, subalternata. Sunt autem quædam particularius in omni oppositione obseruanda.
Primũ est, ut utroque extremo eodem ordine participent, id est idem habeant subiectum, & prædicatum: unde istæ nullatenus opponuntur homo non est animal, Lapis non est equus: nec istæ homo non est equus, homo est animal, nec istæ homo est animal, animal non est homo. Secundo obseruandum est, ut ista idemptitas extremorum sit in Nomine, in re significata, in integritate, in tem

pore, & loco. In nomine, ut ſit eadem dictio categorematica, unde iſtæ non opponuntur, Cicero ſcripſit, Tullius non ſcripſit. Angelus eſt Dei, Angelus non eſt deus corpus eſt album, corpus non eſt albedo. In re ſignificata ne ſit æquiuocatio : non enim opponuntur, canis latrat, canis non latrat. In integritate, ut idem ſit totale ſubiectum, & totale prædicatum: unde omnia ſigna, omnes termini, qui partes extremorum efficiuntur, debent eſſe in utraque propoſitione oppoſita : quare omnes hæ non opponuntur; Petrus non currit uelociter, Petrus currit. Omnis equus regis poſſidetur a Rege, Aliquis equus non poſſideatur a Rege. Petrus eſt animal. petrus non eſt animal album. Omnis homo eſt omne animal. Homo non eſt animal. Dixi de terminis qui efficiuntur partes extremorum, alia enim ſigna, quæ totam propoſitionem ſignant, mutantur : nam negatio mutatur, & quantitas in aliquibus. In tempore, & loco ut oppoſitarum ueritas, uel falſitas, ſumatur a rebus ſecundum eundem locum, & tempus, unde iſtæ non opponuntur : Petrus legit, Petrus non legit, ſi una pro uno tempore, altera pro altero tempore ſumatur, nec iſtæ, Ego ſum in diui Petri, Ego non ſum in diui Petri, ſi una uno loco, altera altero a me proferatur.

Tertio obſeruandum eſt, ut proprietates terminorum nõ mutentur, ſcilicet ſuppoſitio. Appellatio, & reliquæ. ſuppoſitio autem ea, quæ non prouenit ratione ſignorum quantitatis, hæc enim mutari debet, ſed alia, qualis eſt, Materialis, Simplex. Perſonalis, ne in una ſimpliciter, in altera perſonaliter, uel materialiter ſupponant. Idem in

ampliatione, ut seruetur eadem ampliatio: licebit tamen in cõtraria negatiua, terminos magis amplos esse, quam in affirmatiua, unde istæ opponuntur, Omnis homo disputat, Nullus homo potest disputare, in subcontrarijs uero affirmatiuam magis ampliari, ut homo non disputat, homo potest disputare: debet etiam attendi, ut seruentur peæcepta Resolutionis terminorum, & ordo ascendendi, uel descendendi idẽ sit in utraque opposita propositione.

Cap. XIII. De quibusdam præceptis alijs in oppositione.

PRæterea quæ dicta sunt, obseruandum est etiam, ut in omni oppositione, præter subalternam, mutetur qualitas, ut altera sit affirmatiua, altera negatiua, Quantitas autem non in omni mutanda est nisi in cõtradictoria, & subalterna, ut altera uniuersalis, altera particularis sit. Contrarie enim uniuersales simul, subcontrarie uero particulares esse debent.

Hoc etiam seruandum est in uniuersalitate syncategorematica, qualis est coniunctio copulatiua, &, ac in particularitate qualis est, uel. Quando enim complexum copulatum est subiectum, in sua cõtraria propositione manet ipsa copula copulatiua, in sua uero contradictoria mutatur in. Vel unde istæ sunt contrariæ, Petrus, & iste equus est irrationalis. Petrus & iste equus non est irrationalis: iste uero contradictoriæ, Petrus & iste equus est irrationalis, Petrus uel iste equus non est irrationalis. Quando uero utrunque complexum est per, uel, pro

positiones sunt subcontrarie. Hoc autem intelligendum est, quando, &, accipitur diuisiue, & uel, disiunctiue, & complexa constant ex partibus singularibus. Quando enim copulatim, uel disiunctim accipiuntur habentur tales propositiones pro singularibus, inter quas sicut & inter singulares non est nisi sola oppositio contradictoria, & talia subiecta inuariata debent manere, quod idē censendum est de propositionibus de signo collectiuo. Vnde hæ solum opponuntur cōtradictorie, Omnes Apostoli Dei sunt duodecim, Omnes Apostoli Dei nō sunt duodecim. similiter istæ. Isti Apostoli, & isti, & alij sunt duodecim. Isti Apostoli, & isti, & alij nō sunt duodecim. Præterea obseruandum est, ut in signis mixtis habeatur ratio categorematis inclusi in illis quantum ad eius quātitatem, ut mutetur in contradictoria, uniuersale in particulare, affirmatum in negatum, in contraria seruatur uniuersalitas: in subcontraria uero particularitas. Vnde huius propositionis, nunquam homo currit, contraria est, semper omnis homo currit. Contradictoria uero, aliquando homo currit.

Postremo obseruandum est, esse aliquot signa etiam mixta, & syncategorematica, quæ non plenam habent uniuersalitatem, nec particularitatem, ac inde incompletæ dicuntur, & in talibus propositionibus, Contradictoria maxime reperitur oppositio, cauere autem oportet, ut in una propositione fiat uniuersale, quod in altera erat particulare, aliter nulla erit oppositio. Vnde istæ non opponuntur, Vterque homo currit, uterque homo non currit, seu neuter homo currit, cum in utraque maneat eadem

uniuerſalitas, & particularitas, cum ſignum utrumque per Et. & per Vel. exponatur, ut diximus. Iſtæ *tamen cõtradicunt. Vterque oculus eſt dexter, alter oculus non eſt dexter, quia id quod in una exponitur per uel, in altera exponitur per Et. & ita particularitas in uniuerſalitatem & e contra mutatur, ut patet exponenti, Idem iudicandũeſt de nominibus & aduerbijs numerabilibus quæ incomplete uniuerſalia ſunt, ac proinde optimus cõtradicendi modus eſt toti propoſitioni negationem apponere: Bis cantaui Miſſam. Non cantaui bis Miſſam, tres homines currunt, non currunt tres homines. Complexa autem ex termino cõmuni, uel ex terminis cõmunibus, penſanda ſunt tanquam termini communes in cõtrarietate, & contradictione, & alijs oppoſitionibus: propterea eis debet addi ſignum uniuerſale, uel particulare, hoc uno excepto, ut in contrarijs maneat. Et. in contradictorijs uero in una. Vel. in altera. Et. in utraque ſub contraria. Vel. unde iſtæ ſunt contrariæ, omnis homo, & equus currit, nullus homo, & equus currit, iſtæ contradictorie, homo & equus currit, nullus homo uel equus currit. Iſtæ ſubcontrariæ. homo uel equus currit, homo uel equus non currit. Hoc intellige de ſubiecto, nam uerbum complexum non debet mutari, omnis homo currit, uel non currit. Nullus homo currit, uel non currit, ſunt contrarriæ, nec oportet mutare illud. Vel.* Ex *his non difficile erit oppoſitiones in propoſitionibus hypothetici inuenire, cum enim quantitatem non habeant, ſolam contradictoriam ſortiuntur oppoſitionem, quæ facilis eſt in conditionali, & cauſali per negationis appoſitionem,*

tionem, ut si sol lucet dies est, non si sol lucet dies est. Quia æstas est, calor est, non quia æstas est, calor est. In *disiunctiua uero & copulatiua est particularis alius contradicendi modus, nam disiunctiua, & copulatiua ex partibus contradicentibus compositæ inter se contradicũt. Istæ enim contradictoriæ sunt, Nullus homo est animal, & nullus equus est albus. Homo est animal, uel equus est albus. Possent etiam inter has contrariæ, & subcontrariæ secundum partes aßignari, sed id intelligenti quæ dicta sunt, facere non erit difficile.*

Cap. XIIII. De legibus oppositarum.

H*Aec autem lex, & natura contradictoriarum est, ut in nulla materia utraque simul uera, aut falsa esse poßit, sed ex unius ueritate alterius falsitas, & ex falsitate ueritas sequatur.*

Contrariarũ lex est, ut in materia naturali, & remota altera uera, altera falsa necessario sit : In *materia contingenti utraque falsa esse possit, nunquam tamen uera: unde ex unius ueritate alterius falsitas colligitur, quia utraque uera nequit esse; tamen ex unius falsitate alterius ueritas non infertur, cum utranque falsam esse formaliter non repugnet.*

Subcontrariarũ lex, in materia naturali, & remota eadem est cum alijs, in materia uero contingenti utraque uera formaliter esse potest nõ tamẽ falsa, unde ex unius falsitate alterius ueritas, non tamen ex alterius ueritate, alterius colligitur falsitas.

Subalternarum lex est, ut in materia naturali, & remota simul uera, uel falsæ sint: in materia uero contingenti altera uera, altera falsa potest esse, ita tamen ut si uniuersalis est uera, particularis sit uera, at si particularis falsa, uniuersalis sit falsa, non contra: potest enim particularis esse uera, & uniuersalis falsa.

Sunt autem aliquot regulæ pro usu & cognitione oppositarum propositionum. Prima Regula. Propositis duabus propositionibus oppositis, si, subalternás unius est contraria alterius, illæ sunt cõtradictoriæ, uerbi gratia, Omnis homo est albus, homo non est albus, snnt contradictoriæ, nã subalternás illius negatiuæ quæ est ista, nullus homo est albus, est contraria prioris scilicet. Omnis homo est albus. Perinde est ac si dicamus, in contradictorijs, subalternans particularis est contraria propositionis uniuersalis.

Secunda. Datis duabus oppositis, si affirmatiua inferat contradictoriam negatiuæ, nec inferatur ab ea, illæ sunt contrariæ, ac si dicas contraria affirmatiua infert contradictoriam negatiuæ: Omnis homo est albus, Nullus homo est albus, illa affirmatiua infert hanc, homo est albus, quæ est contradictoria negatiuæ illius.

Tertia. Si ex contradictoria negatiuæ sequatur affirmatiua, illæ sunt subcontrariæ, homo est albus, homo nou est albus, ex contradictoria huius negatiuæ quæ est, omnis homo est albus sequitur illa affirmatiua, homo est ab bus, & non contra. Propterea illæ sunt subcontrariæ, perinde est ac si dicatur. Contradictoria subcontraria infert aliam subcontrariam.

Quarta. Si contradictoria unius est contraria, uel subcontraria alterius, illæ sunt subalternæ, ut omnis homo est albus, aliquis homo est albus. Contradictoria particularis est contraria uniuersalis, & contradictoria uniuersalis est subcontraria particularis, ac propterea illæ sunt subalternæ,

Cap. XV. De Aequipollentia.

AEquipollentia est, duarum propositionum utroque extremo eodem ordine participantium uis eadem a uarijs signis proueniens. Vnde tales propositiones, se mutuo inferunt, prodestque hoc ad obscuras propositiones in clariores resoluendas. Sunt autem aliquot Regulæ obseruandæ.

Prima *Regula. Datis duabus contradictorijs cuicunque præponatur negatio, fit alteri æquipollēs. Verbi gratia, omnis homo est albus, aliquis homo nō est albus, Si priori addas negationem & dicas, Non omnis homo est albus, æquiualet illi aliquis homo non est albus: si huic addas negationem, non aliquis homo non est albus, æquiualet huic, omnis homo est albus. Vsus huius regulæ est, Quando tibi oblata fuerit propositio habens præpositá negationem, cuius uis tibi ignota est, deme negationem, & quære illius contradictoriam, nam huic æquipollebit cum illa negatione præposita.*

Secunda. Datis duabus contrarijs cuicunque postponatur negatio fit alteri æquipollens: Nullus homo est albus, omnis homo est albus: si dicas nullus homo non est

albus æquiualebit huic omnis homo est albus: si dicas omnis homo nõ est albus æquiualebit alteri, nullus homo est albus: huius regulæ idẽ est usus sicut qui & primæ. Tertia. Datis duabus subalternis, cuicunque præponatur, & postponatur negatio, alteri æquipollet, omnis homo est albus, homo est albus, si dicas, nõ omnis homo nõ est albus, æquipollet huic, aliquis homo est albus: si autem dicas: nõ aliquis homo nõ est albus, æquipollet huic: Omnis homo est albus. Idem in his, nullus homo est albus, homo non est albus. Si.n.dicas, non nullus homo nõ est albus, æquipollet, aliquis homo non est albus: particulari uero huic non congrue addes duas negationes. Huius pariter regulæ idem est usus qui & aliarum. Est autem hæc negationis uirtus, ut cadens supra terminũ supponentem uniuersaliter, faciat eum supponere particulariter, & cadens supra particulariter supponentem, faciat eum supponere uniuersaliter, affirmatum neget, negatum affirmet: unde, non omnis æquiualet. Quidam non. Nõnullus, quidam. Non aliquis, nullus, omnis nõ, nullus at, nullus non, omnis. Quando ex his ultimis unũ cadit supra subiectũ, alterum supra prædicatum, ut omnis homo non est albus. Nullus *homo non est albus. Ex hoc sequitur quod paritas negationum uirtute affirmat, imparitas negat, quando partes extremorum non efficiuntur, & tunc tertia negatio exercet suam uirtutẽ post se, sicut si nulla præcessisset. Aliquando Rhetores ornatus causa, & ut magis negantes explicent affectũ, solent negationes multiplicare, præsertim quãdo plura nomina ad unum uerbum referuntur, quorum unum ab*

altero non pendet,ita ut cum singulis uerbū accipi possit,& tunc talis propositio negatiua est censenda,nec ex his strictis Dialecticorum regulis est pensanda ut,iste nō uereatur Deum,neque homines. Nullus homo, nullo loco,nullo tempore,nullo momēto quiescit,idest nullus homo,aliquo tempore,loco,aliquoue momento quiescit.

Cap. XVI. De Conuersione.

Conuersio est,duarum propositionum unius ad alteram per extremorum transpositionem consequētia necessaria:cuius antecedens dicitur propositio conuersa. consequens autem propositio conuertens.nec oportet sit mutua inter eas consequentia,hæc.n.cōuersio est, omnis homo est animal,ergo animal est homo. non semper tamen ualet contra a conuertente ad conuersam,ut si conuertatur,omnis homo est albus, ergo aliquod album est homo,non tamen contra ualet,aliquod album est homo ergo omnis homo est albus.Cōuersionis tres sunt species. Prima est conuersio simplex,quæ in terminis dici solet, quando ex prædicato subiectum,& ex subiecto prædicatum fit,eadem quantitate extremorum, & qualitate seruata,quo pacto uniuersalis negatiua,& particularis affirmatiua inse ipsas conuertuntur. ut nullus homo est lapis,ergo nullus lapis est homo,homo est animal,ergo animal est homo. Secunda species est, quando extrema mutantur, manēte qualitate mutata tamen quantitate, quæ Conuersio in parte dici solet, quo modo uniuersalis affirmatiua & negatiua conuertuntur, ut omnis homo est animal, ergo aliquod animal est homo, nullus homo

est lapis, ergo lapis non est homo. Tertia species cõuersionis est per contrapositionem, quando manente eadem quãtitate propositionis & qualitate, extrema transmutantur non solum quantum ad ordinem, sed etiam quia ex finitis fiũt infinita, quo modo uniuersalis affirmatiua, in uniuersalem affirmatiuam, & particularis negatiua, in particularem negatiuam cõuertuntur, ut omnis homo est animal, ergo omne non animal est non homo, homo non est lapis, ergo non lapis non est non homo. In hac autem conuersione illud obseruandum est, ut in conuersione affirmatiuæ ponatur constantia conuertentis, non enim sequitur omnis homo est ens, ergo omne nõ ens est non homo. Prior nãque est uera, posterior falsa, quia subiectum non supponit, & est affirmatiua. In negatiua autem ponatur constantia subiecti conuersæ: non enim sequitur Antichristus non est bonus, ergo aliquid non bonum non est non Antichristus, nam ista posterior uera non est, cum cuncta quæ modo bona non sunt sint nõ Antichristus, quod si Antichristus modo esset, & supponeretur iste terminus, esset uera, aliquod non bonũ, scilicet ipse Antichristus, non est non Antichristus. Solent autem istæ conuersiones his carminibus exprimi.

Simpliciter Feci, conuertitur Eua per acci.
Asto per contra, sic fit conuersio tota,
Asserit, A, negat, E, sunt uniuersaliter ambæ.
Asserit, I, negat, O, sunt particulariter ambæ.

Literæ enim denotant propositiones conuertendas. per A, intelligitur uniuersalis affirmatiua. per, E, uniuersalis negatiua. per, I. particularis affirmatiua. per, O.

particularis negatiua. Circa hæc aliqua communiter ob seruanda sunt. Primo; In conuersione accipiatur totale extremum, unde quando expressum non est, debet fieri resolutio, uel quando apte fieri non potest, debet fieri aliqua circõlocutio. Iste liber est Aristotelis, ergo aliquod ens Aristotelis est iste liber, nullus homo est omnis homo, ergo nihil quod sit omnis homo, est homo. Ceruus uelociter currit. Currens uelociter est ceruus. Secundo. Obseruari debet genus suppositionis, ut non mutetur ex simplici in personalem, uel ex materiali in aliam quam uis, unde non ualet, homo est nomen, ergo nomen est homo. Leo est species, ergo species est leo, nisi sit eadem suppositio.

Tertio, obseruetur eadem ampliatio, non enim ualet senex fuit iuuenis, ergo iuuenis fuit senex. sed debet aliquid assumi ad seruandam terminorum ampliationem, scilicet ille qui fuit iuuenis, est uel fuit senex. Basylica incipit esse, non ualet aliquod incipiens esse est Basylica, sed aliquod incipiens est, uel erit Basylica, similiter conuertatur, Adá est prior Antichristo, ergo aliquod prius Antichristo est, uel fuit Adam. Obseruanda est etiam appellatio si qua occurrerit.

FINIS SECVNDI LIBRI.

INTRODVCTIONIS
IN DIALECTICAM ARISTOTELIS,
LIBER TERTIVS.
DE MODALIBVS, ET EXPONIBILIBVS.
Cap. I. Quid, & quotuplex Modus, & Enunciatio Modalis.

DE Enunciationibus absolute prædicatum inesse subiecto enuntiantibus, pariterque de compositis, et earum omnium proprietatibus hucusque egimus: Nunc de simplicibus quibusdam enunciationibus prædicatum cum aliquo modo enunciantibus, quas Modales uocant, disseramus. Circa eas autem tria oportet speculari, earum scilicet Aequipollentiam, oppositionem, et conuersionem, non enim in his aliarum eadem obseruantur præcepta, & leges. Est autem modus, parti, uel toti propositioni adiacẽs determinatio. Modi enim non aliud sunt, quam limitationes, & coarctationes eorum, quæ communia, & indifferentia sunt. Qui enim dicit, homo disputat, indeterminate profert hominem, at cum dicitur, homo albus disputat, iam ratione illius adiecti subiectum restrictum est, tale enim adiectum modus dicitur.

Modus duplex eſt, alter, qui additur parti propoſitionis, nempe nomini, aut uerbo, quales ſunt obliqui caſus, & adiectiua nomina, quæ modi ſunt nominum, ſimiliter aduerbia uerborum ſignificationes determinantia, quorum præcipua conſideratio grāmatica eſt. Alter modus eſt, ipſius propoſitionis compoſitionem determinās, ut uerum, falſum, contingens: dicimus enim, hominem eſſe animal uerum eſt, hominem currere contingens eſt, qui modi totam ipſam propoſitionem ueram, uel contingentem eſſe determinant. Et quamuis multi huiuſmodi modos enunciationes modales, de quibus eſt conſideratio, conſtituere exiſtimauerint, tamen adhuc inter huiuſmodi modos diſtinguendum uidetur. ſunt enim quidam enunciationis cō poſitionem ita determinantes, ut ſimul etiam eiuſdem enunciationis materiam determinent ac indicent, & de huiuſmodi præſens eſt diſputatio.

Eſt igitur modus qualiter hic conſideratur, uox ſignificatiua, enunciationis compoſitionem ratione materiæ determinans. Cum autem triplex ſit materia, ut ſuperius diximus, neceſſaria, remota, contingens, triplex etiam modus erit, nempe neceſſarium, Impoſſibile, cōtingens, nam & ſi ponatur quartus, ſcilicet poſſibile, re tamen cum contingenti idem eſt. En igitur, quid modus, & quotuplex ſit. Modalis autem enunciatio eſt, quæ aliquo ex his modis eſt determinata, quæ pari ratione triplex eſt ſecundū modorum numerum, ſeu potius quadruplex, ſi modi ſecundum uocem conſiderentur, eſt autem obſeruandum, modos dupliciter uſurpari uno modo aduerbialiter, nempe cum dicimus, homo impoſſibiliter eſt lapis, Deus ne-

cessario est unus. Petrus contingenter, seu possibiliter disputat. Altero modo nominaliter, ut hominem disputare est contingens, Deum esse unum est necessarium. Est autem discrimen, cum enim nominaliter sumuntur, locum habent predicati, & quæ simplex erat enunciatio in infinitiuum mutatur, & unius habet subiecti rationem, ut si dicas, hominem disputare est contingens, una est enunciatio categorica, cuius subiectum totum illud, est, hominem disputare, quod dici solet, Dictum Prædicatum autem residuum est, scilicet, est contingens, quod dicitur modus, & pari ratione in alijs huiusmodi. Cũ uero aduerbialiter tenetur modus, enunciationis forma non mutatur, ut si dicas, homo necessario est animal, equus possibiliter est albus. Vtcunque autem, siue nominaliter, siue aduerbialiter modus sumatur, bifariam in enunciatione constituitur: uno modo intra ipsius extrema, seu intra partes dicti, ut homo possibiliter disputat, & hominem possibile est disputare altero autem modo extra totam enunciationem uel dictum, siue ante, siue post, ut possibiliter homo disputat, uel homo disputat possibiliter, similiter, possibile est hominem disputare, uel hominem disputare est possibile, idem de alijs censendum est modis.

Solet autem a quibusdam non parum discriminis inter ista assignari. Cum enim modus siue nominalis, siue aduerbialis medius est modalem diuisam: Cum uero extra est, modalem compositam facit. Est autem modalis diuisa, in qua prædicatũ denotatur inesse supposito subiecti, quod maxime terminis connotatiuis accidit, ut si dicas, album possibiliter est nigrum, sensum diuisum facit nenpe, cor-

pus illud, quod album est, posse esse nigrum, sed diuise, id est, non ut quando album est, nigrum sit. Similiter idem sensus est in istis, calidú contingenter est frigidum, ambulantem poßibile est sedere: scribentem contingit non scribere, in quibus omnibus prædicata suppositis, seu materialibus subiectorum conuenire denotantur. Modalis cõposita est in qua partes dicti, uel enunciationis etiam secundum sua formalia significata simul uniuntur, ut ambulantem sedere est impoßibile, sensus compositus est nẽpe, impossibile esse, quod ambulás, dum ambulat, sedeat. Idem sensus est in alijs, scilicet, calidum esse frigidum impoßibile est dum calidum est, seu impossibiliter calidum est frigidum, contingenter album est dulce. At quamuis ista distinctio sensus compositi & diuisi sit uerissima, & tales enunciationes hosce sensus admittere recipiendum sit, non tamen refert (quantum existimo) quod modus in medio, uel extra ponatur, sed utcunque collocetur, utrunque sensum admittit, ac ideo distinguenda semper potius est, quamuis si aures consulamus, modus in medio constitutus sensum diuisum facere uidebitur, sed id non semper est, nec in Aristotele habet fundamentum.

Cap. II. De Qualitate, & quantitate Modalis.

D*E enunciatione de modo aduerbiali, nunc prætermissa postea dicemus.* Interim de ea, quæ modo constat *nominali tractemus, ac primum de eius qualitate, postea uero de quantitate. Modalis igitur, & uera, & falsa dici*

tur, Eius tamen ueritas & falsitas secundum modi naturam pensanda est, & non solum ab eo, quod res est uel non est simpliciter, quod hisce regulis fiet manifestum.
Prima. Modalis de necessario uera est, cuius dictum reducitur ad propositionem necessariam, unde ista hominem esse animal est necesse uera est, quia Dictum illud reducitur ad propositionem hanc necessariam homo est animal. Falsa autem est, cum eius dictum reducitur ad propositionem uel impossibilem, uel contingentem, istæ enim falsæ sunt, hominem nõ esse animal est necesse, & equum esse album est necesse, ipsarum enim dicta ad propositiones reducuntur, quarum altera est impossibilis, scilicet, homo nõ est animal, et altera contingens, quamuis uera sit, scilicet, equus est albus. Tales autem propositiones, in quas dicta reducũtur, dicũtur propositiones de inesse.
Secunda regula. Enunciatio de impossibili est uera, cuius de inesse, nempe illa propositio, ad quam dictum resoluitur, est impossibilis, Vnde ista uera est, hominem esse equũ est impossibile, cum reducatur in illam, homo est equus, quæ est impossibilis. Illa uero falsa est cuius de inesse, uel est necessaria, uel contingens, ob quam rationem istæ falsæ sunt, hominem esse animal est impossibile, & equum esse album est impossibile.
Tertia regula. Enunciatio de possibili uera est, cuius de inesse non est propositio impossibilis, siue sit necessaria, siue sit contingens, unde istæ ueræ sunt, hominem esse animal est possibile, equum esse album est possibile, licet de præsenti nullus equus sit albus, unde aduerte, illud in præsenti dici possibile quod potest esse, siue sit, siue non sit, si-

ue possit non esse, siue non possit non esse. Illa autem falsa est, cuius de Inesse est propositio nec necessaria nec contingens, sed impossibilis, istæ namque falsæ sunt hominem non esse animal est possibile, & equum esse canem est possibile, utrunque enim horum Impossibile est. Pro contingenti uero non constituitur alia regula præter hanc eandem de possibili, quia contingens, ut hic consideratur inter modos idem re significat quod possibile, ut inferius dicemus. In his autem propositionibus de inesse unum attendi debet, ut seruetur idem tempus in ipsis, quod erat in dictis, unde ista, Petrus cucurrisse est cõtingens, reducenda erit in hanc de inesse, Petrum cucurrit. Similiter in alijs temporibus. Has tres regulas, de compositis oportet intelligere, diuisæ enim prius resoluendæ sunt ratione connotationis subiecti, ut hoc album possibile est esse nigrum, resoluatur, hoc quod est uel potest esse album, possibile est esse nigrum, cum ampliatione semper extremorum; postea reducatur ad suam de inesse, cum materiali subiecti, scilicet, hoc est nigrum est possibile, idem in alijs modis si enim ad suam de inesse resolueretur immediate. esset falsa .s. album est nigrum est possibile, & tamen illa diuisa uera erat. præterea diuisa prius debet resolui in singulares, quádo est de subiecto cõmuni, & postea singulares ad de inesse reduci possunt.

Quarta regula, Modales omnes ueræ sunt necessarie, falsæ autem impossibiles, nunquam contingentes sunt. Quáuis enim dicta modalium aliqua necessaria, aliqua impossibilia, aliqua contingentia reperiantur, tamen ipsæ mo-

dales si ueræ, necessariæ, si falsæ, impoßibiles sunt, unde ista necessaria est, equum esse album est contingens, quia ita est, nec potest aliter esse, quin sit contingens, equum esse album, ista autem est impossibilis, equum esse album est necessarium, & ista, hominem esse doctum est impossibile, pariter est impoßibilis. Ex quo fit, ut aliud sit propositionem esse necessariam, & aliud esse de modo necessario; potest enim esse, propositionem esse necessariam, & de modo contingenti, uti diximus, & similiter esse impoßibilem, & de modo necessario, tunc enim dicitur de modo necessario, uel de modo contingenti, quando cum talibus modis enunciatur, siue sit uera, aut falsa, necessaria, uel impossibilis. Inter hasce Modales quædam Affirmatiuæ, quædam negatiuæ etiam reperiuntur, earum tamen negatio uel affirmatio non a dicto sed a copula ipsius modi petenda est, ut illa sit affirmatiua cuius copula modi affirmata est quantuncunque dictum affirmetur uel negetur, istæ enim affirmatiuæ sunt, hominem non eße animal est impoßibile, Petrum currere est contingens, & similes, illa uero negatiua est cuius copula modi negatur, quantuncunque dictum affirmetur, uel negetur, istæ enim negatiuæ sunt, hominem currere non est impossibile, equum non esse album non est necesse, & aliæ huiuscemodi.

In modalibus etiam quantitas inest, quædam emim est uniuersalis, quædam particularis, Dupliciter autem in his quantitas sumi potest. Altero modo exparte ipsius modi. ut illa sit uniuersalis, quæ modum habet uniuersa-

lem, illa particularis, quæ modum ſortitur particularem. Sunt autem modi uniuerſales duo, impoſſibile, & neceſſe, duo autem particulares, contingens nempe, & poſſibile.

Altero modo ex parte dicti, quod ſi fuerit uniuerſale, & modalis dicetur uniuerſalis. Similis eſt ratio ſi fuerit particulare, indefinitum, aut ſingulare. At quamuis duplex hæc quantitas in modalibus inueniatur, præcipue tamen in oppoſitione, & Aequipollentia earum, habenda eſt ratio quantitatis modi: ac propterea cenſenda eſt uniuerſalis, quæ modum habet uniuerſalem, quantuncunque dictum ſit ſingulare, ecõtra, particularis erit, quæ modum habet particularem, quantuncunque dictum ſit uniuerſaliter ſumptum.

Cap. III. De Modalium Aequipollentia.

CVm igitur quatuor ſint modi, etiam erunt propoſitiones modales ſecundum genus, quædam de poſſibili, quædam de contingenti, quædam de impoſſibili, quædam de neceſſario. Contingens autem dupliciter accipitur, uno modo ut opponitur neceſſario, ut idem ſit contingens, & id quod poteſt eſſe, & non eſſe. Altero modo ut idem dicatur quod poſſibile, ſcilicet quod poteſt eſſe, et ſic eſt ſuperius ad neceſſarium: quod enim neceſſarium eſt, poteſt eſſe, non tamẽ omne quod poteſt eſſe, eſt neceſſarium, & ſic ſumitur in præſenti iſte modus, non priori

modo, unde re non differunt contingens & poßibile, sed uoce tantum.

Quælibet autem harum quatuor propositionum quatuor habet sub se species, prima est in qua dictum & modus affirmantur, ut Petrum currere est poßibile. Petrum currere est contingens. Petrum currere est impoßibile. Petrum currere est necesse.

Altera est, in qua dictum negatur, & modus affirmatur, ut Petrum non est currere poßibile, Petrum non currere est contingens. Petrum non currere est impoßibile. Petrum non currere est necesse.

Tertia est, in qua dictum affirmatur, & modus negatur, ut Petrum currere non est poßibile, & sic consequenter in alijs modis.

Quarta est in qua utrunque negatur, Petrum non currere non est poßibile: idem in alijs, quas omnes propositiones sequens tibi figura manifestat, ubi singulæ secundum suos modos collocantur in singulis quadrangulis.

Poßibile

Poſsibile.	Contingens.
Petrũ currere eſt poſsibil	Petrũ currere eſt cõtĩgẽs
petrũ non currere eſt poßi	petrũ nõ currere eſt cõting.
petrũ currere nõ eſt poßib	petrũ currere nõ eſt cõting.
petrũ nõ currere nõ eſt poſ	pe.nõ currere nõ eſt cõting.
Petrũ currere eſt impoßib.	Petrũ currere eſt neceſſe.
pe.nõ currere eſt imposſib.	petrũ nõ currere eſt neceſſe
pe. currere nõ eſt impoſsib.	petrũ currere nõ eſt neceſſe
pe.nõ currere nõ eſt impoſ.	pe. nõ currere nõ eſt neceſſe
Impoſsibile.	Neceſſe.

His conſtitutis aduertendum eſt, ſingulas uuius modi habere ſingulas aliorum modorum æquiualentes, una enim de poßbili, quæcunque ſit, habet alteram de contingenti, & aliam de impoßibili, & aliam de neceſſario ſibi æquipollentes. Idem etiam fit in alijs aliorum modorum: quæ tamen propoſitiones æquipolleant, ſequentibus regulis manifeſtabitur, quæ licet de uno modo ſint, per eum tamen reliqui cognoſcuntur.

Prima regula. Propoſitio de poßibili utroque affirmato æquiualet uni de contingenti utroque affirmato, & alij de impoßibili de modo ſolum negato, & alij de neceſſario de utroque negato: & ſic omnes hæ quatuor propoſitiones ſunt æquipollentes, Petrum currere eſt poſſibile. Petrum currere eſt contingens. Petrum currere non eſt impoßibile. Petrum non currere non eſt neceſſe.

Secunda regula propoſitio de poßibili de dicto ſolum ne-

gato æquiualet uni de contingenti de dicto solum negato, & uni de impoßibili de utroque negato, & uni de necessario de modo solum negato, unde hæ quatuor æquiualēt. Petrū non currere est poßibile. Petrum non currere est contingens. Petrum non currere non est impoßibile. Petrum currere non est necesse.

Tertia regula. Propositio de poßibili de modo solum negato æquipollet uni de contingenti de modo solum negato, & uni de impoßibili de utroque affirmato, & uni de necessario de dicto tantum negato, unde istæ sunt æquiualentes. Petrum currere non est poßibile. Petrum currere nō est contingens. Petrum currere est impoßibile. Petrum non currere est necesse.

Quarta regula. Propositio de possibili utroque negato æquiualet uni de contingenti utroque negato, & uni de impossibili de dicto solum negato, & uni de necessario de utroque affirmato, unde istæ æquipollent. Petrū non currere non est possibile. Petrum non currere non est contingens. Petrum non currere est impossibile. Petrum currere est necesse.

Vnum tamen in his omnibus obseruandum est, ut quoties dictum est de subiecto communi, varietur eius quantitas in propositionibus solum de necessario, ut si in alijs est particulare, in propositione de necessario fiat uniuersale, uel, si in his est particulare, in illis fiat uniuersale unde istæ æquiualent, hominem currere est possibile, hominem currere est contingens. hominem currere non est impossibile. omnem hominem non currere non est necesse, uel si in illis assumatur uniuersalitas, in hac debet depo-

ni, aliter non æquiualerent. sequentes figuræ has omnes manifestant.

Aequipollentes.	Aequipollentes.
Petrum currere est possib.	*Petrũ non cur. est possibile*
petrũ currere est contingẽs	*petrũ non cur. est contingẽs*
pet. curr. non est impossib.	*petrũ non cur. nõ est impos.*
pet. non curr. nõ est necesse.	*petrum cur. non est necesse.*
Aequipollentes.	Aequipollentes.
petrũ cur. non est possibile.	*Petrũ nõ cur. nõ est possib.*
petrũ cur. non est contingẽs	*pet. non cur. non ẽ conting.*
petru curr. est impoßibile.	*pet. non cur. est impossibile.*
petrũ non curr. est necesse	*petrum currere est necesse.*

Aequipollentes de Subiecto Communi.

Hominẽ currere est poßib.	*Hominẽ non cur. est possib.*
hominẽ cur. est contingens.	*hominẽ non cur. est cõting.*
hominẽ cur. non ẽ impossi.	*hominẽ non cur. non ẽ imp.*
oẽm ho. nõ cur. nõ ẽ necess.	*oẽm hoĩem cur. nõ ẽ neces.*
Aequipollentes.	Aequipollentes.
Hominẽ cur. non est possib.	*Hominẽ non cur. non ẽ pos-*
hominẽ cur. non est contin.	*hominẽ nõ cur. nõ ẽ cõting.*
hominẽ cur. est impossibile.	*hominẽ non cur. est imposs.*
oẽm hoĩem non cur. ẽ nece.	*omnẽ hominẽ cur. ẽ neceße*
Aequipollentes.	Aequipollentes.

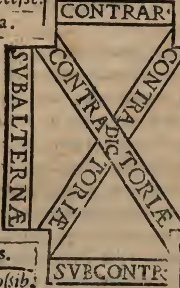
bile continetur in iliace, ubi tertia est de imposs ib li toto affirmato, tunc sumere oportet alias æquipollentes secundum uocalium ordinem, & qualitatem, prima est de possibili de modo solum negato, quia est, I, secunda de contingenti eodem modo, tertia est illamet, quarta est de necessario de dicto tãtùm negato, quia est, E, idem in alijs modis uniformiter.

Cap. IIII. De Oppositione modalium.

AEquipollentia Modalium perspecta, facile est earum oppositionẽ inuenire, omnes enim propositiones, quæ sunt in amabimus, de quibus fuit prima regula superior, sunt subcõtrariæ earum, quæ sunt in edentuli, de quibus fuit secunda regula. Præterea omnes, quæ sunt in iliace, de quibus fuit tertia regula, sunt contrariæ earum quæ sunt in purpurea, de quibus fuit quarta regula. Præterea quæ sunt in iliace, & in amabimus contradicunt, similiter et illæ quæ sunt in purpurea, & edentuli, deniq; illæ, quæ sunt in purpurea, & amabimus sunt subalternæ, & illæ pariter quæ sunt in iliace & edentuli, quæ omnia sequens figura manifestat.

Aequipollentes.
pe.nõ cur.nõ ẽ poſ.
p. nõ cur.nõ ẽ cõti.
p nõ cur. eſt imp.
p. cur. eſt neceſſe.
Purpurea.

Aequipollentes.
pet.cur. nõ ẽ poſsi.
p.cur. nõ ẽ cõting.
p. cur. ẽ impoſsib.
p.nõ cur.eſt neceſſ.
Iliace.

Amabimus.
petrũ cur.ẽ poſsib.
pet.cur.ẽ cõtingẽs.
p.cur.nõ eſt impoſ.
p.nõ cur.nõ ẽ nece.
Aequipollentes.

Edentuli.
pet.non cur. ẽ poſſ.
p. nõ cur. ẽ contin.
p.nõ cur.nõ ẽ imp.
p.cur.non ẽ neceſſe
Aequipollentes.

Quando autem Modales sunt de termino communi, tūc in earum oppositione obseruandum est, ut quoties dicta sunt opposita qualitatis, scilicet, alterum est affirmatum alterum negatum, tunc etiam mutetur quantitas subiecti, ut in una sit particulare, in altera uniuersale, unde si prima de amabimus est hæc, omnem hominem currere est posſibile, eius contradictoria erit iſta ultima de iliace, hominem non currere est neceſſe, & eius ſubcontraria iſta, prima de Edentuli, hominem non currere eſt poſsibile. quando uero dicta non ſunt oppoſita ſecundum affirmationem, & negationem, non debet mutari quantitas, hæc autem regula ſemper uera eſt. tamen in cõtrariis licet manere eandem quantitatem uniuerſalem, & in ſubcontrariis particularem, unde iſtæ ſunt contrariæ, omne animal nõ eſſe hominem eſt neceſſe quæ eſt in iliace, & omne animal eſſe hominem eſt neceſse, quæ eſt in Purpurea, & iſtæ ſubcontrariæ, hominem currere eſt poſsibile, hominem non currrere eſt poſsibile, prior eſt in amabimus poſterior in edentuli. Hæc omnia intellige quando dicta ſunt oppoſitæ qualitatis, aliter enim debet manere eadé quantitas in oppoſitis. In ſubalternis uero, quarum una eſt de poſsibili, & altera de neceſsario, obſeruandum eſt, ne dictum in poſsibili ſit uniuerſale, & in neceſsario particulare, ſed in utroque uniuerſale, uel in neceſsario ſit uniuerſale, in propoſitione autem de poſsibili particulare, unde iſtæ ſubalternantur, omne animal eſse hominem eſt neceſse, quæ eſt in purpurea, & omne animal eſse hominem eſt poſsibile, uel aliquod animal eſse hominem eſt

batis. Prima dictio est, argutule, in qua sunt quatuor Aequipollentes, prima de necessario tota affirmatiua denotata per, A, nempe Petrum esse animal est necesse. Secunda de possibili tota negata denotata per primum, V, nempe, Petrum non esse animal non est possibile, tertia similiter negata de contingenti per secundum, V, ut Petrum non esse animal non est contingens, quarta de impossibili de modo affirmato, & dicto negato, scilicet, Petrum non esse animal est impossibile, hæ igitur quatuor æquipollentes sunt. Pari ratione pro alijs tribus poterũt eadem arte quatuor æquipollentes constitui, incipiendo semper a necessario. quod si oppositionem in his quæris, considera eas, quæ sunt in prima, & secunda dictione, sibi mutuo esse contrarias, quæ autem in tertia, & quarta, subcontrarias, at quæ in prima sunt cõtradicunt ijs quæ sunt in tertia, quæ autem in secunda, ijs quæ sunt in quarta. Quæ omnia sequens figura manifestat:

Aequipollentes.
p er. ēē aīal ē nec.
p. nõ ēē aīal nõ ē p
p. nõ ēē aīal nõ ē c
p. nõ ēē aīal ē im
Argutule.
Aequipollentes.
p. nõ ēē aīal ē nec.
p. ēē aīal nõ ē pos.
p. ēē aīal nõ ē cõt.
p. ēē aīal ē impos.
Vestigia
CONTRAR
SVBALTERNÆ
CONTRADICTORIÆ
SVBALTERNÆ
SVBCONTR
Mutabatis.
p. nõ ēē aīal nõ ē n
p. ēē animal ē pos.
p. ēē animal ē cõt.
p. ēē aīal nõ ē imp
Aequipollentes
Sinemetu.
p. ēē aīal nõ ē nec.
p. nõ ēē aīal ē pos.
p. nõ ēē aīal ē cõt.
p. nõ ēē aīl nõ ē ip.
Aequipollentes.

Oppositione autem & Aequipollentia utcunque discussis, conuersionem earundem modalium superest explicare, circa quam unum ante omnia aduertendum est, modales non esse conuertendas nisi secundum earum dicta, modo, semper manente prædicato, & tunc sit.

Prima propositio: Modales omnes de modo necessario, possibili, contingenti, affirmatis, impossibili uero negato, conuertuntur secundum sui dicti conuersionem, idest si dictum fuerit uniuersale affirmatiuum, conuertatur per accidens; si uniuersale negatiuum, aut particulare affirmatiuum, simpliciter, si particulare negatiuum, non conuertatur: idem enim est iudicium de dictis, & de simplicibus Enunciationibus. Vnum tamen obseruabimus, ut quoties uniuersalis affirmatiua de necessario conuertitur, si fuerit de sensu diuiso mutetur in possibile, uerbi gratia, omnem hominem esse animal est necesse, conuertatur, aliquod animal esse hominem est possibile, nisi enim sic conuertatur, multoties fient malæ consequentiæ, ut patet in istis, omne nigrum esse corpus est necesse, non conuertitur, aliquod corpus esse nigrum est necesse, hæc enim est falsa, illa uera. Similiter, omnẽ Gramaticum esse hominem est necesse, non conuertitur, aliquem hominem esse Grămaticum est necesse, Idem etiam obseruandum erit in uniuersali negatiua, præsertim in iis quæ modum aduerbialem habent, ut inferius dicemus, idem censendum de particulari affirmatiua, quod de ipsa uniuersali, ut mutetur necessarium in possibile, quando uero sensus compositus fuerit, non est opus mutare modum.

Secunda propositio, Modales omnes de impossibili affir-

cessario: alter uero negatiuus, scilicet, impoßibiliter. At uterque particularis est affirmatiuus, imo pro eodem sumuntur, scilicet, Poßibiliter, & contingenter. Erit autem particularis negatiuus. si postponatur negatio scilicet, possibiliter non, uel, contingenter non, unde necessario se habet. sicut. Omnis: Impoßibiliter, sicut, nullus, possibiliter, sicut, quidam: Possibiliter, *non sicut quidam non. Ex quo patet, necessario, & impoßibiliter, opponi contrarie: Possibiliter, & possibiliter non, opponi subcontrarie: Necessario, & possibiliter, subalterne: similiter, impoßibiliter, & possibiliter non, at necessario, cum poßibiliter non: Impoßibiliter, cum possibiliter, contradictorie, ut sequens figura facile manifestabit, similiter, sicut omnis non, ualet, nullus: & nullus non, omnis: ita necessario nō, impoßibiliter: &, impoßibiliter non, necessario. Item sicut, non omnis, quidam non: &, nonnullus, quidam, æquiualent: ita, non necessario, poßibiliter non: Non impoßibiliter, possibiliter. Denum sicut non quidam, nullus, non quidam non, omnis: ita etiam: Non poßibiliter impossibiliter, & non poßibiliter non, necessario æquipollent, ut eadem figura manifestat.*

Ex his facile erit, oppositionem quálibet inter ipsas pro positiones inuenire, hoc enim ante omnia obseruandum ést, ut in omni oppositione habeatur ratio tota ipsius modi, illæ enim erunt contrariæ, quarum modi sunt contrarij, ut iste homo necessario currit, homo impossibiliter currit, illæ subcõtrariæ, quarum modi subcontrarij, quamuis subiecta sint uniuersalia, ut omnis homo possibiliter currit, omnis homo possibiliter non currit. Sic etiam in aliis

oppositionibus, & tales propositiones dicũtur opposita de modo. Quod si præter modi oppositionem accesserit quantitas subiecti debita cuique oppositioni, magis opponuntur & tunc dicuntur opposita de subiecto, & modo, ut si contrarijs addatur uniuersalitas in utroque subiecto. Contradictorijs in uno, subcontrarijs in neutro, subalternis in uno tantum: unde istæ sunt contrariæ de subiecto & modo, omnis homo necessario currit, omnis homo ĩpossibiliter currit: istæ subcõtrariæ, homo possibiliter currit, homo possibiliter non currit: istæ cõtradictoriæ, omnis homo necessario currit, aliquis homo possibiliter non currit: istæ subalternæ, omnis homo necessario currit, possibiliter homo currit, uel omnis homo necessario est animal, aliquis homo possibilter est animal, tamẽ ratio præcipua oppositionis in modo consistit, ut ea sola ablata oppositio auferatur, ea uero posita ponatur. Ex quibus habes innumeras oppositiones, secũdũ quod multi sũt modi æquipollentes, & oppositio ex modis solis, et oppositio ex modis cũ subiecto potest sumi, quorum exẽpla sunt facilia.

Circa conuersionem autem non est aliquid peculiare, prætera, quæ diximus de simplicium conuersione, sed uniuersalis affirmatiua per accidens conuertatur, particularis autem affirmatiua, & uniuersalis negatiua simpliciter: unde ista, omnis homo possibiliter est animal, conuertenda est in hanc, aliquod animal possibiliter est homo, hæc autem, nullus homo possibiliter est animal, in hanc, nullum animal possibiliter est homo. Vnum autem aduertendum est, ut modus uniuersalis affirmatiuus, mutetur in conuerteate in particularem affirmatiuum, ut ista creãs neces-

in ea signifi catione, qua superius usurpabatur, illic enim contingens pro possibili sumebatur, ut illud esset contingens seu possibile, quod esse potest siue possit non esse, siue non possit non esse, ideo de necessario, atque etiam de existenti non necessario prædicabatur, hic autē pro alio contingens usurpatur, pro illo nempe quod potest esse et potest non esse, siue sit, siue non sit, & hoc contingens repugnat & contradicit non solum necessario, sed etiam impossibili, quod enim necessarium, aut impossibile est, contingens non est, tale autem contingens uocant, specialiter sumptum, Huius natura est ad modum consideranda, habent enim hoc propositiones de necessario, ut si affirmatiuum dictum est necessarium, negatiuum sit impossibile, & econtra, si negatiuum necessarium, affirmatiuum impossibile, ut si hominem esse animal est necesse, hominem non esse animal est impossibile, & si hominem non esse lapidem est necesse, hominem esse lapidem est impossibile. Hoc idem habent enunciationes de impossibili, ut si una opposita sit impossibilis, altera sit necessaria: At de contingenti enunciationes, si dictum oppositum est contingens, & alterum necessario erit contingens, ut si hominem esse album est contingens, etiam & hominem non esse album erit contingens, maxime in his, quæ de sensu diuiso sunt. Ex quo fit ut negatiua de contingenti uirtualiter sit affirmatiua, cum eam ex se inferat, quod non fit in alijs modis, cum una opposita non inferat alteram, uti diximus: & hoc notare maxime oportet pro Syllogismis de contingenti, traditis ab Aristotele in primo priorum, quos explicabimus in quarto libro. Enūciationes autem

de contingenti sic conuertere oportet: Affirmatiuæ enim uniuersalis & particularis conuertuntur, sicut reliquæ, in particularem affirmatiuam; at uniuersalis negatiua conuerti non potest in uniuersalem negatiuam, non enim conuertitur, nullum hominem esse album est contingens, in hanc, nullum album esse hominem est contingens, poterit tamen particulariter conuerti. At particularis negatiua, quæ in alijs non conuertebatur, hic conuerti potest in particularem negatiuam: ualet enim, aliquem hominem non esse album est contingens, ergo aliquod albú non essĕ hominem est contingens, & hoc sufficiat pro introductione huius in Aristotelem, ubi exactius hoc examinabitur.

De Exponibilibus.
Cap. VIII. De Exclusiuis.

Enunciationibus Modalibus absolutis, quibus ratione modi peculiaris inerat difficultas, nunc de quibusdam alijs, quæ ob aliquem terminum, uel signum in eis inclusum multas ac uarias in ualore continent propositiones, ac propterea obscurum habent sensum per illas inclusas, quæ clariores sunt, manifestandú, tractemus, quas Exponibiles propositiones uocant, quē tractatum eo antiqui Dialectici probationes terminorū appellarunt, quod tales propositiones per eas, quas in sē includunt, quæ manifestiores sunt, probari possint, hasq; exponentes uocant. Inter huiusmodi igitur Enunciationes primum genus est earum, quæ aliquo signo exclusiuo tenentur, quale est tantum, solum, & similia, quarum due

plex est modus, quædam enim dicuntur de excluso extre mo, nimirum cum tale signum prædicatum determinat, & ab eo exclusionem facit, ut, homo est tantum animal rationale: quædam absolute exclusiuæ dicuntur, cum tale signum totam modificat propositionem, quod fit, cum signum ex parte subiecti tenetur, utroque autem modo bifariam fit exclusio aut enim prædicatũ est aliquis numerus et tunc exclusio dicitur secundũ pluralitatem, aut est aliqua alia res, & tunc exclusio dicitur secundũ rem. Latè autem differunt Enunciationes hæ duæ, nempe quãdo est exclusio in prædicato, aut quando est exclusio in subiecto, ut uidere est ex sensu diuerso earundem enunciationum, hæc enim, prædicabilia sunt tantum quinque, si exclusio fiat in prædicato, uera est, facit enim sensum, prædicabilia non excedere numerum quinarium, quod uerum est. at si exclusio fiat in subiecto, scilicet, tantum prædicabilia sunt quinque, propositio est falsa, quia facit sensum, nulla alia, a prædicabilibus, esse quinq; quod quidem falsum est. Vtriusque igitur modi expositio tradenda est. Et quidem eam, quæ est de excluso prædicato exponere facile est, si auferamus signum, & a prædicato remoueamus, si fuerit numerus, quemcunq; alium numerum, si fuerit res, quamcunque aliam rem. Ista igitur, prædicabilia sunt tantum quinque, exponitur, prædicabilia sunt quinque, & non plura, similiter, homo est tantum animal rationale, exponitur, homo est animal rationale, & nihil aliud: at propositiones exclusiuas de subiecto excluso non ita facile est exponere: diuidendæ .n. prius sunt, habent se namque in quadruplici differentia,

quædam sunt integræ affirmatiuæ, idest, in quibus ipsum signum & propositiouis copula affirmatur, ut tantum homo est risibilis. Secundo quædam sunt harum opposite, quæ unam habent præpositam negationem, ut, non tantum homo est risibilis, Tertio quædam sunt de copula negata, de signo autem affirmato, ut, tantum homo non est risibilis. Quarto quædam sunt harum oppositæ de utroque negato, ut, non tantum homo non est risibilis. Omnes autem istæ per hypotheticas propositiones resoluendæ sunt, quarum prior pars constet ex eodem prædicato, & subiecto ipsius exclusiuæ ablato signo, posterior autem ex eodem prædicato, & opposito subiecti, ut tantũ homo est animal, exponitur, homo est animal, & nihil aliud ab homine, seu, nullum non homo est animal: non tamen omnes eodem modo exponẽdæ sunt, sed prima per copulatiuam, cuius prior sit ipsamet exclusiua ablato signo, posterior negatiua uniuersalis de opposito subiecti, uti diximus, ut, tantum homo est risibilis, homo est risibilis, & nullum non homo est risibile. Huius autem negatiua disiunctiue est resolnenda, per partes contradictorias propositionibus prioris, ut nõ tantum homo est risibilis, exponitur, nullus homo est risibilis, uel aliquod non homo est risibile. Tertia autem propositio exponenda est Copulatiue, sicut prima, ita ut prior pars sit ipsa exclusiua ablato signo, quæ in omnibus dicitur præiacens, & posterior uniuersalis affirmatiua de eodẽ prædicato, & opposito subiecti sicut in aliјs, ut tantum homo non est risibilis, exponitur; homo nõ est risibilis, & quodlibet aliud ab homine, seu omne non homo est risibile.

Quarta exponitur per Disiunctiuam, sicut secunda ex partibus contradictorijs huius tertiæ, ut, non tantum homo non est risibilis, Omnis homo est risibilis, uel, aliquod non homo non est risibile. Vnde semper habenda est regula, ut prima, & secunda resoluantur contradictorio modo, similiter tertia & quarta, propterea utile erit in resolutione secundæ, prius resoluere primam, & in resolutione quartæ prius resoluere tertiam.

Cap. IX. De oppositione Exclusiuarum.

ANtequam Oppositionem harum tradamus, non inutile erit aliquas dictiones assignare, quibus iuuenes promptiores sint in istis exclusiuis resoluendis. Sunt igitur hæ quatuor, Iste, Regit, Proram, Clauo: quæ suo ordine singulæ, singulis exclusiuis deseruiunt, obseruatis tamen illis duobus superius enarratis nempe ut prima, & tertia exponantur copulatiue, secunda & quarta disiunctiue. Similiter, ut prior pars constet ex eodem prædicato, & subiecto, posterior, ex eodem prædicato & opposito subiecti, obseruatis etiam quatuor uocalibus notandis pro alijs etiam, quæ inferius sequuntur. A. denotat uniuersalem affirmatiuam. E. uniuersalem negatiuam. I. particularem affirmatiuam. O. particularem negatiuã. Est igitur prima dictio. Iste, pro exclusiua tota affirmatiua, scilicet, tantum homo est risibilis, denotat, ut prior sit particularis affirmatiua, Secunda uniuersalis negatiua ut expositum est. Regit. pro negatiua, non tantum homo est risibilis, denotat, ut prior sit uniuersalis negatiua

posterior particularis affirmatiua, opposito modo primæ. Aliæ etiam dictiones exponendæ sunt iuxta uocales suas. Est etiam, præter hæc consideranda uis signi exclusiui, quemadmodum enim signum uniuersale affirmatiuum distribuit immediatos terminos, & mediatos confundit: ita Exclusiuum opposito modo, immediatos confundit, mediatos distribuit, ut tantum homo est animal, homo confunditur, animal distribuitur. Hinc est, quod tales propositiones conuertuntur per uniuersales affirmatiuas, ut tantum homo est animal, conuertitur, omne animal est homo. In negatiuis hoc non ualet, quia negatio mutat uirtutem signi. Ex his Oppositiones in Exclusiuis inuenire non est difficile, illæ enim quæ copulatiue resoluuntur, scilicet prima, & tertia sunt contrariæ, quæ uero disiunctiue, ut secunda, & quarta subcontrariæ, prima uero & secunda, tertia cum quarta contradictoriæ. Prima cum quarta, & secunda cum tertia Subalternæ, ut sequens figura manifestat.

Cap. X. De Exceptiuis.

Post Exclusiuas sequitur aliud propositionis genus quod propositio exceptiua dicitur, quæ signo aliquo exceptionis modificatur, quale est præter, & aliud simile: in quibus obseruandum est, ut terminus exceptus sit inferior termino, a quo fit exceptio, & talis terminus, a quo exceptio fit, distribuatur, aliter enim non fiet congrua exceptiua, ut omne animal præter hominem est expers rationis. propter quod antiqui talem propositio-

nem per tres exponentes manifestabant, quando affirmatiua erat quarum prima quidem esset uniuersalis praiacens, cum termino excluso in subiecto, scilicet, omne animal aliud ab homine est irrationale: secunda uniuersalis affirmatiua, in qua prædicetur subiectum exceptiue de termino excepto, scilicet, omnis homo est animal: Tertia uniuersalis negatiua, cuius subiectum sit terminus exceptus, & idem prædicatum exceptiue, scilicet, nullus homo est irrationalis. Contradictorio autem modo fiebat in negatiua, scilicet non omne animal præter hominem est irrationale, exponitur per disiunctiuam ex partibus contradicentibus, at quando est negatiua de copula, nō de signo, ut omne animal præter hominem non est rationale, tunc copulatiue per tres uniuersales, prima negatiua, secunda, & tertia affirmatiua de eisdem subiectis & prædicatis sicut prius scilicet, nullum animal aliud ab homine est rationale, omnis homo est animal, & omnis homo est rationalis. Huius autem negatiua per disiūctiuam ex partibus contradicentibus, ut, non omne animal præter hominem non est rationale. Quamuis autem hoc uerum sit, clarius & distinctius resolutio fiet, si per duas tantum exponentes resoluantur, omissis nempe secundis, nā cum exceptiuæ propriæ non fiant, nisi cum exceptus terminus continetur sub eo a quo fit exceptio, non opus est, hanc, exponentem addere. Poterunt autem tales exponentes his dictionibus facilius retineri. Date, Prompti, Pœnam Pigro, quæ eadem uia procedunt, sicut in Exclusiuis, ut prima, sit pro prima exceptiua, & ita reliquæ suo ordine, similiter prima, & secunda contradicāt,

tertia etiam, & quarta, at prima & tertia sint contrariæ, secunda & quarta subcōtrariæ; ut facile erit cuilibet experiri.

Cap. XI. De Reduplicatiuis.

SVnt aliæ propositiones, quæ Reduplicatiuæ dicuntur, eo quod aliquod signum habeant quod aliquid supra terminum præcedentem superponat, ut homo inquātum rationalis est risibilis; hæc autem signa dupliciter usurpantur, aliquando termini præcedentis aliquam rationē manifestant, secundum quā aliquid ei denonatur conuenire, ut, ens inquantum ens, est obiectum Metaphysicæ: color quatenus color, est obiectum uisus, & tunc dicuntur specificatiue teneri. Aliquando causam prædicati important, ut homo quatenus rationalis, est risibilis, idest, causa cur homo sit risibilis, est quia rationalis est, & tūc quadruplex constituitur reduplicatiuarum species, sicut in alijs. Prima est pure affirmatiuarum, homo inquantum rationalis, est risibilis. Secunda negatiuarum de signo, non omnis homo inquantum rationalis, est risibilis. Tertia negatiuarum solum de copula, homo inquantum rationalis, non est risibilis. Quarta, est, in qua totum negatur, non omnis homo inquantum rationalis, non est risibilis. Et quamuis a multis harum quælibet per quatuor exponentes manifestari soleat, id tamen inutile uidetur, commodius autem & distinctius erit ad causales reducere, & secundum has in omnibus de illis iudicare. Reducetur igitur prima ad causalem affirmatiuam, quia homo

est rationalis, homo est risibilis. Secunda ad causalem negatiuam, non quia homo est rationalis, homo est risibilis. Reducitur tertia ad causalem affirmatiuam de solo consequenti negato, ut, homo inquantum rationalis, non est risibilis, idest, quia homo est rationalis nõ est risibilis. Quarta uero ad causalem negatiuam de consequenti negato, ut non omnis homo inquantum rationalis, non est risibilis, idest, non quia homo rationalis est, risibilis non est. Sic igitur exponi congrue potest reduplicatiua, quando causaliter tenetur, nam quando specificatiue tenetur, túc nullo modo per causalem exponi debet, sed aliquo uocabulo clariori explicari, ut homo, inquátum homo, est species, idest homo communiter sumptus, & in generali est species. Aliquando reduplicatio fit non in causa, sed secundum consequentiam solam, ut homo inquantum risibilis, est rationalis, sed hoc raro, & tunc non per causalem sed per conditionalem fiet expositio scilicet, si homo est risibilis, homo est rationalis.

Cap. XII. De Exponibilibus quibusdam Verbis.

PRæter signa Syncategorematica sunt aliqua Categoremata, quæ cum obscurum reddant propositionis sensum expositione egent, inter ista, est uerbum Differt, Aliud, & Diuersum. Duplex harum propositionum constituitur species, prior affirmatiuarum, homo differt ab equo, uel, est alius seu diuersus ab equo, & talis per tres exponentes exponenda est, duæ priores sint affirmatiuæ, per quas extremorum existétia significetur, ter-

tia negatiua eorūdem extremorum inter se, ut, homo est, & equus est, & homo non est equus. Posterior species est negatiuarum, quæ disiunctiue contradictorio modo exponi debent, ut, homo non differt ab equo, homo non est, uel equus non est; uel homo est equus.

Sunt etiam alia duo Verba, quæ propositiones Exponibiles & affirmatiuas, & negatiuas constituunt, quæ sūt Incipit & Desinit, hæc iungūtur rebus, quæ unico instanti totum suum esse habent, aut perdunt, uel rebus, quæ spatio temporis, & successiue esse acquirunt, & deperdunt. Primi generis sunt substantiæ. Secundi sunt multa accidentia, & secundum hoc uarie talia uerba exponenda sunt. Verbum incipit, quando iungitur termino significanti substantiam, est resoluendum per copulatiuam; cuius prior pars sit de præsenti affirmatiua, & posterior negatiua de præterito cum isto aduerbio immediate; per quod denotatur temporis illius præteriti propinquitas cum tali præsenti, ut homo incipit esse; homo est, & immediate ante hoc non fuit, quando uero iungitur termino significanti rem quæ successiue habet suum esse; est resoluendum etiam copulatiue per hypotheticam, cuius prior pars sit de præsenti negato & futuro affirmato cū illo eodem aduerbio, calor incipit esse, calor non est: & immediate post hoc erit. Si uero talis propositio fuerit negatiua, disiunctiue contradictorio modo exponetur, ut calor non incipit esse, calor nūc est, uel, non immediate post hoc erit.

Verbum autem Desinit iunctum termino significāti rem, quæ totū esse suum simul habet, exponi debet per copu-

latiuam, cuius prior pars sit de præsenti negato, & posterior de præterito affirmato cum illo eodem aduerbio. Petrus desinit esse, Petrus non est, & immediate ante hoc fuit. Pari ratione quãdo iungitur rebus successiuis, in hoc enim nõ est discrimen, motus desinit esse, motus non est, & immediate ante hoc fuit, negatiua autem propositio disiunctiue contradictorio modo est exponenda sicut in alijs omnibus. Horum rationes & causas quærere, altius est, quam nostra præsens patiatur speculatio, est enim negotium Physicum, *satis sit Dialectico modum exponendi noscere, cætera supponantur.*

Cap. XIII. De Comparatiuis & Superlatiuis.

SVnt etiam aliæ propositiones quæ aliqua indigent expositione, quales sunt propositiones de comparatiuo, & superlatiuo. Propositio igitur de Cõparatiuo tres habet exponentes. Prima est in qua subijcitur subiectũ positiuo comparatiui. Secunda in qua subijcitur terminus cõparatus. Tertia, in qua unum cum altero respectu positiui confertur, cum aduerbio denotante excessum, uerbi gratia, leo est fortior homine, leo est fortis, & omnis homo est fortis, & leo est magis fortis. Aliquando Compa*ratiuum sumitur abusiue, & tunc non ponit positiuum, ut melius aliquando dicitur minus malum. Quando autem propositio est negatiua, ut leo non est fortior homine disiunctiue contradictorio modo est resoluenda.*

Superlatiuum uero aliquando sumitur negatiue, aliquando positiue, cum positiue tenetur, resolui debet per copu-

latiuam, cuius prior pars sit propositio ex subiecto & termino superlatiui composita, posterior affirmatiua de comparatiuo cum termino comparato uniuersaliter sumpto, uerbi gratia, Aristoteles fuit doctissimus Græcorum, Aristoteles fuit Græcus, & quocunque Græco doctior. At quando tenetur negatiue, posterior propositio erit uniuersalis negatiua, in qua subijcitur terminus superlatiui cum comparatiuo, & terminus comparatus est ipsũ subiectum, ut Cicero fuit eloquentissimus latinorum, idest, Cicero fuit latinus, & nullus latinus fuit illo eloquentior. Plures possent propositiones adduci, quæ expositione indigere uidentur, sed obseruanti modum resoluendi prædictas, & sensum locutionis, non erunt difficiles.

FINIS LIBRI TERTII.

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS,

LIBER QVARTVS.

DE ARGVMENTATIONE.

Cap. I. De Argumentatione bona, & mala formali, & materiali.

ARGumentationum partibus materialibus, nempe propositionibus, & ipsarum partibus & accidentibus hactenus discussis, nunc tandem ipsam argumentationem explicare aggredimur. Est igitur Argumentatio, quæ Consequētia dici solet, oratio in qua unū ex alio inferri denotatur, ut superius declarauimus. Hæc autem duplici parte constat, Antecedenti, & Cō sequenti. Antecedens est illa propositio, ex qua altera infertur. Consequens uero ea ipsa quæ infertur. Dictio illa, qua talis consequutio unius ex altera denotatur, Nota illationis dicitur. Solet aliquando Consequentia uitiosa fieri, cum id quod inferri denotatur, non ita sicut denotatur infertur, oppositum autem in consequentia bona accidit. Hæc omnia in primo Libro explicuimus, nunc ad alia, quæ illic propter incipientium ca-

plum inexplicata omisimus, transeamus. Consequentia, seu Argumentatio bona duplex est, quædam formalis, quædam materialis: Materialis est, oratio in qua pars altera uere ex altera infertur, ob rerum solam coniunctionem, ut Petrus est homo, ergo Petrus est substantia, quia enim homo necessario cum substantia coniungitur, ea sola causa fit, ut ex tali antecedenti consequens colligatur. Diximus autem ob eam solam causam, quia non propter modum colligendi, sed propter rerum connexionem dumtaxat illa fit illatio, si enim in cōsequenti aliud colligeremus de Petro cum quo non necessario homo cōiungeretur, Consequentia uitiosa esset, ut si dixeris, Petrus est homo, ergo Petrus est albus; potest enim Antecedens uerum, & Consequens falsum esse, ex quo fit, ut illa Consequentia non sit bona propter illam formam et modum colligendi, scilicet ex uno alterum inferre, sed propter connexionem rerum significatarum in Consequenti, & Antecedenti. Vnde talis Consequentia ualebit in omnibus his solum, in quibus talis connexio fuerit reperta: propterea licebit argumentari eadem ratione qua inferebatur, Petrus est homo, ergo est substantia, ita scientia est habitus, ergo est qualitas, Iustitia est uirtus, ergo est habitus, Arbor est uiuens, ergo est corpus: In his enim omnibus eadem est connexio consequentium cum suis antecedentibus, nempe superiorum cum inferioribus. Tales igitur consequentiæ, & aliæ huiusmodi materiales dicuntur, Argumentatio uero formalis, est oratio, in qua unum ex altero infertur non solū propter rerum connexionem, sed etiam propter modū

colligendi, ut si dicas, Omne bonum est appetendum, Omnis uirtus est bona, ergo Omnis uirtus est appetenda: In hac enim argumentatione etiam si nulla esset rerum connexio propter solam formam talem inferendi, unum ex altero inferretur. Vnde fit, ut si talem formam applices aliis rebus quantuncunque incõnexis firma sit, & constans illatio ut si dixeris, Omnis lapis est animal, Omnis homo est lapis, ergo Omnis homo est animal, optime ex tali Antecedenti, Consequens colligitur. Talis consequentia formalis est, qua in omni materia in omni propositione simili applicata semper est bona, dico autem in Omni simili propositione, quia si applicetur dissimilibus propositionibus, apparebit quidem eadem, sed non erit. Similitudo autem duarum propositionum in his præcipue consistit, primo ut sint eiusdem qualitatis, ideſt si una est affirmatiua, & altera sit affirmatiua, si una negatiua, & altera etiam negatiua: hoc intelligere oportet quantum ad copulas principales. Vnde istæ in qualitate similes sunt, animal quod non eſt rationale, est risibile, homo qui currit, mouetur, Est enim utraque affirmatiua. Secundo, ut sint eiusdem quantitatis, ideſt si una uniuersalis & altera uniuersalis: si una particularis indefinita, aut singularis, & altera eodem modo. Tertio ut in utraque eadem sit acceptio terminorum, scilicet eadem Suppositio, Ampliatio, Appellatio, & sub hoc intelligitur, ut si una fuerit Modalis, & altera similiter eiusdem modi, uel æquiualentis, si una Exponibilis, & altera, si una de subiecto complexo, & altera. hæc omnia eatenus dicta sint, ut cũ formá Argumentationis aliquam, quæ in aliquibus propositionibus

positionibus bona erat, uelis alijs propositionibus applicare, obserues, ut tales propositiones in his tribus prioribus assimilentur, alias talē formā argumentationis mutabis. Non enim eadem est forma, quæ est in istis, Omnis homo est animal, Omne risibile est homo ergo Omne risibile est animal, & ea, quæ est in istis, Omnis homo est animal, Tantum risibile est homo, ergo Tantum risibile est animal, cum propositiones huius non sint similes alterius idē in alijs oportet dicere.

Cap. II. De Regulis Generalibus bonæ Consequentiæ.

SVnt aliquot generales regulæ, quibus Consequentiarum & argumentationum uis in inferrendo maxime manifestatur, quæ aliquibus principijs innituntur, Primū est, Ex uero non sequitur nisi solum uerum. idest in bona Consequentia, si Antecedens uerum, est, oportet Consequens uerum esse, in quo principio fundatur.

Prima Regula, Si antecedens est possibile aut contingēs, Consequens etiam contingens aut possibile aut necessarium. si uero Antecedens necessarium, consequens erit necessariū uerbi gratia, Homo currit, ergo mouetur. Huius Argumentationis Antecedēs contingens est, pariter etiam & consequens, ut enim homo potest currere, & nō currere, ita moueri & non moueri. Prætera, homo est animal, ergo est substantia. Huius Antecedens necessariam & Consequens etiam necessarium. si enim daremus oppositum, Antecedens esse necessariū & consequens non ne-

cessariũ, tunc posset uerum inferre falsum, quod fieri non potest, & patet, nam si Antecedens necessarium uerum erit semper si Consequens non necessarium poterit esse falsum, tunc igitur Antecedens uerum inferet consequẽs falsum, ut homo uidet, ergo homo est animal: Antecedens quidem poßibile, Consequens necessarium, ex Poßibili uero uel contingenti nunquam sequitur impoßibile.

Secundum principium. Falsum non sequitur nisi ex falso. Huic innititur altera regula, Si Cõsequens est falsum, Antecedens erit falsum, si Consequens impossibile, etiam Antecedens erit impoßibile, si consequens contingens, Antecedens non erit necessarium: aliter enim si Antecedens esset necessarium, esset semper uerum, si autem Consequens contingens posset esse falsum, & tunc Antecedens uerum inferret consequens falsum cõtra primum principium.

Tertium principium. Ex *falso potest sequi uerum, uel falsum. idest fieri potest, ut in bona* Consequentia *ex Antecedenti falso sequatur aliquando* Consequens *uerum aliquando consequens falsum V.g. ista est Consequentia bona, Homo est lapis, ergo est corpus, ubi antecedens falsum infert consequens uerum. Similiter & ista est bona, Homo est lapis, ergo caret sensu, ubi utrũque falsum, cui principio innititur.*

Tertia Regula: Ex Antecedenti impoßibili potest inferri Consequens aliquando impossibile, aliquando contingens, aliquando necessarium ut patet in his consequentijs, homo est equus, ergo homo est animal: hic enim ex impossibili infertur necessarium, similiter homo uolat, er-

go homo mouetur, ex impoſſibili ſequitur contingens. Similiter etiam, homo eſt leo, ergo homo eſt rugibilis: utrũque eſt impoßibile.

Quartum Principium. Verum infertur ex uero, uel falſo, ideſt Conſequens uerum poteſt inferri aliquando ex Antecedenti uero aliquando ex Antecedenti falſo, ex quo ſequitur quarta Regula. Conſequens neceſſarium inferri aliquando ex Antecedenti impoßibili, aliquando ex neceſſario aliquando ex Contingenti, ut patet in his conſequentijs, homo eſt leo, ergo homo eſt animal: homo eſt corpus, ergo homo eſt ſubſtantia. Equus eſt albus, ergo equus eſt corpus.

Quinta Regula. In bona conſequentia contradictorium conſequentis infert contradictorium antecedentis, non autem contra. Valet enim, homo currit, ergo homo mouetur, non mouetur ergo non currit. Non tamen ualet a contradictorio Antecedentis, non enim ualet, Non currit ergo non mouetur.

Sexta Regula. Quicquid infertur ex Conſequenti, infertur etiam ex antecedenti, & ex quocunque infertur Antecedens, infertur etiam Conſequẽs V, g. homo eſt animal, ergo eſt uiuens. Si ex hoc Conſequenti inferamus, homo eſt corpus, poterit etiam inferri ex illo Antecedenti ſcilicet, homo eſt animal, ergo homo eſt corpus, quæ Argumentatio dicitur de primo ad ultimum. Similiter in eadem Conſequentia, ſi illud Antecedens homo eſt animal, infertur ex altero Antecedenti, nempe, homo eſt rationalis, ex eadem poterit inferri idem conſequens, nempe, homo eſt rationalis, ergo homo eſt corpus. Hæ ſunt Regulæ

pro Consequentia bona obseruandæ, post quarum explicationem ad species ipsius Argumentationis discutiendas transeamus. habet enim Argumentatio quatuor sub se species, Syllogismum, Enthymema, Inductionem, *& Exemplum, de quarum singulis ordine trademus, ac primum de Syllogismo qui omnium prima species est. Cum autem ex syllogismis quidam sit hypoteticus, qui partem aliquam Antecedentis propositionem habet hypotheticam, quidam Cathegoricus, qui ex simplicibus propositionibus conficitur, initium ab hoc sumemus, qui simplicior est.*

Cap. III. De Syllogismo cathegorico & eius principijs.

SYllogismus est oratio, in qua quibusdam positis, necessario aliud sequitur per ea, quæ posita sunt. Dicitur, Oratio, loco generis additur, Quibusdam, ut intelligamus nõ unam propositionem sed plures necessarias esse ad Syllogismum, non enim syllogismus est argumentatio quæ ex unica propositione alteram infert, sed quæ ex pluribus. Dicitur, Positis, ut notum sit, tales propositiones, ex quibus Syllogismus conficitur, aliquem inter se ordinem, & dispositionem habere, quam inferius trademus. Dicitur etiam, Positis, idest concessis, quia uis Syllogismi tanta est, ut si semel quis Antecedens admiserit cogatur & Consequens admittere ex uirtute ipsius antecedentis præconcessi, & hoc significatur in illo, quod dicitur, Ex necessitate aliud sequitur per ea, quæ posita sunt.

Dicitur tandem Aliud quia conclusio. quæ infertur semper est Enunciatio aliqua ab antecedenti distincta: Non enim est Syllogismus, cum idem infertur, quod erat in antecedenti. Constat autem Syllogismus materia & forma: Materia quidem duplex est, remota, & propinqua: Remota, sunt termini: Propinqua, simplices propositiones, quarum subiecta, uel prædicata termini dicuntur. Hi uero termini, ex quibus Syllogismus remote conficitur, tres solum sunt: Propositiones autem duæ, quæ Præmissæ dicuntur, quæ ex illis constant terminis. Cum igitur duplex propositio ex tribus terminis quin bis unus sumatur, cō poni nequeat, fit ut unus illorū in utraq; propositione repetatur, & talis, Mediū in Syllogismo dici solet; Illæ uero terminus, qui cum Medio in priori propositione, quæ Maior dicitur assumitur, Maior extremitas appellatur, ille uero alter, qui in posteriori propositione, quæ Minor dicitur, subsumitur, Minor extremitas uocatur, ut exemplo hoc patet, Omne animal est sensibile, omnis homo est animal: ubi, Animal, est Medium, Sensibile, Maior extremitas, Homo, Minor extremitas. Forma syllogismi est figura, & modus. Figura est ordinatio trium Terminorū inter se secundum debitam subiectionem, & prædicationem idest illa dispositio, qua inter se ita disponuntur, ut unus de Medio, uel Mediū de altero, uel de utroque prædicetur, uel uterque de ipso. Modus est ordinatio propositionum inter se secundum certam qualitatem, & quantitatem, scilicet quod si una propositio negatiua, altera sit affirmatiua, uel si una particularis, altera uniuersalis, uel alijs modis, de quibus inferius dicemus.

Syllogiſmorum duplex eſt modus inferendi, prior eorum, qui directe cõcludunt, poſterior eorum, qui indirecte, Ille ſyllogiſmus directe concludit, qui concluſionem infert, in qua Maior extremitas de Minori prædicatur, qualis eſt iſte, Omne animal eſt ſenſibile, Omnis homo eſt animal; ergo Omnis homo eſt ſenſibilis. Ille uero concludit indirecte qui concluſionem infert, in qua Minor extremitas de Maiori prædicatur; ut Omnis homo eſt animal, Petrus eſt homo, ergo aliquod animal eſt Petrus. Eorum autem qui directe concludunt, quidam eſt perfectus, quidam imperfectus. Perfectus eſt, qui nullius indiget, ut appareat neceſſario concludere. ideſt qui concluſionem ita clare, & dilucide neceſſario infert, ut lumine ipſo rationis ſtatim eius robur in concludendo perſpiciatur; ut in iſto, Omne animal eſt ſubſtãtia, Omnis homo eſt animal, ergo Omnis homo eſt ſubſtantia. Imperfectus eſt, qui alicuius mutationis circa propoſitionem indiget, ut appareat neceſſario concludere, ideſt qui uere neceſſario concludit, tamen non id apparet, quin prius fiat aliqua mutatio, ſcilicet, aliqua conuerſio, uel tranſpoſitio propoſitionis, per quam ad perfectum reducatur, de qua reductione poſtea dicere oportet.

Cap. IIII. De triplici figura Syllogiſmorum, & Regulis communibus earum.

Syllogiſmorum figura triplex eſt, iuxta triplicem Medij cum extremitatibus diſpoſitionem. Prima in qua Medium alteri extremitati ſubijcitur, & de altera præ-

dicatur, ut Omne animal est substantia, Omnis homo est animal. Secunda in qua de utraque extremitate prædicatur, ut Omnis homo est animal, Nullus lapis est animal. Tertia in qua utrique extremitati subijcitur, ut Omnis homo est corpus, Aliquis homo est animal. Sub qualibet autem figura uarij sunt syllogismorum modi, cum secundum quamlibet illarũ multipliciter possint in quantitate, & qualitate ordinari propositiones. Sunt tamen quædam regulæ omni figuræ communes, quas generaliter obseruare oportet.

Prima. Ex puris particularibus nihil necessario sequitur, idest quando utraque præmissa est propositio particularis, uel Medium in utraque particulariter supponit, tales præmissæ erunt inhabiles ad inferendum aliquam conclusionem. Vnde iste syllogismus nihil ualet, Homo est animal, Equus est animal, ergo Equus est homo. semper enim Medium debet in una, uel utraque præmissa uniuersaliter supponere, quod si fuerit aliquod complexum diuisiue, sufficiet ut una pars in una, altera in altera distribuatur, ut Omnis homo, & equus currit, sortes & Brunellus homo, & omnis equus sunt, ergo sortes, & Brunellus currit.

Secunda. Ex puris negatiuis nihil sequitur, idest quando utraque præmissa fuerit propositio negatiua, nihil ex tali dispositione sequetur formaliter. Vnde iste syllogismus est nullus, Nullũ accidens currit, Nullus homo est accidens, ergo nullus homo currit. Dixi, formaliter, quia aliquando infertur cõclusio, sed id nõ prouenit ex ui syllogismi & propositionum dispositione, sed propter na-

turam quorundam Terminorum, qui adinuicem unus de altero negatur, ut Nullus homo est lapis, Nullus equus est homo, ergo nullus equus est lapis.

Tertia Si aliqua præmissarum fuerit particularis, conclusio debet esse particularis, ut in hoc Syllogismo, Omnis musicus cantat, Aliquis homo est musicus, ergo aliquis homo cantat. In hac autem Regula id etiam obseruandum est, ne aliquis terminus particulariter supponẽs in præmißis, uniuersaliter supponat in conclusione. Vnde iste Syllogismus non ualet, Aliqua substantia non est animal, Omnis homo est animal, ergo aliquis homo non est substantia, nam Maior extremitas supponebat in præmißis determinate, in conclusione uero distributiue. Non autem ualet a non distributo ad distributum.

Quarta, si aliqua præmissarum fuerit negatiua, Conclusio negatiua erit, propter has autem duas regulas dici solet. Cõclusio sequitur debiliorẽ partem, idest si particularis, uel negatiua fuerit aliqua præmissarum, talis erit cõclusio.

Quinta. Medium non debet assumi in conclusione, aliter enim esset conclusio eadem cum una ex præmißis, non enim ualet, Omne animal est substanta, Omnis homo est animal, ergo Omne animal est substantia Aliquando licet medium in conclusione ponere ad seruandam proprietatem Termini, ut Cognosco Petrum, & Petrus est ueniens, ergo cognosco Petrum, qui uenit: Non enim aliter ualeret, scilicet, Cognosco uenientem, tunc enim uariaretur appellatio, & daretur antecedens uerum, & consequens falsum.

Cap. V. De principijs quibus nituntur Syllogismi perfecti, & de modis perfectis primæ Figuræ.

DVo sunt principia naturali lumine perspecta, quibus humanum ingenium dissentire nequit, & in his nitũtur quatuor modi Syllogismorum concludentium directe primæ Figuræ, qui modi perfecti ob id sunt, & ad eos cæteri reducuntur.

Alterum principium est, Quicquid affirmatur uniuersaliter de aliquo subiecto, affirmabitur de illo, de quo tale subiectum affirmatur: quod principium, uocant, Dici de omni, in quo fundantur duæ consequentiæ perfectissime, & Syllogismorum duplex modus. Prior, Quando prædicatum uniuersaliter affirmatur de subiecto, uniuersaliter affirmabitur de eo de quo tale subiectum etiam uniuersaliter affirmatur, ut Omne animal est substantia, & Omnis homo est animal, ergo Omnis homo est substantia, & iste dicitur primus modus figuræ primæ; scilicet Ex uniuersalibus affirmatiuis.

Posterior est Quando prædicatum de aliquo uniuersaliter affirmatur, si tale subiectum de alio particulariter affirmatur etiã & prædicatum de eodem particulariter affirmabitur, ut Omne animal est uiuens, Aliquod corpus est animal, ergo aliquod corpus est uiuens. Alterũ principium est, quando uniuersaliter negatur aliquod prædicatum ab aliquo subiecto, negabitur de eo etiam, cui tale subiectum competit & hoc uocatur Dici de nullo, in quo fundantur duo modi syllogismorum perfectorum. Prior est, Quando prædicatum uniuersaliter negatur ab aliquo

ſubiecto, uniuerſaliter etiam negatur de omni eo, de quo ſubiectum uniuerſaliter affirmatur, ut Nullum animal eſt lapis, Omnis homo eſt animal, ergo Nullus homo eſt lapis. Poſterior eſt. Quando prædicatum uniuerſaliter negatur de ſubiecto, & ſubiectum tale particulariter de aliquo prædicatur, ab illo particulari illud prædicatum remouebitur, ut Nullum album eſt, nigrum, aliquis homo eſt albus, ergo aliquis homo nō eſt niger. Hæc igitur duo principia per ſe nota quatuor modos perfectos cōſtituūt in prima figura, ut primus ſit uniuerſalis affirmatiuus, Secundo loco collocetur uniuerſalis negatiuus, tertio particularis affirmatiuus, quarto particularis negatiuus. Sic autem uocantur, quia per primum infertur Vniuerſalis affirmatiua concluſio, per ſecundum uniuerſalis negatiua, Per tertium particularis affirmatiua, per quartum uero particularis negatiua. Antiqui memoriæ cauſa carmina compoſuerunt, quibus omnes utiles modi omnium ſyllogiſmorum cuiuſque figuræ continerentur. ſunt autem iſta.

Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Baralipton.
Celantes, Dabitis, Fapeſmo Friſeſomorum,
Ceſare, Cameſtres, Feſtino, Barocco, Darapti,
Felapton, Diſamis, Datiſi Bocardo, Feriſon.

In quibus obſeruandum eſt eſſe quatuor uocales, A, E, I, O, Per, A, intelligitur Vniuerſalis affirmatiua: Per, E, Vniuerſalis negatiua, Per, I, particularis affirmatiua: Per, O, particularis negatiua. Similiter obſeruandum eſt

in singulis dictionibus esse tres syllabas: si enim in aliquibus sunt plures, ultimæ sunt metri causa. Per primam syllabam intelligenda est maior, per secundam minor, per Tertiam Conclusio. Duo prima carmina sunt pro prima Figura, in quibus si respicias quatuor dictiones primas, inuenies quatuor modos syllogismorum perfectorum prædictos. Barbara, continet uniuersalem affirmatiuum Celarent, uniuersalem negatiuum, Darij, particularem affirmatiuum, Ferio, particularem negatiuum. Nec oportuit distinxisse alios duos modos, in quibus ex duabus uniuersalibus affirmatiuis inferretur particularis affirmatiua, & ex duabus uniuersalibus, altera negatiua, & altera affirmatiua, inferretur particularis negatiua, Nam hi modi sub Barbara, & Celarent, cõtinentur: Syllogismus enim qui infert uniuersalem; potest etiam particularem subalternatam inferre.

Cap.VI. De Modis indirecte concludentibus in prima Figura, & de inutibilibus modis eiusdem.

PRæter quatuor prædictos modos perfectos, sunt adhuc in prima figura alij quinque indirecte concludẽtes, sequẽtibus quinq; dictionibus indicati. Primus est, Baralipton, Ex duplici uniuersali affirmatiua, concluditur particularis affirmatiua, Omne animal est substantia, Omnis homo est animal, ergo aliqua substantia est homo.

Secundus Celantes, Ex duplici Vniuersali, altera affir-

matiua,& altera negatiua, concluditur indirecte uniuersalis negatiua. Nullum animal est insensibile, Omnis ho est animal, ergo nullum insensibile est homo.
Tertius est Dabitis, Ex Maiori uniuersali affirmatiua, & minori particulari affirmatiua concluditur particularis affirmatiua, Omne album est currens, Aliquis homo est albus, ergo aliquod currens est homo.
Quartus est Fapesmo, Ex Maiori uniuersali affirmatiua & Minori uniuersali negatiua, concluditur negatiua cõclusio particularis, Omne album est coloratum. Nullus coruus est albus, ergo aliquod coloratum nõ est coruus.
Vltimus est, Frisesomorum, Ex Maiori particulari affirmatiua, & Minori uniuersali negatiua, concluditur particularis negatiua, aliquod nigrum est homo, nullum album est nigrum, ergo aliquis homo non est albus.
Sunt autem duæ regulæ Modis omnibus perfectis primæ figuræ conuenientes, quæ in modis indirecte cõcludentibus non habent uniuersaliter locum, quarum prior est. In Modis perfectis primæ figuræ, Minori existenti negatiua, nihil sequitur, unde nõ ualet, Omne album est coloratum, Nullus coruus est albus, ergo, Nullus coruus est coloratus, Huius regulæ ratio est, quia argumentamur a non distributo ad distributum ex parte Maioris extremitatis, cuius signum est, si enim talis extremitas in Maiori distribueretur, esset syllogismus bonus, sed talis propositio esset a communi modo loquendi aliena. Vnde iste ualet, Omne album est omne coloratum, Nullus coruus est albus, ergo nullus coruus est coloratus. Hæc tamen regula non habet locum in modis indirecte

concludentibus. in fapesmo, & frisesomorum ualet minori existenti negatiua, ut diximus.
Posterior regula est. In primæ figuræ modis perfectis, Maiori existenti particulari, nihil sequitur, Vnde non ualet, Aliquod coloratum est album, Omne nigrum est coloratum, ergo omne nigrum est album. Huius regulæ ratio est, quia maiori existenti particulari, Medium in neutra præmissarum uniuersaliter sumitur, cuius signũ est, si in una distribuatur, ualebit: sed talis propositio erit inusitata. ut aliquod coloratum est album, Omne nigrũ est omne coloratum, ergo omne nigrum est album. Hæc etiam regula non ualet in Modis indirecte concludentibus, nam in frisesom, ualet maiori existenti particulari. Ex his regulis simul cum prioribus communibus colligitur, non posse esse in prima figura nisi quatuor modos perfectos, nam duæ propositiones quadrupliciter possunt secundum quantitatem ordinari, aut enim utraque uniuersalis, aut utraque particularis, aut maior uniuersalis, & minor particularis aut maior particularis, & minor uniuersalis. Quæque autem harum secundum qualitatem possunt adhuc quadrupliciter disponi: Quando enim utraque est uniuersalis tunc aut utraque est affirmatiua & sic est primus modus utilis ad inferendum in Barbara, aut utraq; negatiua, & hic est modus inutilis, quia ex negatiuis nihil sequitur, aut prima est negatiua, & secunda affirmatiua, & iste modus est utilis in celarent, aut maior est affirmatiua & minor negatiua, & iste est inutilis modus per priorem Regulam positam. Item, quando utraque est particularis tunc aut utraque est affirmati-

na, uel utraque negatiua, uel prior affirmatiua & posterior negatiua, uel prior negatiua, & posterior affirmatiua, & in his omnibus nullus reperitur modus utilis, quia ex puris, particularibus nihil sequitur. Si uero maior sit uniuersalis, & minor particularis, aut utraque affirmatiua, & iste est modus utilis in Darij, aut utraque negatiua, & tunc est inutilis, aut prior negatiua, posterior affirmatiua & est utilis in ferio: uel maior est affirmatiua & minor negatiua, & iste est inutilis, quia in prima figura minori existenti negatiua, nihil sequitur. Postremo potest esse minor uniuersalis, & maior particularis, aut utraque negatiua aut utraque affirmatiua, uel prior affirmatiua posterior negatiua uel prior negatiua, & posterior affirmatiua et nullus ex istis modis est utilis, quia maiori existenti particulari nihil sequitur in prima figura, unde solum supersunt quatuor modi, duo collecti ex prima combinatione, duo alij ex Tertia qui modi sunt illi prædicti, inclusi quatuor dictionibus primis.

Cap. VII. De Regulis Secundæ figuræ, & eius Modis.

Secunda figura est, in qua Mediũ prædicatur de utraque extremitate, cuius figuræ tres regulæ speciales sũt Prima. quando Maior est particularis non ualet syllogismus, Non enim sequitur, aliquod coloratum est album, Nullũ nigrum est albũ, ergo nullũ nigrũ est coloratum. Ratio huius est, quia ex parte Maioris extremitatis argumentamur a non distributo ad distributũ, Unde

ſi aliqua uia fuerit per quam talis extremitas in conclusione non diſtribuatur, ualebit syllogiſmus, ut aliquod coloratum eſt album, nullum nigrum eſt album, ergo nullum nigrum omne coloratum eſt.

Secunda, Ex puris affirmatiuis non ualet syllogiſmus, Omnis homo eſt animal, Omnis leo eſt animal, ergo omnie leo eſt homo, Huius ratio eſt, quia in neutra præmiſſarum Medium uniuerſaliter ſumitur, cuius ſignum eſt, ſi in altera diſtribuatur, ualebit syllogiſmus, Omnis homo omne animal eſt, Omnis leo eſt animal, ergo Omnis leo eſt homo.

Tertia. In ſecunda figura ſemper concluſio negatiua debet eſſe. Hæc pendet ex illa Regula communi, Vna præmiſſa negatiua exiſtenti, concluſio negatiua erit. In ſecunda figura quatuor modi utiles inueniuntur, ſelecti ex ſexdecim modis, ſicut in prima figura. Deſignantur autem quatuor dictionibus primis tertij carminis, ſcilicet. Ceſare, Cameſtres, Feſtino, Baroco.

Primus. Ex maiori negatiua uniuerſali, & minori affirmatiua uniuerſali infert concluſionem negatiuam uniuerſalem directe, Nullus lapis eſt animal, omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt lapis, Poteſt hic indirecte concludere, ſi Conuertens concluſionibus inferatur, ſcilicet: Nullus lapis eſt homo.

Secundus eſt Cameſtres, Ex Maiori uniuerſali affirmatiua, & Minori negatiua uniuerſali, infertur concluſio negatiua uniuerſalis directe, & quia negatiua conuertitur ſimpliciter, etiam hic modus poteſt indirecte concludere, Omnis homo eſt animal, Nullus lapis eſt animal,

ergo nullus lapis eſt homo, uel indirecte, Nullus homo eſt lapis.

Tertius eſt feſtino, Ex maiori negatiua uniuerſali, & Minori affirmatiua particulari ſequitur Concluſio negatiua particularis. Nullum iniuſtũ eſt bonum, aliquis homo eſt bonus, ergo aliquis homo non eſt iniuſtus. Iſte modus non concludit indirecte, quia particularis negatiua nec ſimpliciter, nec per accidens conuerti poteſt.

Quartus modus eſt, Baroco, ex maiori uniuerſali affirmatiua & minori particulari negatiua, concluſio infertur particularis negatiua, Omne currens mouetur, aliquis homo non mouetur, ergo aliquis homo non eſt currens. Eadem ratione nec iſte poteſt indirecte concludere.

Poſſet præter hos alius eſſe modus concludens indirecte, ſcilicet: Ex maiori affirmatiua particulari & minori negatiua uniuerſali, quem modum diximus ineptum ad cõcludendum directe. Vnde ualet, aliquod coloratum eſt album, nullum nigrum eſt album, ergo, aliquod coloratum non eſt nigrum, qui modus correſpõdet friſeſom qui erat in prima figura, concludens indirecte.

Cap. VIII. De Tertia Figura, Reguliſque & Modis eius.

Tertia figura eſt, in qua medium utrique extremitati ſubijcitur, duo autem, ei inſunt. Alterum eſt, minori exiſtenti negatiua nihil ſequitur, unde non ualet, Omne animal eſt corpus, aliquod animal non eſt lapis, ergo lapis non eſt corpus: Ex parte enim maioris extremitatis

arguitur

arguitur a non distributo ad distributum, cuius signum est si in conclusione non distribuatur maior extremitas, ualebit, ut Omne animal est corpus, aliquod animal non est lapis, ergo lapis non omne corpus est. Alterum est in tertia figura semper conclusio est particularis. Vnde non ualet omnis homo est rationalis, omnis homo est animal, ergo omne animal est rationale. Arguitur enim a non distributo ad distributum ex parte minoris extremitatis cuius signum est, si illa minor extremitas distribuatur, ualebit syllogismus sed tales propositiones afficiuntur de inconsueto modo loquendi. Vnde ualet, Omnis homo est rationalis, Omnis homo omne animal est, ergo Omne animal est rationale.

In Tertia figura sex modi utiles inueniuntur, significati ultima dictione tertij carminis scilicet Darapti & sequentibus. Primus igitur est in Darapti Ex utraque præmissa uniuersali affirmatiua sequitur conclusio particularis affirmatiua. Omne animal est substantia Omne animal est sensibile ergo aliquod sensibile est substátia. Secundus est in Felapton. Ex præmissis uniuersalibus Maiori negatiua & Minori affirmatiua infertur Conclusio particularis negatiua, Nullum animal est insensibile, Omne animal est corpus, ergo Aliquod corpus non est insensibile.

Tertius est in, Disamis, Ex maiori particulari affirmatiua, & minori affirmatiua uniuersali infertur conclusio affirmatiua particularis. Aliquod animal currit, Omne animal est substantia, ergo aliqua substantia currit.

Quartus est in Datisi, Ex maiori uniuersali affirmatiua, & minori particulari affirmatiua infertur conclusio particularis affirmatiua. Omne currens mouetur, aliquod currens est homo, ergo aliquis homo mouetur.

Quintus est in Boccardo, Ex minori affirmatiua uniuersali, & minori negatiua particularis. Equus non est homo Omnis equus est animal, ergo aliquod animal non est homo.

Sextus est in Ferison, Ex maiori uniuersali negatiua & minori particulari affirmatiua sequitur conclusio particularis negatiua. Nulla arbor est animal, aliqua arbor est corpus, ergo aliquod corpus non est animal.

Etiam in hac figura Syllogismi indirecte concludunt, quorum conclusiones simpliciter conuerti possunt, quales sunt tres existentes in Darapti, Disamis, Datisi. Ex his omnibus patet, unde uiginti modos esse utiles, nouem ex prima figura, quatuor ex secunda, sex ex Tertia, Patet etiam in prima figura concludi omnia genera propositionum scilicet, Vniuersalem affirmatiuam, Vniuersalem negatiuam, & particulares affirmatiuam & negatiuam. In Secunda uero figura solum uniuersalem, & particularem negatiuas, in Tertia particulares affirmatiuam & negatiuam. Patet etiam inter omnes propositiones particularem negatiuam pluribus posse modis syllogizari. Concluditur enim directe in uno primæ, & duobus modis secundæ, & tribus tertiæ figuræ: Post hanc, particularem affirmatiuam, concluditur enim in uno primæ & tribus tertiæ. Post hanc, Vniuersalem negatiuam, quæ solum in uno primæ & duobus secundæ

concluditur. Vltimum locum habet uniuersalis affirmatiua, quæ solum syllogizatur in Barbara.

Cap. IX. De Modis reducendi Syllogismos imperfectos ad perfectos.

SVperius Syllogismos imperfectos ad perfectos qui solum sunt quatuor primæ figuræ reducendos esse diximus, ut eorum uis, & in concludendo robur magis innotescat, prius tamen modum, quo id fiat, tradere oportet. Fit autem dupliciter ista reductio, aut per ostensionem, aut ad impossibile. Reductio per ostensionem, est cum aliquis syllogismus ex illis imperfectis per conuersionem alicuius propositionis per eosdem terminos fit in aliquo ex quatuor perfectis, ut si fiat syllogismus in Cesare, Nullus lapis est animal, Omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis, reducitur ad Celarent ostensiue, nempe per simplicem conuersionem Maioris, sic, Nullum animal est lapis, Omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis. Vtimur autem hac ostensione, ut manifestemus conclusiones syllogismorum optime sequi ex suis præmissis. Vis autem probationis in hac regula consistit: Quicquid sequitur ex consequenti bonæ consequentiæ, sequitur etiam ex antecedenti. Cum igitur sit bona consequentia a conuersa ad conuertentem, quicquid sequitur ex conuertente, etiam sequetur ex conuersa. Talis autem Conclusio, sequitur ex Conuertente, ut manifeste patet in syllogismo perfecto, ergo eadem conclusio bene inferebatur etiá ex conuersa,

qua erat præmissa syllogismi imperfecti.

Reductio ad impossibile est, cum ex contradictorio conclusionis cum aliqua præmissa infertur contradictorium alterius Præmissæ, *& hoc in syllogismo perfecto*. Fiat *enim syllogismus in Barocco, Omne sensibile est animal, Arbor non est animal, ergo arbor non est sensibilis. Si sumatur contradictorium conclusionis huius pro Minori cum eadem Maiori, inferetur in Barbara contradictorium Minoris præcedentis, ut Omne sensibile est animal, Omnis arbor est sensibilis, ergo Omnis arbor est animal.*

Vsus huius reductionis est, cum quis negat conclusionem prædicti syllogismi concessa Maiori & Minori, existimans consequentiam non esse bonam, ob idque, præmissas posse ueras esse, conclusione existente falsa. Tunc aduersus huiusmodi hominem sumendum est contradictorium conclusionis, quam negat, quod tenetur admittere tanquam uerum, cum duo contradictoria simul uera non sint, & illud idem contradictorium simul cum una ex præmißis concessis inferetur contradictorium alterius præmissæ etiam concessæ in modo perfecto, quem non possit ipse negare, ut teneatur admittere duo contradictoria, quod est maxime absurdum, uel consequentiam priorem affirmare & probare ut bonam, cum non possit consequens illius esse falsum, Antecedente existente uero: Verbi gratia in syllogismo prædicto, concedit quis, Omne sensibile est animal, Arbor non est animal, negat autem conclusionem arbor non est sensibilis, tunc argumentor, contradictoriũ igitur erit uerum, nempe,

Omnis arbor est sensibilis, cum eadem igitur maiori, quæ data est uera, infero in syllogismo perfecto contradictorium minoris, sic, Omne sensibile est animal, Omnis arbor est sensibilis, ergo omnis arbor est animal, syllogismus hic in Barbara euidenter colligit ex præmißis ueris conclusionem ueram, quæ est contradictoria Minoris concessæ ut ueræ, non igitur dandum fuit contradictorium illius conclusionis uerum esse. Ecce quopacto conuincitur, conclusionem in Barocco non potuisse esse falsam, præmissis existentibus ueris, Ex quo constat talem syllogismum esse argumentationem bonam, cum non possint præmissæ ueræ esse, conclusione falsa. Hi igitur sunt duo modi syllogismos reducendi ad quatuor illos perfectos primæ figuræ.

Cap. X. De Modo, quo singuli Imperfecti ad Perfectos reducantur.

QVi autem syllogismi, & qualiter, & ad quos perfectos reducantur, manifestandum est. Omnes igitur syllogismi cuiusque figuræ, reducuntur ad illos quatuor primos perfectos primæ, sed non eodem modo, nec omnes ad unum: quod, ut facilius intelligatur, notandæ sunt quatuor consonantes, quæ in dictionibus præscriptis reperiuntur, prima, quæ est in principio cuiusque dictionis, & hæc denotat talem syllogismum reducendum esse ad modum perfectum, qui tali litera incipit, ut qui incipit in, C, ad Celarent, qui, F, ad Ferio, qui, B, ad Barbara, qui, D, ad Darij. Vnde cesare,

Camestres, Celantes, ad Celarent reducuntur: Barocco, & Boccardo, ad Barbara, Festino, Ferison, Fapesmo, Felapton, ad Ferio, reliqui ad Darij. Est etiam, S, & hæc denotat talem præmissam, uel conclusionem significatam per uocalem præcedentem, conuertendam esse simpliciter, ut Cesare, ratione primæ nempe, C, indicat reducendum ad celarent, ratione, S, notatur, Maiorem, quæ significatur per, E, ante, S, conuertendam simpliciter, Est etiam, P, & hæc notat conuersionem per accidens præmissæ notatæ in uocali præcedenti, ut Darapti denotatur, ut conuertatur ad Darij per solam conuersionem Minoris, ubi est, P, per accidens. Est præterea, M, & hac denotat transpositionem præmissarum, ut ex Maiori fiat Minor. Denique est, C, & notat talem modum reducendum per Impoßibile, sumpto contradictorio conclusionis loco præmissæ notatæ per uocalem antecedentem. Sub hac autem reductione includuntur modi imperfecti indirecte concludentes.

Cesare igitur reducitur ad Celarent per conuersionem simplicem Maioris, Nullus lapis est animal, Omnis homo est animal, ergo nullus lapis est homo si dicas, Nullum animal est lapis, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis.

Camestres etiam ad celarent, per conuersionem simplicem Minoris, quod notatur in, S, medio, & præmissarum transpositionem, quod notatur per illud, M, & simplicem conuersionem conclusionis, quod notatur per ultimum. S, uerbi gratia, Omnis homo est animal: Nulla arbor est animal, ergo, Nulla arbor est homo: Reducitur

ſic, Nullum animal eſt arbor, Omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt arbor. — — — - -. — - —

Barocco ad Barbara ad Impoſſibile, quod ſignificatur per, C, cum eadem maiori, & contradictorio concluſionis poſito pro minori, Omnis homo eſt animal, Arbor non eſt animal, ergo Arbor non eſt homo ſic, Omnis homo eſt animal, Omnis arbor eſt homo, ergo Omnis arbor eſt animal. — — — —

Eadem obſeruatione poterunt omnes alij facile reduci, quos pro exercitatione iuuenum reducẽdos relinquimus.

Quamuis autem Barocco, & Boccardo per impoſsibile reducantur, non ita hoc intelligendum eſt, quaſi alij non reducantur, ſed quod hi non oſtenſione, ſed tantum per impoßibile reducantur, cæteri enim, & oſtenſione, & per impoſſibile reduci poſſunt.

Cap. XI. Quo pacto alij Modi ad imposſibile reducantur.

CVm non ſolum illi Modi duo, ſed etiam omnes alij ad impoſſibile reducantur in eoſdem quatuor primæ figuræ, ſupereſt ut Modum quo reduci poſſint, & ad quem ex illis quatuor reducantur, aperiamus non enim eadem uia omnes, nec ad eundem modum, ad quem per oſtenſionem, reducuntur. Propterea *aduertendum eſt primo, ſyllogiſmos quatuor ſecũdæ figuræ reduci, ſumpto* Contradictorio *concluſionis pro minori cum eadem maiori, ex quibus infertur contradictorium Minoris, ut fiat in Ceſare ſyllogiſmus. Nullus lapis eſt animal,*

Omnis homo est animal, ergo Nullus homo est lapis: Reducitur sic iuxta prædictam regulam, Nullus lapis est animal, aliquis homo est lapis, ergo aliquis homo non est animal, qui syllogismus est in ferio. At syllogismi Tertiæ figuræ reducuntur contradictorio conclusionis sumpto pro Maiori, cum eadem Minori, ex quibus infertur contradictorium Maioris, ut fiat syllogismus in Darapti, Omnis homo est animal. Omnis homo est risibilis, ergo aliquod risibile est animal: Reducitur iuxta regulam sic; Nullum risibile est animal Omnis homo est risibilis; ergo. Nullus homo est animal; in Celarent:

In modis autem indirectis primæ assumendum est contradictorium conclusionis pro Maiori, & Maior debet fieri Minor, ex quibus inferetur contradictorium Minoris mediate, præter Celantes, in quo Minor sumenda est pro Maiori, & contradictorium conclusionis pro Minori ad inferendum contradictorium Maioris, ut fiat syllogismus, in Fapesmo. Omne animal est sensibile; nullus lapis est animal, ergo aliquod sensibile non est lapis, reducatur ad Barbara; Omne sensibile est lapis; Omne animal est sensibile, ergo Omne animal est lapis.

Aduertendum est secundo in syllogismis ad impossibile reducentibus non semper inferri contradictorium præmissæ alterius syllogismi primo & immediate, aliquando enim infertur contraria, ut in darapti, aliquando contraria conuertentis negatiue, ut in Fapesmo, sed quia ex istis, facile est deducere contradictoria, pro-

pterea asseritur, syllogismum ad impossibile inferre contradictorium. - - - - - - - - - -

Aduertendum est tertio esse aliquot dictiones, quibus manifestatur ad quos modos primæ figuræ, reliqui ad impossibile reducantur, nempe Nesciebatis, Odiebam, Letare, Romanis, in quibus tria consideranda sunt Primum, esse Quatuor uocales denotantes illos quatuor primæ figuræ, A, denotat Barbara, E, Celarent, I, Darij, O, Ferio. Deinde prima dictio habet quinque syllabas pro quinque modis indirectis primæ figuræ. Secunda quatuor pro quatuor modis secundæ. duæ ultimæ sex, pro sex modis Tertiæ, Postremo primæ syllabæ significant primos modos, Secundæ secundos, & sic consequenter in qualibet dictione. Vnde Nesciebatis, prima syllaba est pro Baralipton, notat reducendum ad Celarent. Secunda notat Celantes reducendum ad Darij, & sic consequenter. Pariter in secunda figura, Odiebam, prima indicat Cesare reducendum ad ferio. Secunda Camestres reducendum ad Darij, eadem est ratio in alijs omnibus. Aduertendum est ultimo Aristotelem etiam duos ex prima figura modos particulares, reduxisse ad alios duos uniuersales ad impossibile, sed non immediate, sicut reliquos, sed mediate: nam primo reducuntur ad secundam figuram, & ex secunda figura per ostensionem postea reducuntur ad Barbara, & Celarent. ut Darij ad impossibile reducitur ad Camestres eadem regula qua syllogismi secundæ figuræ reducuntur: nempe, cum eadem Maiori, &

contradictorio conclusionis pro Minori, ex quibus infertus contradictorium Minoris, ut fiat in Darij, Omne animal sentit, aliquod album est animal, ergo aliquod album sentit, reducitur Omne animal sentit Nullum album sentit, ergo Nullum *album est aimal.*

Ferio autem reducitur ad Cesare, ut nullus lapis est animal, aliquod album est lapis, ergo aliquod album non est animal, reducitur, Nullus lapis est animal, Omne album est animal, ergo nullum album est lapis, Postea uero hos reducere ad Celarent ostensiue facile est. Ex quibus omnibus patet quot sint Syllogismorum modi, & quo pacto omnes ad illos duos uniuersales primæ, tanquam ad fontem reducantur. Erit satis utile, si studiosi iuuenes in his reducendis maxime exerceantur, totum enim negotium logicum maxime ex natura syllogismi recta cognitione, & speculatione dependet, ob idque nos quosdam solum reduximus, ut iuxta regulas his exemplis illustratas reliquos inter se conferentes reducerent.

Cap. XII. De arte inueniendi Medium ad concludendum quamque propositionem

P*Ostquam uniuersos modos concludendi in qualibet figura ostendimus, superest, ut artem qua proposita quauis conclusione, Medium aptum ad eam concludendum inueniatur, ostendamus. Hæc autem sequentibus continetur conclusionibus. Ante quas oportet*

ſupponere notitiam trium Terminorum ſcilicet, medij antecedentis, conſequentis, & extranei. Illud medium dicitur antecedens ad aliquem terminum, quod infert illum uel tanquam inferius, uel tanquam conuertibile, ut homo eſt antecedens ad animal, & ad riſibile. Illud dicitur conſequens alicuius, quod infertur ex illo, uel tanquam ſuperius, uel tanquam conuertibile, ut animal eſt conſequens ad hominem, & hinnibile ad equum. Illud autem dicitur extraneum, quod de illo non poteſt affirmari, ut homo ad equum.

Eſt igitur prima concluſio, ad concludendum uniuerſalem affirmatiuam, quod ſolum fit in Barbara oportet ſumere medium conſequens ad ſubiectum, & antecedens ad prædicatum, ideſt terminum qui de ſubiecto prædicetur, & ſit illo ſuperior, & inferior prædicato uerbi gratia ad concludendum Omne animal eſt ſubſtantia ſume corpus, Omne corpus eſt ſubſtantia, Omne animal eſt corpus, ergo omne animal eſt ſubſtantia, uel ſume aliquod conuertibile cum ſubiecto, ſcilicet ſenſibile, ſic, Omne ſenſibile eſt ſubſtantia, Omne animal eſt ſenſibile, ergo omne animal eſt ſubſtantia.

Secunda. Ad concludendam particularem affirmatiuam in Tertia figura, uel in prima per conuerſionem particularis affirmatiuæ ſumendum eſt Medium, quod ſit antecedens ad utrumque, ſcilicet ſubiectum & prædicatum, uerbi gratia Ad concludendum, aliquod animal eſt ſubſtantia, ſume iſtud Medium homo, ſic; Omnis homo eſt ſubſtantia Omnis homo eſt animal, er-

go. Aliquod animal est substantia, in Darapti.

Tertia. Ad concludendam uniuersalem negatiuam in Cesare, & Celarent sumendum est Medium extraneum ad prædicatum, & consequens ad subiectum, uerbi gratia ad concludendum, Nullus homo est lapis, sumendum est animal, uel, Risibile, sic, Nullum animal est lapis, Omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis, uel nullus lapis est animal, Omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis.

Quarta. Ad concludendum eandem uniuersalem negatiuam in camestres, uel celantes indirecte, sumendum est Medium extraneum ad subiectum, & consequens ad prædicatum, ut ad concludendum eandem, scilicet. nullus homo est lapis, sume inanimatum, Omnis lapis est inanimatus, nullus homo est inanimatus, ergo, nullus homo est lapis.

Quinta. Ad concludendum particularem negatiuam in Tertia figura aut indirecte in prima, sumere oportet Medium antecedens ad subiectum, & extraneum ad prædicatum, ut ad concludendum, animal non est insensibile, sumatur, Homo, sic, nullus homo est insensibilis. Omnis homo est animal, ergo animal non est insensibile.

Sexta. Ad inferendum particularem affirmatiuam indirecte in Baralipton, & Dabitis, sumendum est medium antecedens ad subiectum, & consequens ad prædicatum, ut ad concludendum, aliquod corpus est equus, sumendum, est, Viuens, sic, Omne uiuens est corpus,

Omnis Equus est uiuens, ergo aliquod corpus est Equus. nec potest aliud Medium ad concludendum aptum sumi, si enim altius hoc speculati fuerimus, inueniemus Medium aliquod posse modis nouem se habere ad extremitates, ex quibus conclusio syllogismi constat, ex quibus modis, sex apti, tres uero inepti ad inferendum comperientur. Primo enim potest esse consequens ad subiectum, & prædicatum, idest superius utraque extremitate, & tunc est inutile; quia si superius est utraque extremitate, debet de utraque affirmatiue prædicari, & faciet præmissas affirmatiuas in secunda figura, quod esse non potest. Secundo potest esse extraneum ad utranque extremitatem, & sic etiam est inutile, quia debet de utraque negari, & sic faceret ambas præmissas negatiuas quæ est combinatio inutilis. Tertio potest esse extraneum subiecti, antecedens prædicati, & sic etiam est inutile, quia si est antecedens prædicati, denotat Maiorem esse affirmatiuam in qua Maior extremitas, quæ est prædicatum, prædicetur de Medio, & si est extraneum Minoris extremitatis, uel negatur de illa, & tunc in prima figura esset minor negatiua, uel Minor extremitas negatur de ipso, & tunc talis syllogismus esset in Tertia figura minori negatiua, quod esse non potest. Reliqui sex modi, quibus medium potest sumi, sunt utiles & tales sunt supradicti, nam uel est antecedens ad utrunque & tunc infert particularem affirmatiuam in Tertia figura, uel est consequens ad prædicatum, antecedẽs ad subiectum, & sic infert particularem affirmatiuam indirecte in Ba-

ralipton, & Dabitis, uel consequens ad subiectum, & antecedens ad prædicatum, & sic infert uniuersalem affirmatiuam in Barbara, uel extraneum subiecti, consequens prædicati, & sic infert uniuersalem negatiuam in Camestres, & Celantes, uel est extraneum prædicati, consequens subiecti, & sic infert uniuersalem negatiuam in Celarent, & Cesare; Vel est extraneum prædicati, antecedens subiecti, & sic infert particularem negatiuam in tertia figura, & indirecte in prima.

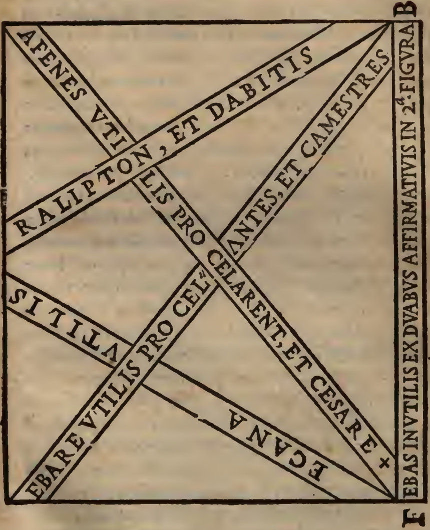
Cap. XIII. De Dictionibus, quibus hæ regulæ facilius retinentur, & de principijs quibus combinationes inutiles examinantur.

SI aũt magis in prõptu istas regulas habere cupis, sunt quædam inuentæ dictiones, quibus facilius cognoscamus, quo Medio quæque propositio concludenda sit, Dictiones autem hæ sunt.

Fecana, cageti, Dafenes, Hebare, Gedaco, Gebali. Febas, Hedas, Hecas in quibus primum est considerandum tertiam uocalem ultimam denotare conclusionem, quæ debet inferri eo modo, quo superius diximus de istis uocalibus, ac propterea in tribus ultimis dictionibus non ponitur tertia uocalis, quia per illas designatur Medium inutile ad inferendum. Est secundo considerandum esse sex consonantes B, C, D, F, G, H. Per, B, intelligitur medium consequens ad prædicatum, per, C, antecedens ad prædicatum per, D, extraneum ad prædicatum: reliquæ

tres sunt pro subiecto, F, consequens ad subiectum, G, antecedens, H, extraneum, Aduertendum tertio primam dictionem esse pro prima regula, secundam pro secunda & sic consequenter. Vnde Fecana idest ad concludendũ uniuersalem affirmatiuam in Barbara, sumendum est Medium consequens ad subiectum, quod denotatur per F, & antecedens ad prædicatum, quod notatur per, c. sic in alijs. sunt autem duæ uocales mediæ notandæ. A, significat prædicatum, E, subiectum. Hæ autem dictiones in sequenti figura habẽtur expressæ, quam figuram ridiculo uocabulo antiqui Pontem Asinorum uocabant, quia hominibus tardi ingenij ista ars inueniendi Mediũ non esset intelligibilis, sed iam profecto nullus est ita ingenij inops, cui non sit facilis, & manifesta.

C
D.F
A.H
G
AGETI VTILIS PRO PARTICVL. AFFIRM. IN 3ª ET Pª CÕVERSA.
HEDAS INVTILIS EX DVABVS NEGATIVIS.
BARBARA
PRO
VA IN 2ª ET Pª INDIRECTE
EDACO VTILIS PRO PARTICVLARI NEGATI
NEGATIVA IN PRIMA
ECAS INVTILIS MINORI
EBALI VTILIS PRO BA=

B
AFENES VTILIS PRO CELARENT, ET CESARE
RALIPTON, ET DABITIS
EBARE VTILIS PRO CEL^a ANTES, ET CAMESTRES
VTILIS
ECANA
EBAS INVTILIS EX DVABVS AFFIRMATIVIS IN 2ª FIGVRA
F

Sunt autem duo principia, quibus Aristoteles utitur ad combinationes inutiles syllogismorum examinandas, quæ uocantur Dare terminos, in quibus Omni, & dare terminos, in quibus nulli. Hoc autem nihil aliud est, quã proposita combinatione aliqua inutili, dare tres terminos similes eadem dispositione dispositos, in quibus uniuersalis affirmatiua composita ex extremitatibus stet in ueritate cum illis duabus propositionibus, & dare alios tres eadem dispositione dispositos, in quibus uniuersalis negatiua cõposita ex extremitatibus sit simul uera cum illis duabus propositionibus, & per hoc probatur talis duarum propositionum dispositio esse inutilis, quia qua parte est uera negatiua uniuersalis, est inutilis dispositio ad inferendam affirmatiuam: nam tunc daretur antecedens uerum, & consequens falsum, quod repugnat bonæ consequentiæ: qua parte est uera affirmatiua uniuersalis, est inutilis eadem dispositio ad inferendum negatiuam eadem causa, ac ideo non est formalis consequentia. Formalis enim consequentia in terminis, & propositionibus similibus semper ita se habet, ut antecedens uerum, & consequens falsum esse nequeat. Dare terminos affirmatiue, est dare terminos, in quibus omni, Dare negatiuæ, est dare in quibus nulli, uerbi gratia uolo probare hanc dispositionem esse inutilem, animal est currens, Homo est animal, do tres terminos, in quibus uniuersalis affirmatiua constans ex extremitatibus propositionum compositarum ex illis, stet in ueritate cum eisdem propositionibus eodem modo dispositis, color, accidens, albedo, sic, color est accidens, albedo est color, Omnis albedo est accidens.

Talis ergo dispositio non potest inferre semper negatiuam quia modi affirmatiua ex illis extremitatibus com positis est uera. Do alios tres, in quibus Nulli, animal, currens, Homo. Animal currit, homo est animal. Cum his potest esse quod nullus homo currat, ergo non est illa dispositio apta formaliter ad inferendum affirmatiuam, & sic oratio est inutilis:ita possunt dari termini in omni inutili combinatione. Potest autem in istis terminis inueniendis hæc regula obseruari, ut accipiamus uel duos terminos diuersos, & qui adinuicem negentur cum aliquo superiori ad utrunque uel duos terminos, quorum unus sit consequens ad alterum cum aliquo extraneo, uel etiá cum superiore, uel tres disparatos, & per hos poteris examinare quamcunque combinationem.

Cap. XIIII. De syllogismo ex obliquis, & de Expositorio.

A*Liquando syllogismi ex terminis obliquis fiunt, non solum ex parte extremitatum, ut Omnis creatura est Dei. Angelus est creatura, ergo Angelus est Dei. Omnis Iustitia est perfectio, in Deo est Iustitia, ergo in deo est perfectio, sed etiam ex parte Medij, aliquando enim medius terminus est obliquus, uel in Maiori, uel in Minori, uel in utraque simul. Etiam obliquus uarius esse potest iuxta casuum multitudinem, uerbi gratia cuique animali inest sensus, homo est animal ergo homini inest sensus. In omni loco est Deus, Terra est locus, ergo in terra est Deus. Sunt autem in istis ista obseruanda. Pri-*

mum ut extremitas, quæ fuerit obliqua in præmiſſis, ita maneat in cõcluſione, ut apparet in syllogiſmis poſitis. Secundo quando medium eſt obliquum in una præmiſſa, tũc illa extremitas, que cum medio obliquo ponitur, debet in concluſione inferri in recto, & altera extremitas in obliquo, uerbi gratia Omnis ens eſt ſcientia, Corpus eſt ens, ergo corporum eſt ſcientia. Quando uero in utraque eſt obliquum medium, extremitas inferetur utraque in recto, ut nulla pax uera ineſt impio, ocium ineſt impio, ergo ocium non eſt pax. Tertio quando in præmiſſa negaua fuerit obliquus, in affirmatiua rectus, ſequitur concluſio de obliquo nulli animal irrationali ineſt ratio, Equus eſt animal irrationale, ergo Equo non ineſt ratio. quando autem fuerit affirmatiua de obliquo, & negatiua recta, non ita ſequitur, non enim ualet, homo non eſt Angelus, Omni homini ineſt intellectus, ergo Angelo non ineſt intellectus. Præter hos syllogiſmos aliquando euenit, ut medium in quibuſdam ſit terminus ſingularis, & hic syllogiſmus expoſitorius dicitur, qui maxime Tertiæ figuræ familiaris eſt eo, quod in ea Medium ſubijciatur, proprium autem ſit ſingularium terminorum ſubijci. Petrus eſt animal, & Petrus eſt currens, ergo aliquod currens eſt animal. Fiunt etiam syllogiſmi expoſitorij ex medio uniuerſali, puta cum uolumus alicuius generis, uel ſuperioris inferius aliquod demonſtrare, ut ſi fieret syllogiſmus in Barocco. Omnis homo eſt animal, aliquod album non eſt animal, ergo aliquod album non eſt homo ſit expoſitorius ſi ſumamus aliquod inferius ſub minori, ſcilicet, aliquod album, quod non ſit animal nempe Niuem, & fiat

Syllogismus, in Felapton, nulla nix est animal, Omnis nix est alba, ergo aliquod album non est animal. Iste syllogismus ab Aristotele uocatur Expositorius, quia per sumptionem inferiorum probat uniuersalius illud minoris præcedentis, idest aliquod album non est animal, & talis etiam in alijs figuris a Tertia optime fieri potest.

Cap. XV. De sex potestatibus, & tribus defectibus Syllogismorum.

SYllogismorum potestates sex sunt, prima est plura concludendi, syllogismus enim qui infert Vniuersalem, potest inferre eius Vniuersalis subalternatam, & inferens conclusionē, potest inferre eius cōuertentem, & id quod sequitur ex tali conclusione.

Secunda est, Verum ex falsis syllogizandi, eadem enim forma syllogismi aliquando uerum ex uero deducimus, ut Omne animal est sensibile, Omnis homo est animal, ergo Omnis homo est sensibilis: Aliquando uerum ex falso, ut Omnis leo est rationalis, Omnis homo est leo, ergo Omnis homo est rationalis: Aliquando etiam falsum ex falso concluditur.

Tertia est, Circulariter syllogizandi: Est autem syllogismus circularis ille, qui ex alterius conclusione cum unius præmissæ conuertente infert alteram præmissam hoc autem fit in terminis conuertibilibus, ut Omne corpus est compositum ex materia & forma, Omne ens mobile est corpus, ergo Omne ens mobile est compositum

ex materia & forma: Fit circularis conuersa Maiori, Omne compositum ex materia & forma est corpus, Omne ens mobile est compositum ex materia & forma, ergo omne ens mobile est corpus.

Quarta est, Conuersiue syllogizandi, Est autem syllogismus conuersiuus, qui ex contradictoria, uel contraria prioris syllogismi cum altera præmissarum tollit alterā, idest eius contrariam, uel contradictoriam infert, quo maxime utimur, quando alterius rationem euertere uolumus. ut omne album currit, Omnis homo est albus, ergo omnis homo currit: Fit *conuersiuus ad tollēdam* Ma*iorem, Nullus homo currit, Omnis homo est albus, ergo aliquod album non currit. Potest etiam maior eadem particularis fieri, & erit in Boccardo.*

Quinta est, syllogizandi per impoßibile: Est autem hic syllogismus qui ex contradictorio alicuius propositionis ueræ, negatæ, cum altera propositione clare uera, infert manifeste propositionem falsam, ut fiat regreßus ad negandum oppositum propositionis negatæ, Verbi gratia negat quis, spongia est sensibilis, argumentabor sic, Omne animal est sensibile, Nulla spongia est sensibilis, ergo, nulla spōgia est animal: Ista conclusio est falsa, ergo præmissa aliqua falsa, non maior, quia est manifeste uera, ergo minor, opposita ergo negata prius erat uera, hic autē oportet sumere contradictorium nam in contrarijs ex falsitate unius non sequitur ueritas alterius, cum utrumque falsum esse poßit.

Sexta potestas est, Ex oppositis syllogizandi. Est autem iste syllogismus, quo ex duabus contrarijs, uel con-

tradictorijs infertur conclusio, qua negatur idem de se ipso. Vtimur hoc contra proteruos, contraria, uel contradictoria admittentes, Verbi gratia Nulla substantia est animal, Omnis substantia est animal, ergo animal non est animal.

Sunt autem tres in syllogismis defectus : Primus est, *Petere principium, qui tunc accidit, quando idem per idē uel aliquid per æque, aut magis ignotum probatur, ut Omnis homo est homo, & omnis homo est homo, ergo omnis homo est homo.* Secundus est, *Non propter hoc accidere falsum, qui tunc euenit quando syllogizando falsitas conclusionis illatæ imputatur alicui propositioni in antecedenti quæ uere nō erat causa falsitatis illius : hoc autē maxime fit in syllogismis, in quibus est aliqua præmissa superflua, Verbi gratia homo est animal, & omne corpus est uiuens, Omnis lapis est corpus, ergo Omnis lapis est uiuens,* Conclusio *est falsa, ergo illa pars Antecedentis est falsa, scilicet, homo est animal. Hic falsitas conclusionis imputatur propositioni, quæ non est causa, nam ea semota adhuc sequitur conclusio falsa. Tertius dicitur fallacia contrariæ opinionis, hic autem est, quando assentimur duabus contrarijs, uel contradictorijs aut in uniuersali, aut in propria forma expressis, ut qui admitteret omne animal est corpus, et nigrum nullum est corpus, in communi admittit has, omnis coruus est corpus, nullus coruus est corpus, quæ formaliter sunt cōtrariæ. Hoc defectu admonemur, ne simus præcipites ī cōcedēdo, sed prius attēte cōsideremus, & oīa perpēdamus, ne postea in cōtraria, uel cōtradictoria dilabamur.*

Cap. XVI. De Syllogismo ex Modalibus.

Absolutis iam syllogismis, qui ex propositionibus simplicibus, ac modo uacantibus conficiuntur, non inutile mihi futurum uisum est, si ea, quæ Aristoteles fusissime de syllogismis Modalibus tractat, in breues, & paucas redegero conclusiones, ut has Iuuenes prius facile edocti, se ad grauiores in eisdem disputationes melius, & aptius accingant, ac propterea conclusiones simplices ex obscuro, & perplexo Aristotelis contextu erutas, proponam, difficultates quæ circa ipsas sunt, in propriũ locum reseruando.

Quintupliciter igitur possunt ordinari istæ propositiones, secundum Modos duos necessario, & contingenter, de his enim, præcipuus est sermo, nam alij præposita, aut postposita una negatione, uel altera, æquiualent necessario, ut constat ex superioribus, aut enim utraque est de Necessario, aut altera de Necessario, altera de Inesse, quæ sine modo est, aut utraque de contingenti, aut una de contingenti, & altera de inesse, aut tandem una de contingenti, & altera de necessario. Hic autem sumimus contingentes pro eo, quod potest esse, & non esse, quod dicitur contingens specialiter sumptum, cuius naturam explicuimus Libro Tertio, & iuuabit lectorem illa eadem repetere.

Sit igitur prima Conclusio. *In omni figura, & Modo cuiusque figuræ ex utraque præmissa de Necessario. conclusio sequitur de Necessario. Valet enim omne animal necessario est sensibile, omnis homo necessario est animal,*

ergo omnis homo necessario est sensibilis, similiter nullus lapis necessario est animal, omnis gemma necessario est lapis, ergo nulla gẽma necessario est animal. Idẽ in alijs modis & figuris oportet existimare.

Secunda conclusio. In prima figura Maiori existente de Necessario & Minori de inesse, sequitur conclusio de Necessario. In alijs uero figuris sequitur conclusio necessaria, si illa sit necessaria quæ est maior syllogismi reductione facta ad primam figuram. Vnde in secunda figura existente negatiua de necessario, affirmatiua de inesse, sequitur cõclusio de necessario, qui negatiua fit maior in reductione ad primam. In Barocco hoc non ualet, quia non reducitur in terminis, nec in Boccardo, neutra enim existenti de necessario siue maiori, siue minori, & altera de ineße sequitur de necessario. In tertia uero figura si fuerit Vniuersalis negatiua de necessario, sequitur conclusio necessaria, ut in Felapton, & Ferison, quã do utraque affirmatiua sit uniuersalis, ut in Darapti, siue sit maior, siue minor, sequitur necesſaria: si altera particularis, ut in Disamis, & Datisi, si uniuersalis fuerit necessaria, sequitur conclusio alijs modis non contingit in his figuris.

Tertia conclusio. In prima figura, utraque contingenti in quatuor modis sequitur conclusio contingens[1], & in eisdẽ modis etiam sequitur, quando utraque est negatiua uel Minor sola, sed imperfecte. Dico imperfecte, quia opus est prius conuertere Minorem negatiuam in affirmatiuam, uel utramque negatiuam in affirmatiuam, quod licet in Contingenti, ut superius diximus. Vnde se-

quitur, Contingit nullum album currere, Contingit nullum hominem esse album, ergo contingit omnem hominem currere, sed imperfecte sequitur, quia debemus mutare utramque negatiuam in affirmatiuam, ut clare, & manifeste sequatur. Similiter in alijs, modis, Minori uel utraque existenti negatiua.

Quarta Conclusio. In prima figura in eisdem modis quatuor seruata eadem qualitate, & quantitate propositionum, maiori existenti de contingenti, & minori de inesse, sequitur conclusio contingentis specialiter dicti, at contra, maiori existente de inesse, & minori de contingenti, tam affirmatiua, quam negatiua, sequitur conclusio contingentis non specialiter dicti sed communiter, scilicet pro possibili, & inesse sumpti, ut facile erit exemplis ostendere.

Quinta Conclusio in eadem prima figura idem iudicium est de inesse Necessario, & de inesse solo, ut si maior contingens, & minor necessaria, sequatur conclusio contingentis specialiter dicti, scilicet pro eo, quod potest esse, & potest non esse, at si maior de necessario & minor contingens, siue affirmatiua siue negatiua, conclusio erit contingentis generalis. Quod si necessaria fuerit maior, & negatiua, potest inferri conclusio de inesse, ut necessario nullum intelligens est equus, contingenter omnis homo est intelligens, ergo nullus homo est equus.

Sexta Conclusio pro secunda figura. Ex utraque contingenti in secunda figura utcunque disponantur nihil sequitur, nec quando negatiua est contingens, & affirmatiua necessaria uel de inesse. At quando affirmatiua est

contingens, & negatiua necessaria, uel de inesse, sequitur conclusio contingentis generaliter dicti, ut Necessario nullus equus est homo, contingenter omne currens, est homo, ergo contingenter nullum currens est equus. Septima conclusio pro Tertia figura. In tertia figura ex utraque de contingenti sequitur conclusio contingens, & ex una de contingenti, & altera de necessario, uel de inesse, si contingens fuerit illa, quæ est maior in reductione in figura prima erit conclusio contingentis specialiter dicti, si uero fuerit in reductione minor, erit conclusio contingentis generaliter dicti.

Cap. XVII. De syllogismo hypothetico.

Postquam de syllogismo simplici hucusque latius disseruimus, superest ut de syllogismo hypothetico introductionis modo aliquid attingamus. Est igitur syllogismus hypotheticus, qui ex altera aut utraque præmissa constat hypothetica. Huius tres sunt præcipuæ species secundum hypotheticas propositiones, ex quibus conficitur, Est enim conditionalis, copulatiuus, Disiunctiuus. Conditionalis est, qui ex præmissa constat conditionali, ut si sol lucet, dies est, sed sol lucet, ergo dies est fiunt autem in hisce duo modi syllogismorum; quidam procedunt ex maiori conditionali, & ipso antecedenti solo pro minori ad positionem eiusdem consequentis in conclusione, ut si est homo, est animal, sed est homo, ergo est animal, & hæc prima figura horum syllogismorum

esse potest, sub qua quatuor sunt modi; nam conditionalis potest habere utranque partem affirmatiuam, & tũc est primus modus, ut si sol lucet, dies est, sed sol lucet, ergo dies est. Aut utranque negatiuam, & tunc est secundus modus, ut si non est animal, non est homo, sed non est animal, ergo non est homo. Aut priorem affirmatiuam & posteriorem negatiuam, & tunc est tertius modus, ut si æstas est, frigus non est, sed æstas est, ergo frigus non est: Aut priorem negatiuam, posteriorem affirmatiuã & tunc est quartus modus, ut si non est sanum, est ægrũ sed non est sanum, ergo est ægrum.

Quidam alij syllogismi sunt, in quibus a tota conditionali maiori, & opposito consequentis pro minori, infertur oppositum antecedẽtis pro conclusione, & hæc posterior figura horum dici potest, sub qua alij sunt quatuor modi similes præcedentibus: Aut enim est tota affirmatiua, ut si est homo, est animal sed non est animal, ergo non est homo: Aut tota negatiua, ut si sol non lucet, dies non est, sed dies est, ergo sol lucet: Aut prior affirmatiua & posterior negatiua, uel contra, ut superius diximus.

Est alius syllogismus Hypotheticus, qui dicitur copulatiuus, quia ex copulatiua propositione procedit: Sunt autem tres modi horum, præsertim in copulatiuis negatiuis, idest in quibus negatio ipsam partium connexionem negat. Primus modus quando copulatiue partes non habent aliam negationem, quam eam, quæ totam ipsam negat, tunc enim ualet a tota copulatiua pro maiori

cum una parte affirmatiua prommori ad alterius negationem,ut non homo currit simul & sedet,sed currit,ergo non sedet, uel etiam, sedet, ergo non currit : a Negatiua autem non ualet ad affirmatiuam,non enim dicetur, non currit,ergo sedet.

Secundus Modus est,quando utraque pars habet aliam negationem præter negationem totius, tunc enim ualet a tota copulatiua, & una negatione ad alterius affirmationem,ut Non homo non studet, simul & non legit, sed non studet,ergo legit,uel etiam,Non legit, ergo studet, contra non ualet.

Tertius Modus quando una pars habet negationem altera non,tunc enim ualet a tota copulatiua,& parte affirmatiua ad partem negatam,ut non homo currit, & non mouetur, sed currit, ergo mouetur. Hi sunt modi in copulatiuis negatiuis,nam in affirmatiuis non fiunt syllogismi sed consequentiæ quædam,Omnis enim affirmatiua copulatiua infert quamlibet sui partem, siue ambæ partes sint affirmatiuæ, siuæ negatiuæ, siue una affirmatiua altera negatiua,ut homo currit, & leo est fortis, ergo homo currit,& ita in alijs omnibus poteris singulas partes per se inferre.

Est & syllogismus disiunctiuus,qui ex propositione constat disiunctiua.in hoc autem procedimus semper a tota disiunctiua cum una parte ad oppositam alterius, uel cũ opposito unius partis,ad positionem alterius partis,uerbi gratia aut est dies, aut est nox, est dies, ergo non est nox,uel aliter,aut est dies,aut est nox non est dies, ergo

est nox, hic autem argumentandi modus fit in disiunctiuis affirmatiuis, siue utraque pars sit affirmata, siue utraque negata, siue prior affirmata, posterior negata, uel contra, prior negata, posterior affirmata: semper tamen debemus procedere uel ab una parte ad oppositam alterius, uel ab opposita unius partis ad alterā partem. Vnde ualet quando utraque pars est negatiua, aut, non est sanum, aut non est ægrum, sed est sanum, ergo non est ægrum, uel aliter non est sanum, ergo est ægrum. Idem fit quando utraque affirmatiua, & quando altera etiam est affirmatiua.

Possunt autem duæ figuræ harum distingui sicut in conditionalibus, altera in qua pro minori ponimus priorem partem disiunctiuæ, aut oppositam eius, pro consequenti uero posteriorem, aut ipsius oppositam. Altera contra, in qua pro Minori posteriorem partem, aut eius oppositam ponimus, pro conclusione uero priorem, aut eius oppositam, qui oēs syllogismi in eo fundantur, quod superius diximus, disiunctiuā esse ueram, cuius una sola pars est uera, reliquas falsas. Ex his, multi colliguntur disiunctiuorum syllogismorum modi, quos per hanc artem & regulam facile erit diligenti lectori, & admodum utile inuenire, & singulos per se distribuere. Qui plura de istis sllogismis uidere cupit, Boet. legat peculiariter de his tractantem.

Cap. XVIII. De reliquis speciebus Argumentationis.

SVperest, ut breuiter quid aliæ argumentationum species sint explicemus: Enthymema, ut Boet. asserit, est oratio, in qua non omnibus præmissis propositis, festinata infertur conclusio, ut homo est animal, ergo homo est corpus, dicitur etiam truncatus syllogismus, quia ei deest aliqua præmissa, unde ad syllogismum reduci potest per additionem illius præmissæ, quæ deest: Reducetur enim illud Enthymema sic ad syllogismum, Omne animal est corpus, Omnis homo est animal, ergo omnis homo est corpus.

Inductio, quam alij Enumerationem uocant, est ab inferioribus ad superius progressio, ut iste ignis calefacit, & iste ignis calefacit, & sic de singulis, ergo Omnis ignis calefacit. Fit etiam aliquando inductio non a singularibus, sed a minus communibus, ut homo sentit, leo sentit & reliqua animalia, ergo omne animal sentit. Aliquando procedimus negatiue, aliquando affirmatiue de quibus superius diximus in libro Tertio. Hic autem attendendum est, ut omnia inferiora quoad fieri possit enumerentur.

Exemplum est ab uno singulari ad alterum propter aliquam similitudinem illatio, ut Deus pepercit Niniuitis pœnitentibus, ergo & nobis parcet, si pænitentiam agamus. Potest exemplum aliquando a duobus, uel tribus, singularibus, sumi, semper tamen obseruanda est aliqua

ſimilitudo inter ea,in cuius uirtute unum ſingulare ex altero colligatur. Exemplo, & Enthymemate frequentius Rhetores, ſicut syllogiſmo, & inductione Dialectici utuntur. Hæc ſunt, quæ de argumentationibus, præſertim de syllogiſmis, Dialecticæ ſtudioſos prædiſcere oportet ante Ariſtotelis doctrinam, poſtea fuſius, copioſius, ac exactius iſta percepturos.

FINIS QVARTI LIBRI.

INTRO-

INTRODVCTIONIS IN DIALECTICAM ARISTOTELIS,

LIBER QVINTVS.

DE LOCIS ET FALLACIIS SYLLOGISMORVM.

Cap. I. De duplici Syllogismo secundum Materiam,

Syllogismus & forma, & materia, tanquam duplici parte intrinseca perficitur. Forma dispositio, & ordinatio duarum propositionum inter se secundum debitam quantitatem, & qualitatem & trium terminorum dispositionem est, de qua abunde in Libro quarto locuti sumus. Materia proxima propositiones sunt, ex quibus constructa est. Hæ autem in duplici differentia se habent, quædam enim sunt Necessa*riæ, quæ semper ueræ sunt, nec eas aliquando falsas esse accidit: quales sunt illæ, in quibus definitio, uel pars aliqua definitionis, genus nempe, aut differentia de definito prædicatur: ut homo est animal rationale, homo est animal, ergo homo est rationalis. Similiter illæ, in quibus aliqua inseparabilis proprietas de subiecto prædicatur, ut*

homo est risibilis, equus est hinnibilis, album est disgregatiuum uisus, ignis est calefactiuus. Similiter & illæ, in quibus effectus de suis proprijs causis prædicamus, ut animal rationale est risibile, frigiditas congregat, calor separat. Has omnes propositiones necessarias uocamus. Quædam aliæ sunt, quæ probabiles dicuntur, quasi probatæ, & receptæ, uel omnium consensu, uel plurimorum, uel sapientum, & horum, uel omnium, uel plurimorum, uel maxime probatorum. Sunt enim quædam propositiones, quarum non est ea euidentia, quin poßit intellectus eis dissentire, tamen receptæ sunt iam ab omnibus tã quam ueræ, ut figulus figulum odit: Omnis mater diligit filium suum: Amicis est benefaciendum, aliæ a plurimis, ut Diuitiæ sunt parandæ. Honores sunt expetendi. Aliæ ab omnibus sapientibus, ut ex nihilo nihil naturaliter fit. Sol est maior terra. Aliæ a plurimis sapientibus, ut non sunt infiniti mundi: non est corpus indiuisibile. Plura sunt rerum principia. Hæ enim olim receptæ fuerunt a plurimis Philosophis, quamuis non omnibus. Aliæ a paucis, sed celeberrimis, ut ideæ non sunt: Est quinta substãtia præter elementa: Visus fit per intus susceptionem. Hæ enim a Peripateticis probantur. Omnes hæ propositiones probabiles sunt, non quia ueræ, aut falsæ sint: sed quia pro ueris recipiebantur, & nulla uidetur ratio euidens in contrarium. Sunt etiam & aliæ probabiles, quæ ex istis aliqua uia deducuntur, quas aliqui probabiles mediatas uocant. Ex his igitur utrisque propositionibus fiunt syllogismi: quemadmodũ enim eadem forma circuli, aliquando in ære, aliquando

in auro, uel in alia materia fit ita & eadem forma, & figura syllogismi, aliquando propositionibus necessarijs applicatur, aliquádo uero probabilibus, ut si sumas propositiones has necessarias, Omne animal rationale, est risibile, Omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est risibilis. syllogismus conficitur in Barbara. At si sumas has probabiles, Omne quod est bonum, expetendum est, Omnes diuitiæ bonæ sunt, ergo, Omnes diuitiæ sunt expetendæ eadem fit in Barbara, forma. si igitur materiam ipsam syllogismi consideramus, duas syllogismorum species constituemus: & illorum, qui ex necessarijs conflantur, & hi Demonstratiui: & eorum qui ex probabilibus, & hi Dialectici seu Topici dici solent.

Cap. II. De Demonstratione, & Dialectico Syllogismo.

Demonstratio syllogismus est, ex necessarijs propositionibus propriam conclusionis causam exprimentibus compositus. Duo enim necessaria sunt ad hunc syllogismum, qui demonstratio dicitur: alterum ut ex necessarijs confletur: ille enim, qui ex probabilibus aut alijs propositionibus, quæ non necessariæ sunt, componitur, demonstratio non est. Alterú, ut præmissæ causa propria conclusionis sint: idest, in præmißis contineatur causa uera, propter quam conclusionis prædicatum subiecto inest. Propter hæc igitur duo, ista demonstratio est, Omne compositum ex contrarijs corruptibile est, omne mixtum corpus est ex cõtrarijs compositú, ergo omne

mixtum corpus corruptibile est. Omnes enim hæ propositiones necessariæ sunt,& causa,quare corpus mixtũ corruptibile est,in præmissis exprimitur,nempe quia ex contrarijs compositum est. Quo fit,ut in demõstratione hi termini tres concurrant, Maior extremitas, & hæc est aliqua proprietas de subiecto monstranda: ipsum subiectum,Minor extremitas, & causa proprietatis in subiecto,ipsum medium. Fit aliquando demonstratio cum medium est aliquis effectus, sed hæc non simpliciter demonstratio cum medium est aliquis effectus,sed hæc non simpliciter demonstratio dicitur. Hic syllogismus qui demõstratio simpliciter dicitur est adeo efficax,& ualidus, ut non quamcunque cognitionem conclusionis demonstratæ efficiat: sed claram, certam, ac infallibilem, quæ dicitur Scientia, ac propterea demonstratio est syllogismus faciens scire, & scire proprie, est rem necessariam per propriam causam cognoscere. Syllogismus Dialecticus,est syllogismus ex probabilibus cõfectus.Nõ oportet autem ut semper ex utraque præmissa probabili procedat:aliquando enim ex utraque probabili fit, ut omne bonum est amplectendum, Labor est bonus,ergo est amplectendus. Aliquando fit ex una probabili, ex altera necessaria, ut omnis uirtus est anteponenda diuitijs: Iustitia est uirtus,ergo,iustitia est anteponenda diuitijs:Maior probabilis quidem,Minor tamen necessatia, sicut homo est animal. Hic syllogismus non est adeo efficax, sicut prior,non enim scientiam conclusionis facit, sed opinionem, idest cognitionem quandam non admodum claram,certam, & infallibilem: secundum quam aliquãdo

decipi possumus. Quod enim opinione tenetur, errori expositum est. Tali syllogismo utimur circa quamlibet quæstionem dubiam, seu problema; probabiliter partem utranque probando. Est enim problema, quæstio, seu interrogatio contradictionis alicuius utranque partem amplectens: ut an diuitiæ sint bonæ, nec ne, an scientia præstet sanitati nec ne, an honor sit anteponendus famæ nec ne. Horum utranque partem probabiliter Dialectico syllogismo disputamus: quædam enim logicæ pars, quæ Topica dicitur, ab alijs autem Dialectica, methodū, & uiam docet probabiliter circa quamlibet problematis partem disputandi, in qua quædam cõmunes regulæ, & notæ continentur, ex quibus argumentorū copia suppeditatur, quæ in præsenti breuiter, & clare tradenda suscipimus.

Cap. III. Quid Locus & quotuplex in generali.

LOcus est argumenti sedes. Analogia seu similitudine sumpta a loco corporum, ut enim locus continet corpus, ita id a quo argumenta extrahuntur tanquam in eo contenta locus dicitur, Ideo aliter etiam definiri solet; nempe Locus est id, a quo ad propositam quæstionem conueniens trahitur argumentum. Præterea, quemadmodum res ocultæ, & absconditæ maxime loci in quo sunt ostensione inueniuntur: ita argumenta, his quos locos uocant, cognitis apparent, ac propterea loci dicuntur. Vnde definiri etiam solet, Locus est nota communis, cuius ad-

monitu, quid in unaquaque reprobabile sit, inueniri potest: ac si clarius diceretur. Est signum quoddam commune argumenta ostendẽs, quibus probabiliter circa res disputare possimus. Tandem quemadmodum in locis uarijs, uaria procreantur, & pro locorum diuersitate diuersa producuntur, ita non omnia argumenta, quæ circa res fiunt, ab eodem fonte procedunt, sed a diuersis: ac ideo hæc, Loca uocantur. Locus duplex est, alter, qui dicitur Maxima, alter, Differentia Maximæ. Locus maxima est propositio uniuersalis per se probabilis, cuius ueritati multæ argumentationes Dialecticæ innituntur, uerbi gratia fiant istæ argumentationes. Planta est uiuens, ergo Planta est corpus animatum. Iustitia est uirtus, ergo Iustitia est habitus bonus. Concha est animal, ergo Est uiuens sensibile, omnes hæ, & similes, bonæ sunt. Quod si petas, cui innituntur omnes hæ, respõdere oportet, has omnes huic inniti principio. De quocunque prædicatur definitio, de eodem & definitum potest prædicari. Talis propositio Maxima dicitur. Aduerte igitur partes definitionis: Dicitur propositio uniuersalis: quia maxima non solum est pro una, aut altera argumẽtatione: sed pro multis circa quancunque materiam, ut secundum prædictam maximam poterit argumentari in omnibus definitionibus quarumcunque rerum. Additur: per se probabilis: quia tales Maximæ Dialecticæ non probantur, cũ nullam illis probabiliorem assumere poßimus propositionem, ad earum probationem: sed per se sunt probabilissime, & multæ ex eis sunt necessarie. Additur ultimo: cuius ueritati multæ argumentationes dialecticæ innitun-

tur: ut intelligas, has Maximas non esse sumendas ut partes argumentationum, tanquam maiorem, aut minorem: sunt enim extrinseca principia, quæ argumentationem non de necessitate componunt, sed ipsam corroborant, & probare faciunt: quibus sublatis tales argumentationes nullius prorsus ponderis essent, ac propterea Maximæ dicuntur, quasi supra Minores & Maiores, quæ sunt syllogismorum partes. Locus differentiæ maxime est, id quo inter se plures maximæ distinguuntur & separantur, non enim omnes sunt eiusdem rationis, quædam enim argumenta unius rationis, quædam alterius procreant, unde uarie denominantur, ac tales denominationes dicuntur. Loci differentiæ maxime, ut a contrarijs dicitur locus, a quo ducuntur argumenta probantia rem per sua contraria. a Definitione, a quo ducuntur argumenta probantia per difinitionem, similiter a causis, ab Effectibus &c. Sicut autem sub una maxima multæ argumentationes concluduntur: ita & sub una defferentia maxime plures maximæ continentur, ut sub hoc loco a Definitione continentur plures maximæ, nempe. De quo prædicatur definitio, etiam definitum. Quod prædicatur de definitione, etiam de definito: & aliæ, de quibus dicemus. Vt autem quomodo has differẽtias liceat sumere cognoscamus, tres termini in his argumentationibus sunt aduertendi, Medius, Minor extremitas, & Maior. Hi autem cognoscuntur, si talis argumentatio, quando syllogismus non fuerit, ad eum reducatur, cum enthymemata, & inductiones ad syllogismi formam reduci queant, ut Arist: docet uerbi gratia Animal rationale est risibile, ergo, Homo

est risibilis. Risibile est maior extremitas: animal rationale terminus est medius: homo uero minor extremitas. Vt autem locum, a quo argumentum procedit cognoscamus, inspiciendus est terminus Medius, & ab eo denominandus est locus, ut si inferens est definitio, locus dicetur a Definitione: si definitum, a Definito, si causa, a Causis, si effectus, ab Effectibus & sic de reliquis. Locus differentiæ maxime triplex est in generali. Internus, *Externus, Medius. Internus est a quo ducuntur argumenta probantia quæstionem per ea, quæ sunt substantia rei, ut per definitionem per definitum, uel per ea, quæ comitantur substantiam rei. Externus est, a quo argumenta petuntur, quæ probant rem per extrinseca, & repugnantia. Medius, a quo arguméta sumuntur, quæ rem per ea, quæ nec omnino intrinseca, nec omnino extrinseca sunt, probant, de quibus sigillatim est dicendum.*

Cap. IIII. De loco Intrinseco.

Locus Intrinsecus duplex est, Altera Substantia rei. Alter a Concomitantibus substantiam. Locus a substantia est a quo argumenta ducuntur, quæ rem per ea, quæ sunt substantiæ ipsius, uel eam significant, probant. Est autem locus triplex. a Definitione, & definito, a Descriptione, & descripto, ab Interpretatione & interpretato. Locus a Definitione est, habitudo definitionis ad definitum, secundum quam definitio ipsum definitum fert semper secum. Vocamus autem hic definitionem, orationem inexplicantem naturam rei per ea, quæ sunt de

substantia ipsius: qualis est definitio, quæ datur per genus, & differentiam, uel per eas partes, quæ sunt rei substantia. Ab hoc autem loco sumuntur quatuor modi argumentandi, quatuor Maximis innixi: duo ex parte subiecti quæstionis, duo ex parte prædicati, ut sit quæstio, an Iustitia sit uirtus: potest primo probari affirmatiue ex parte subiecti, ponendo ipsius definitionem, scilicet, habitus tribuens cuique quod suum est, est uirtus, ergo Iustitia est uirtus. Alter modus est negatiuus ad probandam oppositam partem adhuc ex parte subiecti: Habitus tribuens cuique quod suum est, non est uitium, ergo Iustitia non est uitium. Prior fundatur in hac maxima. Quicquid prædicatur affirmatiue de definitione, affirmabitur de definito. Posterior in hac. Quicquid negatur de definitione, negatur de definito. Alij duo modi sunt ex parte definitionis prædicati, alter affirmatiuus, sic, Iustitia est habitus bonus, ergo Iustitia est uirtus: Alter negatiuus idem negando. Est autem Maxima prioris: De quo affirmatur definitio affirmatur definitum, posterioris uero. A quo negatur definitio, etiam definitum negatur. Aliquando conuerso modo per definitum definitionem probamus, & locus dicitur a definito, & sunt tot modi argumentandi fundati eisdem maximis mutando terminos, nempe. Quod affirmatur de definito, etiam de definitione: Quod negatur simili ratione. Idem ex parte prædicati. Locus a Descriptione est similis fere loco a definitione, hoc uno dempto, quod loco definitionis sumimus descriptionem, & locus a definito similis est loco a descripto. Vocamus autem Descriptionem, orationem expli-

cantem rem non per differentias substantiales sed per accidentia propria, quæ passim ponuntur loco differentiarum, cum differentiæ ipsæ plurimum occultæ sint quo definiendi genere fere semper Oratores utuntur, definiunt enim, seu describunt hominem esse animal bipes, magni cerebri, erecta facie. Sunt similes modi argumentandi, similes etiam maxime mutatis terminis. Tertius locus ab interpretatione, est autem interpretatio non rei, sed nominis explicatio, ut Philosophus est amator scientiæ, Theologus, qui de Deo loquitur, & similes, quæ cum suo interpretato recurrunt, & conuertuntur. Sunt autem & in his ijdem argumentandi modi, & maximæ terminis mutatis, quas omnes maximas describere, lectori erit facillimum. Ad hos locos descriptos reducuntur alij quia modus idem argumentandi est. Sub loco a Definitione est locus a Differẽtia, sub loco a descriptione locus a proprio, sub loco ab interpretatione locus a synonimis, & locus a Conuertibilibus: synonima dicuntur diuersæ uoces eandem prorsus rem significantes, ut ensis, & gladius. Conuertibilia uero, quorum unum de altero ad inuicẽ uniuersaliter prædicatur, ut flebile, risibile, omne enim flebile est risibile & omne risibile est etiam flebile, sunt etiam in his eædem maximæ quæ sunt in interpretatione.

De Locis à Concomitantibus substantiam.
Cap. V. De loco à Toto.

L*ocus a Concomitantibus substantia est, a quo argumenta trahimus per ea, que rem ipsam antecedunt,*

comitantur, aut sequuntur, non sunt autem rei substantia. Est autem unus ex his locus a toto, & partibus, a quo argumēta ducimus, partes per totum, aut totum per partes probantia. Sex autem modis Totum aliquod est. Totum Vniuersale, totum in quantitate, totum integrale, totum in Modo, totum in Loco, totum in Tempore. Totum Vniuersale uocatur quodcunque superius prædicatum respectu inferiorum, quæ partes subiectiuæ dici solent, ut animal respectu hominis, leonis, & aliorum, homo respectu indiuiduorum. Est autem a toto uniuersali modus argumentandi quadruplex. Primus ex parte subiecti affirmatiuus, a toto ad singulas partes disiunctiue, ut elementum est leue, ergo, aqua, uel terra, uel aër, uel ignis est leuis, huius Maxima. Quod de toto uniuersali affirmatur, de aliqua eius parte affirmabitur. secundus ex parte prædicati etiam affirmatiuus, a toto ad partes disiunctiue, ut cibus est bonus, ergo utilis, aut honestus, aut delectabilis. Maxima, De quo totum uniuersale affirmatur, aliqua eius affirmabitur pars. Tertius ex parte subiecti negatiuus, a toto ad partes etiam disiunctiue, ut animal nō est expers rationis, ergo uel homo uel brutum non est expers rationis. Maxima. Quod negatur de toto, negatur de aliqua parte. Quartus negatiuus ex parte prædicati a toto, ad singulas, aut omnes partes copulatiue, ut negligentia non est bona, ergo nec utilis, nec honesta, nec delectabilis. Maxima, a quo remouetur totum uniuersale, remouentur singulæ ipsius partes. Solet etiam argumentum sumi ab huiusmodi partibus ad totum, ac sunt totidem argumentandi modi. Primus ex parte su-

biecti affirmatiuus a singulis partibus ad totum, Tempe rantia est amanda, ergo uirtus est amanda. Maxima. Quod affirmatur de parte subiectiua, affirmatur de toto. Secundus similis ex parte prædicati affirmatiuus a parte ad totum, labor est utilis, ergo est bonus. Maxima. De quo affirmatur pars subiectiua, & eius totum affirmabitur. Tertius ex parte subiecti negatiuus a singulis partibus ad totum, equus non intelligit, ergo animal non intelligit. Maxima. Quod negatur de parte subiectiua, etiam de toto negabitur. Quartus ex parte prædicati negatiuus, a negatione omnium partium copulatiue ad negationem totius, ut, planta nec est ignis, nec aer, nec aqua, nec terra, ergo, non est elementum. Maxima. A quo partes omnes subiectiuæ remouentur, & totum remouebitur.

De Toto in Quantitate.

Totum in quantitate uocatur superius aliquod cum signo uniuersalitatis aut particularitatis, ut si dicas, omne animal, nullum animal, uel aliquod animal, & ab hoc multiplex trahitur argumentum: ostendamus primo in toto uniuersali, Est primus a parte subiecti affirmatiuus a toto ad singulas partes, ut, omne animal est sensibile, ergo concha est sensibilis, & spongia est sensibilis & reliqua. Maxima. Quod de toto in quantitate uniuersali affirmatur, & de singulis partibus affirmabitur. *Secundus ex parte prædicati affirmatiuus, a toto ad singulas partes, ut homo habet omnem sensum,*

ergo uisum habet. Maxima. De quo affirmatur totum uniuersale in quantitate, affirmantur singulæ partes. Tertius negatiuus ex parte subiecti a toto ad singulas etiam partes, ut nullum animal est insensibile, ergo leo non est insensibilis. Maxima. Quod negatur de toto uniuersali in quantitate, negabitur de singulis partibus. Quartus ex parte prædicati negatiuus, a toto ad singulas partes, ut lapis nullum habet sensum, ergo non habet uisum, Maxima. A quo totum remouetur uniuersale in quantitate, & singulæ partes remouebuntur.

A partibus etiam ad huiusmodi totum trahitur argumentum. Primus affirmatiuus ex parte subiecti, ab omnibus partibus copulatiue ad totum, ut aqua est corpus simplex, terra est simplex, aer est simplex, ignis est simplex, ergo omne elementũ est corpus simplex. Maxima. Quod de omnibus partibus prædicatur, etiam de ipso uniuersali in quantitate affirmabitur. Secundus ex parte prædicati affirmatiuus, etiam ab omnibus partibus ad totum, ut homo habet uisum, auditũ, gustum, & reliquos, ergo habet omnem sensum. Maxima. De quo omnes partes affirmantur, et ipsum totum in quantitate uniuersale. Tertius ex parte subiecti negatiuus, ab omnibus partibus ad totum copulatiue, ut homo non caret sensu & brutum non caret sensu, & omnia inferiora, ergo nullum animal caret sensu. Maxima. Quod negatur de omnibus partibus, etiam uniuersaliter de toto in quãtitate negabitur. Quartus ex parte prædicati ab omnibus partibus ad totum, ut lapis non habet gustum, nec auditum, nec uisum, nec reliquos, ergo nullum habet sensum. Maxima. De

quo omnes negantur partes & ipsum totum negabitur. Alterum totum est particulare, ut aliquod animal, & in hoc sunt similes argumentandi modi, qui erãt in toto uniuersali, nam indefinitum quod totum uniuersale est. æquiualet particulari, propterea non repetuntur.

A toto Integrali.

TOtum Integrale est, corpus aliquod respectu partium quantitatis, ut domus respectu fundamenti, & reliquarum partium huiusmodi, & animal respectu capitis, pectoris, uentris, &c. Hæ autem partes in dupli ci sunt differẽtia, quædam enim necessariæ, quædam non necessariæ sunt. Necessariæ dicuntur, siue quibus totum consistere nequit, ut hominis necessariæ partes sunt caput, cor, pectus Non *necessariæ uero dicuntur, sine quibus totum ipsum potest consistere quemadmodum digitus, nasus, aures, nõ sunt animalis necessariæ partes. Argumenta a necessarijs partibus solum ducimus. Est autem Primus argumentandi modus ab affirmatione totius integralis ad omnes simul, & singulas per se eius partes necessarias, ut est homo, ergo pectus habet, cor habet, & similia. Similiter,* Deus *gubernat uniuersum, ergo & homines gubernat. Maxima. Posito toto integrali, ponuntur partes necessariæ. Alter modus est, a totius negatione, ad negationem partium omnium disiunctiue, ut nõ est domus, ergo uel non est fundamentum, uel non est tectum, uel deest aliqua alia pars necessaria. Maxima. Ablato toto, aufertur aliqua pars necessaria.* A *partibus*

ad totú sunt alij duo argumentandi modi. Alter affirmatiuus ab omnibus partibus necessarijs ad totum, ut est cor, est pectus, sunt intestina, & reliquæ partes necessareæ, ergo est animal. Maxima. Positis omnibus partibus, ponitur totum. Alter modus est a negatione unius partis principalis ad negationem totius, ut non est fundamentum, ergo non est domus. Maxima, Ablata una parte necessaria aufertur totum.

De Toto in Modo.

TOtum in modo uocamus quodcunque uocabulum respectu sui ipsius cú aliqua restrictione sumpti, quod Pars in modo dicitur: unde homo, totum in modo, homo doctus, Pars in modo Oportet autem considerare, ut talis restrictio non sit distrahens, aut diminuens significationem totius. tunc enim non erit pars, aut totum, unde leo marmoreus, homo pictus, album secundum dentes, non sunt partes in modo. Sumitur autem in his argumentum, & a toto, & a parte. Primus a toto ex parte subiecti affirmatiuus, a toto ad partem, ut omnes homines appetunt scire, ergo homines rudes appetunt scire. Maxima, Quod de toto in modo uniuersaliter prædicatur, etiam de parte affirmabitur. Secundus ex parte prædicati affirmatiuus, a toto ad partem, ut Deus fecit cuncta animalia, ergo fecit animalia terrestria. Maxima. De quo totum in modo uniuersaliter affirmatur, etiam pars affirmabitur. Tertius ex parte subiecti negatiuus, a toto ad partem, Nullus homo est odio habendus, ergo

nec homines inimici sunt odio habendi. Maxima. Quod negatur de toto uniuersaliter,& de eius parte negabitur. Quartus idem ex parte prædicati, Deus nullos homines uult perire,ergo non uult homines peccatores perire,sed ut conuertantur. Maxima; De quo totum uniuersaliter negatur, etiam pars in modo negabitur. In his omnibus modis obseruatum est,& semper obseruari debet, ut quoties a toto hoc ad partes argumentati fuerimus, semper totum cum uniuersalitate sumatur, oppositum fiet, cum a parte in modo ad totum ducatur argumentum: tunc enim totum particulariter sumere oportet. A parte similiter argumentamur ex parte subiecti,& ex parte prædicati affirmatiue, & negatiue. Sunt enim maximæ, Quod affirmatur de parte in modo, & de eius toto particulariter sumpto, & de quo affirmatur pars in modo, etiam totum particulariter,& quod negatur,de parte in modo, & de toto, & de quo negatur pars, etiam totum, particulariter tamen.

De Toto in Loco, & toto in Tempore.

Totum in loco,est aduerbium tempus uniuersaliter significans,ut,ubique,nullibi nusquam. Totum in tempore,est quod tempus uniuersaliter significat, ut Nunquam,semper,& similia. In utroque autem toto ualet ad singulas partes tam affirmatiue, quã negatiue,ut,ubiq; est Deus, ergo in Deserto est Deus: ubique sunt animalia,ergo in india sunt animalia: nullibi est chimera,ergo in Hispania non est chimera. Similiter in tempore, semper Deus

per Deus fuit, ergo fuit Deus olim, nunquam lapides sen tient, ergo nec post mille annos sentient. A Parte uero etiam ualet, a singulis enim partibus ad totum ualet, sed non omni modo sed a parte affirmatiue ad negationem totius negatiui, & a parte negatiue ad affirmatiui negationem, ut, hic est Petrus, ergo, nō nullibi est Petrus, Romæ non est Rex ergo non ubique est Rex, cras non legam, ergo non semper legam, cras legam, ergo nonnunquam legam. Quod si omnes partes sumamus, tunc ualebit ab omnibus partibus simul ad suum totum, sicut in alijs uniuersalibus, ut Deus est in cœlo, in terra, in mari, & alijs locis ergo est ubique. Idem in negatiuis, & alijs etiam totis. Maximæ sunt. Posito toto in loco, uel in tem pore, ponuntur singulæ partes. *Posita una parte remouetur totum oppositum parti.* Positis omnibus partibus, ponitur illarum totum, possent etiam aduerbia, tempus & locum particulariter significantia, dici totum, ut alicubi, aliquando, in quibus sunt idem modi argumentandi, qui in toto uniuersali, & indefinito.*

Cap. VI. De loco à Causis.

Loci argumentandi a Causis fere inter omnes præcipui sunt, ac merito inter internos numerantur, cū causæ maximam cum rei substantia affinitatem habeant, adeo, ut per eas optime res definiri ualeant. Est autem causa id, ad cuius esse aliud sequitur, ut ignis causa est caloris, quippe ad ipsius esse, calor sequatur. Quadruplex *autem est genus causæ.* Efficiens, *Materialis, Formalis,*

& Finalis, de quarum singulis ordine trademus loca, & argumentandi modos.

A Causa Efficienti.

Causa efficiens, est id, a quo primo incipit motus, & operatio, uerbi gratia ignis calefacit aquam, motus huius initium fuit ignis, ignis est causa efficiens. Causa efficiens diuidi solet in necessariam & sufficientem, necessaria ea uocatur, a qua ita procedit effectus, ut non possit posita causa non procedere, nec ab alia causa talis effectus posit prouenire, ut solis præsentia est causa diei, posita enim præsentia solis, non potest non esse dies, nec dies ab alia causa prouenire potest, quam ab illo. Altera causa est sufficiens, quæ suum effectum semper producit, quamuis effectus possit ab alijs causis prouenire, ut iugulatio est causa mortis, & ignis causa caloris, tamen hi effectus ab alijs possunt prouenire causis: multa enim calorem producunt præter ignem, & mortem efficiunt præter iugulationem. Iterum, causa duplex est, quædam actu, quædam Potentia. Causa actu est, quæ operationem ipsam effectus significat, ut ædificans, domificans calefaciens. Potentia uero quæ non talem actum importat, ut domificatiuũ, calefactiuum ædificatiuum. Iuxta has distinctiones sunt quatuor modi uulgares argumentandi. Primus a causis necessarijs & effectibus affirmatiue, & negatiue uerbi gratia sol lucet, ergo dies est & econtra dies est, ergo sol lucet, erit cito interpositio terræ inter solem, & lunam, ergo erit cito Eclipsis, & econtra.

Similiter negatiuæ nō lucet sol, ergo non est dies: non est dies, ergo non lucet sol in hemisphærio. Maxime horum sunt. Posita *causa necessaria ponitur effectus, & posito effectu ponitur talis causa. Ablata causa aufertur effectus, & ablato effectu aufertur causa. Secundus locus a causa sufficienti ad effectum ualet affirmatiue, ab effectu uero solum negatiue, ut est iugulatus, ergo interijt: Est ignis, ergo est calor. Ab effectu, non interijt, ergo nō est iugulatus, non est calor, ergo non est ignis. Maximæ. Posita causa Sufficienti ponitur effectus. Ablato effectu aufertur causa sufficiens. Tertius a causa potentiali ad poßibilitatem effectus ualet affirmatiue, ab effectu uero existentia, ad præexistētiam causæ, ut domificator est, ergo possunt fieri domus Domus existit, ergo domificator fuit. Hic aduerte a causa ad effectum non ualere simpliciter, quia plura sunt necessaria quam domificator, ut possit domus fieri, nempe materia, & forma, & finis sed ualet positis alijs necessarijs. Maximæ. Posita causa potentiali cum aliis requisitis possibilis est effectus, & posito effectu necessario præcessit causa. quartus a causa actuali ad effectum, & econtra ualet affirmatiue, & negatiue, sed ex parte effectus cum uerbo denotante operationem, ut ædificans est, ergo ædificium fit, ædificium fit, ergo ædificans est, similiter negatiuæ. Maximæ. Operante causa fit effectus: Cessante causa non fit effectus, & econtra. Præter hos modos uulgares sunt alij utiles admodum, cum enim omnis causa efficiens effectum sibi in eo, quo potest aßimilari studeat, probabiliter quæ insūt causis attribuimus effectibus, & econtra, ut mundus est*

factus a Deo, ergo bonus est, liber iste est ab Aristotele editus, ergo philosophia bona refertus est: A magistris peritissimis didicit iste literas, ergo maxime peritus est, non est domificator peritus, ergo nõ erit domus pulchra, non conuersatur cum bonis, ergo non est bonus.

A causa Materiali.

Materialis causa est, ex qua inexistenti aliquid fit, sunt enim duo necessaria ad materialem causam: alterum, ut ex ea aliquid fiat alterum, ut ita ex ea fiat, ut assumatur ipsa intra id quod fit, quopacto ex terra dicimus fieri uasa, & ex lignis & lapidibus domum. Materia duplex est, altera permanens, altera transiens. permanens est, cuius substantia in re effecta manet, ut lignum materia permanens est cathedræ, quia facta cathedra adhuc manet in ea lignum. Transiens uero, cuius substantia non manet, ut farina & aqua sunt materia panis, sed facto pane iam non est farina aut aqua. Sunt autem communes argumentandi modi. Primus a materialis causæ siue permanentis, siue transeuntis affirmatione, ad effectus possibilitatem, ut farina & aqua sunt, ergo panis potest esse: lignum est, ergo potest fieri cathedra quamuis non simpliciter ualeat cum pluribus causis opus sit. Secundus locus a causis istis negatiue, sed nõ simili modo, sed a permanenti cum simplici uerbo, nõ est ferrum, ergo non sunt arma ferrea. A transeunti uero cum præteriti uerbo ad præsentiam effectus, ut non fuit farina, ergo non est panis, ualebit tamen in præsenti

quando est uerbum significans operationem effectus, ut, non est farina, ergo non fit panis. Maximæ horum sunt. Posita materiali causa possibilis est effectus. Remota materia permanenti remouetur effectus. Non præcedente materia transeunti nullus sequitur effectus, Tertius modus est ab effectu, in permanenti ualet affirmatiue, non autem negatiue, ut sunt arma ferrea, ergo est ferrum, negatiue non ualet, non sunt arma, ergo non est ferrum. In Transeunti negatiue non ualet, affirmatiue uero sequitur causam præcessisse, ut panis est, ergo fuit farina. Præter hos uulgares modos arguēdi sunt alij utiles, nempe prædicare proprietates quæ insurgunt, ac proueniunt ex uarijs materijs, & remouere etiam quæ diuersæ sunt, ut homo est ex terra factus, ergo est corruptibilis, domus constat ex lapidibus, ergo durabilis est, gladius est ex plumbo, non igitur acutus est, & ad hunc locum pertinent argumenta, quæ trahuntur ex locis, & diuersa natura locorum, ut pisces in aquis degunt, sunt igitur humidi, natus est in Germania, ergo strenuus est, & alia similia, quorum usus est frequens.

A Causa Formali.

Causa Formalis est, qua res habet aliquod esse, ut albedo est causa formalis albi, & anima animalis.

Hæc duplex est, altera accidentalis, quale est omne accidens respectu proprij subiecti, quod denominat, altera substantialis, quales sunt formæ quæ faciunt substantias, ut anima hominis, anima leonis, forma ignis, & simi

les. Locus est facilis a causa ad effectum affirmatiue & negatiue, & ab effectu etiam ad causam, ut albedo inhæret, ergo album est, non inhæret, ergo non est album, & econtra. Maximæ. Posita, uel ablata causa formali ponitur, uel aufertur effectus, & econtra. In hac est peculiaris argumentandi modus, pertinet tamen ad locum a coniugatis, propterea illic explicabitur.

A Causa Finali.

Finis est, cuius gratia aliquid fit, ut sanitas finis est medici, ipsius enim causa medicus remedia adhibèt. In hác est uulgaris modus argumentandi, a fine bono, uel malo ad bonitatem, uel malitiam rei, dummodo sit finis per se, idest, ad quem res secundum se ordinatur, ualet enim, frui Deo bonum est, ergo & eius mandata obseruare bonum est, occidere, malum est, ergo insidias parare malum est. Dico quando finis est per se, nam si quis furetur ut faciat eleemosynam, furari non est bonum, quáuis finis sit bonus, quia talis finis non est per se ipsius furti. Sunt tamen alij ualde utiles modi argumentandi in hac causa. Primus, cuius finis bonus, & id bonum, cuius finis melior, & id melius, cuius optimus, & id optimum, ut, melius est recte uiuere quam multa cognoscere, ergo melior scientia est ipsa uirtus, Optima naturalium cognitionum, est cognitio substantiæ primæ, ergo Metaphysica est prima & optima scientiarum naturalium. Idem etiam ualet opposito modo de malo, cuius finis peior aut pessimus, id peius est, aut pessimum. Hinc iste locus pluri

mum ualet ad persuadendum cum uoluntas maxime in bonum inclinetur, & a malo auersetur. Secundus qualis est finis, tales & debent aliæ tres causæ admoueri, ex quo colligimus proprietates reliquarum causarum secundum finis proprietatem, ut domus debet nos defendere a uentis, debet ergo ex lapidibus fortibus constare, pater intendit bene filium educare, debet ergo bono magistro committere eum, gladius secare debet, oportet ergo ut sit acuta acie, huiusmodi sunt innumera argumenta. Tertius qualis est finis, talia debent esse media ad finem, ut, uis ad uitam ingredi, oportet ergo seruare mandata Dei, scientia præditos esse oportet, studijs ergo, & uigilijs incumbendum est. quartus, a fine remouenda sunt media extranea, & deformia ei, ut studeo sapientiæ, non ergo est mihi otiandum, uir bonus aspirat ad fælicitatem, nõ ergo uoluptatibus carnis se debet obruere. Secundum hanc normam innumera sumuntur argumenta.

Cap. VII. De loco à Generatione, & Corruptione, & ab Vsu.

Loca hæc proxima causis sunt. Est autem Generatio, ut communiter explicemus rei productio, corruptio uero rei destructio. Vsus autem, secundum quem rebus utimur. Est locus a Generatione affirmatiuus, Cuius generatio est bona, & ipsum bonum, & ecõtra, similiter circa malum, Cuius generatio est mala, ipsum est malum, & econtra: Per bonum autem, & malũ intelligimus reliqua nomina similes qualitates significan

tia, ut Christi natiuitas bona fuit, ergo & Christus ipse bonus fuit, peccatum malum fuit, ergo & ipsum committere malum fuit. Alter locus a corruptione. Cuius corruptio bona, ipsum malum, & cuius corruptio mala, ipsum bonum: æquum est latrones suspendi, ergo latrones iniqui sunt, impium fuit Christum occidisse, ergo Christus innocens fuit, Hic autem attendamus, ut bonum, & malum per se sumamus, aliter enim non ualebit argumẽtum, non enim ualet utile nobis fuit Christum mori, ergo Christus inutilis fuit, quia non sumimus id quod est per se, mors enim, ut mors est, non est utilis, nec qua parte homines Christum occiderunt bonum fuit, sed ex ipsius beneplacito, qui morte sua nos redemit. Tertius locus est ab usu, cuius usus bonus, aut malus, et ipsum bonum, aut malum est, & e contra, dummodo usum, non autem abusum sumamus, ut lætificare cor, stomachum roborare bonum est, ergo & uinum bonum est, non tamen ualet, occidere amicum, malum est, ergo gladius malus est, hic enim non usus, sed abusus est.

A Communiter accidentibus.

Communiter accidentia uocantur, quorum unum cum altero coniungitur, siue unum antecedat, alterum sequatur, siue simul sint, ut concepisse & parere, floruisse, & habere fructus, esse Irim, & futuram pluuiam, pati uerecundiam, & rubescere. Hæc autem sunt in duplici differentia. Quædam, quorum unum cum altero necessario coniungitur, quamuis non conuertibiliter, ut parere ne-

ceſſario coniungitur cum eo, quod eſt concepiſſe non ecõtra. Quædam, quorum unum cum altero plerunque cõiungitur, ut hac chanalia eſſe & rixas fieri. Tunc unus argumentandi modus, in ijs quæ neceſſario coniunguntur ex parte eius, quod cum altero iungitur affirmatiue ex parte uero alterius negatiue, qui modus eſt conſequentia neceſſaria, ut peperit, ergo concepit, fructus fert; ergo floruit, e contra non concepit; ergo non pariet, non floruit, ergo non feret fructus. Alter modus eſt in ijs; quæ plerunque iunguntur, & in his ſumitur ſimilis conſequentia; ſed probabilis tantum, ut bacchanalia ſunt; ergo rixæ erunt, non ſunt rixæ; ergo non fuerunt bachanalia. Ad hos argumentandi modos pertinent argumẽta, quæ ſumũtur a ſignis naturalibus phyſiognomicis; a prodigijs, a portentis, & quæ ab augurijs olim ſumebantur, quamuis talia, argumẽta iam inania, & fallacia ſint. Reducuntur etiam argumenta, quæ ſumuntur ex ſuſpitionibus, a dictis, a factis alicuius, quamuis non omnia neceſſaria ſint, aut probabilia:

Cap. VIII. De Locis Externis, ab Oppoſitis & Diſparatis.

NOn ſolum ab ijs, quæ rei ſubſtantia ſunt, uel eam circumſtant argumenta trahimus, ſed etiam ab ijs, quæ extranea, & aduerſa ſunt, ac tales loci Externi dicuntur, inter quos de Oppoſitis, & diſparatis eſſet modo agendum, ſi in primo Libro abunde hoc iam nouis auditoribus, quo ſe in arguendo exercerent non conceſſiſſemus:

Hic solum maximas ipsas, & aliquos argumentandi modos, quos illic prætermisimus, aperiemus. Est maxima prima pro Relatiue oppositis, Relatiua simul se ponunt, & simul se perimunt in proprijs subiectis, ut, si pater est, etiam filius est, & si pater non est, nec filius est. Altera in eodem subiecto, si unum affirmatur, & alterum negatur respectu eiusdem termini, ut Petrus est filius Pauli, ergo non est eius pater, negatiue non ualet, non est pater, ergo non est filius, potest enim esse, quod nec sit pater, nec filius. Maxima pro Contrarijs, & Priuatiuis, De quo unum affirmatur, & alterum negari debet, ut nix est alba, ergo non est nigra, homo uidet, ergo non est cæcus, negatiue non ualet, nisi sumamus proprium subiectum capax talium oppositorum, & sumamus contraria, quæ non habent medium, tunc enim, de quo negatur unum, affirmatur alterum, ut homo non uidet, ergo est cæcus: leo non est cæcus, ergo uidet: aqua non est calida, ergo est frigida: ignis non est frigidus, ergo est calidus. In contradictorijs de quo affirmatur unum, negatur alterum, & econtra, ut lapis est non homo, ergo non est homo, non est homo, ergo est non homo, præsertim in subiectis existentibus. In Contradictorijs est modus argumentandi a contra dictorio prædicati, ad contradictorium subiecti, ut homo animal est, ergo non animal non homo est, & etiam in consequentijs, ut si homo est, animal est, ergo si non animal est, non homo est, quæ consequentia dicitur econtrario. Alter modus in Contrarijs, cum contraria prædicata de contrarijs uel oppositis prædicamus, ut, Prudentia est uirtus, ergo Imprudentia est uitium: Virtus est aman-

da, ergo Vitium est odio habendum, lumen delectat, ergo tenebræ contristant, quæ consequentia dicitur in ipso, cuius Maxima, Sicut se habet propositum in proposito, ita & oppositum in opposito, uel Contraria de contrarijs prædicantur.

De Loco à Maiori.

M*Aius uocatur id, quod magis probabile, & uerum uidetur, ut maius est hominem uincere equum, quam uincere leonem, hoc enim minus est, idest minus probabile, & minus apparens uerum. Argumentamur a Maiori ad minus negatiue tripliciter. Primo maiori & minori positis a parte subiecti, ut Angelus non potest cogere uoluntatem hominis, ergo nec Dæmon. Maxima. Vno de duobus enunciato si cui magis uidetur inesse, nõ inest, nec ei, cui minus uidetur inesse, inerit. Alter ex parte prædicati positis maiori, & minori, ut homo non potest domare equum, ergo nec poterit subijcere leonem. Maxima, Duobus de uno enunciatis, si quod magis uidetur inesse, non inest, nec id, quod minus. Tertius ex parte utriusque extremi, ut Rex non potuit expugnare castrum, ergo nec Dux expugnabit urbem. Maxima. Duobus de duobus enunciatis, si quod alteri magis uidebatur inesse, non fuit, ergo nec alteri alterum, quod minus uidetur, inerit. Horum trium maxima communis est, Si quod magis uidetur, non est uerum, nec id quod minus uidetur, uerum erit.*

A Minori.

Loci a Minori sunt tres, sed affirmatiui, primus ex parte subiecti, ut Dux expulit hostes, ergo Imperator expellet. Maxima. Duobus de uno enunciatis, si quod minus uidetur, inest, & id quod magis uidetur, inerit. secundus ex parte prædicati, ut uicit leonem, ergo uincet equum, Maxima. Duobus de uno enunciatis, si quod minus uidetur inesse, inest, & id quod magis uidetur inerit. Tertius ex parte utriusque, ut Christus pro nobis grauißima tulit tormenta, ergo & nos hæc modica ferre debemus. Maxima. Duobus de duobus enũciatis, si quod alteri minus uidetur inesse, inest, & alterum, quod magis uidetur, alteri inerit. Cõmunis Maxima, Si, quod minus uidetur, est uerum, & id, quod magis.

A Simili.

Similia dicũtur, uel quæ aliquam formam eiusdem rationis participant, uel quæ eandem inter se proportionẽ habẽt. u.g. albũ albo simile est, & homo homini secundum formam, at Dux & Auriga similes sunt secundum proportionem. Vtroque autem modo ualet argumentum affirmatiue, & negatiue, ut, cygnus disgregat uisum, ergo & nix, equus non est particeps rationis, ergo nec leo. Debemus autem sumere similitudinem in eo, ratione cuius prædicatum inest, aliter non ualebit, non enim ualet, cygnus sentit, ergo & nix, quia quãuis similetur in albedine tamen albedo non est ratio qua cygnus sentit, similiter in simili secundum proportionem ualet, ut sicut se ha

bet ancilla ad dominam, ita sẽsus ad rationem, sed nõ debet ancilla imperare dominæ, ergo nec sensus rationi, sicut se habet auriga in curru, ita dux in exercitu, sed auriga attente & caute debet dirigere currum, ergo & dux prudenter gubernare exercitum. Maxima. *Similium & proportionalium idem est habendum iudicium.* Huic loco adscribitur *a Pari, seu Aequali, ut lex est, qui occiderit patrem obuolutus corio deijciatur in profluentem, ergo & qui occiderit matrem est deijciendus, quia par est peccatum. Etiam sunt opposita loca, nempe a dissimili et dispari, sed eorũ non est admodum frequens usus, quorum Maxima, dissimilium, & disparium diuersa est ratio.*

Cap. IX. De locis alijs Extrinsecis a Transmutata propositione.

PRopositis quatuor terminis, duobus prioribus proportionem eam habentibus, quã tertius et quartus habẽt eadem proportio primi & tertij, secundi & quarti colligitur, atq; tale argumentũ, a permutata propositione dici solet, quo argumentandi modo frequentius Arithmetici uti solent, ut sicut se habent duo ad quatuor, ita & sex ad duodecim, est.n. proportio dupla, scilicet maior numerus minorem bis continet, ergo, sicut se habẽt duo ad sex, ita se habebunt quatuor ad duodecim, utraque.n. est tripla, præterea sicut se habet homo ad risibile, ita equus ad hinnibile, in utraque.n. prædicatum de suo subiecto affirmatur, ergo sicut se habet homo ad equum, ita risibile ad hinnibile, est enim utraque prædicatio disparata.

Ab Authoritate.

Solet ab authoritate argumentũ tantum duci affirmatiuum, ut philosophi docēt elementa esse quatuor, sunt igitur quatuor, uocamus affirmatiuum, quando authoritatem affirmamus, quamuis id quod probamus sit negatiuum, ut philosophi docent cælum nõ esse corruptibile, cælum igitur non est corruptibile In hoc loco est latitudo probabilitatis, secundum maiorem uel minorem authoritatem. Maxima. Experto cuique in sua arte credendum est. Super omnes authoritates est diuina, ecclesiæ reuelata, cui secundum fidem catholicam assentire tenemur certior enim est quacunque scientia.

A Transumptione.

Transumptio est cum loco nominis ignoti, aliud idem notius significans sumimus, ut non est sapientis quicquam inconsiderate proferre, ergo nec prudentis, & ualet affirmatiue & negatiue. Est etiam transumptio, cum aliquid de aliquo probaturi ad aliud probandum nos transferimus, uel propter similitudinem cum illo, uel propter consẽsum disputantium, ut si quis uirtutem multum posse contenderet, ad id de Iustitia probandum se transferret ex consensu respondentis, uel probaturus equum hinnibilem, hominem risibilem probaret, quod alteri simile est, & quamuis sic communiter dici solet, uidetur etiam posse dici, locum a trãsumptione, esse a translatione, nimirum cum Metaphoris res probamus, &

hoc tam affirmatiue, quam negatiue, ut leo rugiens est timendus, ergo & Diabolus, paterfamilias est amandus & uenerandus, ergo & Deus: cani non est fidendum, ergo nec assentatori.

Cap. X. De locis Medijs.

LOci Medij sunt, a quibus argumenta, quæ nec prorsus extranea, nec prorsus intranea rei sunt, extrahuntur, ut in ipsorum explanatione patebit, quamuis Cicero cum alijs adnumerauerit. parum autem refert ab alijs secernere, uel cum alijs computare, dummodo ipsorum recta explicatio & usus tradatur.

A Coniugatis.

COniugata dicuntur, quæ se habent sicut abstractum & concretum, ut album, & albedo, Iustum, & Iustitia. Est primus locus argumentandi in his prædicando aliquid denotans bonum, uel malum tam affirmatiue quam negatiue, ut sanctum est obedire, ergo sancta est obedientia, diuitem esse non est optimum, ergo diuitiæ nõ sunt optimum bonum. Alter modus est subijciendo, & prædicando in propositionibus essentialibus, ut album est coloratum, ergo albedo est color: in ijs uero, quæ per accidens sunt nõ ualet, non enim sequitur, album est dulce, ergo albedo est dulcedo.

A Casibus.

Casus sunt plura denominatiua inter se ab eadem forma inflexa, ut sapiens, sapienter, iustum, iuste. In his ualet etiam affirmatiue, & negatiue argumentum, ut iustum est bonum, ergo quod iuste fit, bene fit sapientem esse optandum est, ergo sapienter agere optandum est.

A Comparatione.

A Comparatiuo ad positiuum ualet argumentum affirmatiue, quando absoluta est comparatio, ut leo est fortior homine, ergo, leo est fortis. Aliquando nō est comparatio absoluta, sed relatiua, quomodo uocamus dulcius minus amarum, & melius minus malum, & tunc argumentum non ualet. A Positiuo uero ualet negatiue sumpta adhuc comparatione absoluta, ut formica non est fortis, ergo non est leone fortior. In his omnibus Maxime notæ sunt. Valet etiam argumentum ex parte utriusque extremi a Positiuis, Comparatiuis, & Superlatiuis, ut obedire sanctum est, ergo magis obedire sanctius est, & maxime obedire sanctissimum est. Hoc autem non ualet in ijs quæ per accidens sunt non enim ualet, sciens est studiosus, ergo sapientior est studiosior, non enim uirtus cum scientia per se coniuncta est, quin possint separari, propterea in similibus istis non ualet. Maxima. Si aliquid tale est, & quod magis est, magis tale erit.

Ab Appo-

Ab Appositione.

EX *maxima locus hic notus fit. Si aliquid alicui ad motum ipsum facit tale, & ipsum magis erit tale, uel ipsum saltem erit tale, ut paries est albus prop ter calcé, ergo et calx est alba: Theophrastus est factus doctus quia audiuit Aristotelem, ergo & Aristoteles fuit doctus. Hic modus non ualet, nisi quando subiectum potest recipere tale prædicatum, non enim dices nix est. alba propter albedinem, ergo albedo est alba, quia albedo non est aptum subiectum ipsius albi. Valet tamen diligo hominem propter Deum, ergo magis diligo Deum. Maxima etiam, Propter quod unumquodque tale, & id magis, quando potest tale esse, idest, idem recipere prædicatum. Supererat locus ultimus a Diuisione sed in Primo libro de eo, & ipsius maximis diximus. Hi sunt præcipui loci, quos adolescentes exercere erit utile ante Aristot. copiosam, & exactam doctrinam.*

Cap. XI. De syllogismorum fallacijs & erroribus. De syllogismo Vitioso.

C*Vm syllogismi perfectio in recta forma, & recta materia consistat, rerumque imperfectio ex eorum, quæ ad perfectionem necessaria sunt defectu, consurgat, fit ut in syllogismo multiplex uitium, & error contingat. Est enim quidam error in Forma, quando non fit ea propositionum dispositio, quæ in libro quarto præscripta est, quomodo iste uitiosus est. Omnis Prudentia est uirtus;*

Omnis Temperantia est uirtus ergo Omnis Temperantia est prudentia. Forma enim non est bona, cum sit in secunda figura utraque affirmatiua, quamuis materia recta sit. Vitium hoc simile est uesti ex bono panno, male constructæ alter contingit error in materia, cum forma quidem bona est, sed materia inepta & mala, quod dupliciter accidit. Primo, cum materia, quæ non est necessaria utimur, ac si esset necessaria, contendentes ex ea demonstrationem facere, ut qui sic syllogismum faceret. Omnes lineæ ductæ ab eodem pũcto in idem punctum sunt æquales, Linea recta, nempe chorda & linea arcus sunt ductæ ab eodem puncto in idem, ergo illæ sunt æquales. Constat malam materiam esse, cum illa maior sit falsa, & assumatur pro necessaria propter similitudinem, quam habet cum necessaria, nam uera, & necessaria ista erat. Omnes lineæ rectæ ductæ ab eodem puncto in idem punctum sunt æquales. Hoc uitium est contra Demonstrationem. Altero modo peccatur in Materia, cum id quod non est probabile, sed tantum apparens, sumitur ac si esset probabile, ut Omne quod ridet habet os. Prata rident, ergo prata habent os: ubi illa minor apparet probabilis propter æquiuocationem illius uerbi ridere, & tamen non est probabilis. Tale uitium est contra Dialecticum syllogismum simile uesti ex uili panno recte constructæ. Tertius euenit error in utroque simul nempe in Forma, & materia, ut quod mouetur est sensibile, cadauer mouetur, ergo cadauer est sensibile, forma enim huius uitiosa est, cum sit ex puris particularibus. Materia etiã apparens est, ex æquiuocatione uerbi, mouetur, nam aliquãdo pro

motu locali, aliquādo pro alteratione, & etiam pro augmentatione sumitur. Licet igitur error tripliciter contingat, uel in Forma, uel in materia, siue necessaria, siue probabili, uel in materia & forma, frequentius tamen in materia probabili errores accidunt, cum amplior sit, & cōmunior, ac etiam imperfectior sit, ac propterea error in ea non ita facile percipitur. Ex his accidit, ut syllogismus, qui est instrumentum cognitionis, & scientiæ, sit erroris & deceptionis causa, quod cuilibet instrumento cōmune est, recte enim adaptatus calamus bene scribit ac characteres delineat, si tamen non recte aptetur maculas potius chartæ imprimit. Tali syllogismo utuntur qui alios decipere conantur, & qui se potius uideri sapiētes, quam esse student, dicti sophistæ, a quibus etiam syllogismus talis sophisticus est nuncupatus, cuius errores distincte aperire oportet, non ut eis utamur alios decipientes, sed ut ab eis caueamus, & similibus hominibus nos eripere ualeamus.

Cap. XII. De Metis, ad quas Sophistæ conantur disputantes redigere.

Meta est scopus & finis, ad quem sophista fallaci argumento respondentem redigere studet, ut ex tali meta eius uictoriam consecutum esse circunstantibus appareat. sunt autem hæ quinque Redargutio, falsum, inopinabile, solæcismus, nugatio, de quarū singulis breuiter est dicendum.

De Redargutionis Meta.

Redargutio est prænegati concesſio, uel præconceſſi negatio in eadem diſputatione, ui argumenti fallaciæ, ideſt, quotieſcunque cogitur reſpondens concedere in eadem diſputatione contradictorium eius, quod ante conceſſerat, propter argumenti fallaciam, ac talis ſyllogiſmus fallaciter probans contradictorium conceſſi dicitur ſophiſticus elenchus, quoties enim ſine fallacia probatur contradictorium, uerus elenchus dicitur. Ponitur, *in eadem diſputatione, quia ſi reſpondens admittat id, cuius oppoſitum in alijs diſputationibus præcedentibus tantum defenderit, non eſt redargutio, niſi id in præſenti diſputatione ſuſceperit. Dicitur, ui argumenti: quia quando uocibus & importunitate uerborum ſola, uel alia cauſa reſpondens admittit contradictorium, non eſt Redargutio uerbi gratia ſuſtinet quis dormientes nõ uidere, fit ſyllogiſmus ſophiſticus, omne uiſum habens, uidet, omnes dormientes uiſum habent ergo omnes dormientes uident, cogitur ui ſyllogiſmi, quia fallaciam illius nominis: uiſus: ignorat concedere concluſionem, tunc redactus eſt ad metam redargutionis & contradictionis.*

De Meta Falſi.

Falſum uocatur id, quod omnibus circunſtantibus cognitum eſt tanquam falsũ, & re ipſa falſum eſt, & ad id conatur redigere ſophiſta reſpondentem, ut homo habet quod non amiſit, non amiſit, alas, ergo habet alas.

De Meta Inopinabilis.

INopinabile est id quod contra circunstantium opinionem est, siue ipsum sit uerum, siue falsum ad quod sophista redigere conatur respondentem, ut saltem apud astantes uictoriam de eo habuisse uideatur, ut si coram rusticis solem maiorem terra cogeret concedere, hi enim sicut molarem lapidem esse existimant. Similiter si coram hominibus uitijs deditis regem posse infœlicem esse conuinceret.

De Meta Solœcismi.

SOlœcismus est uitium in orationis contextu contra regulas Grammaticas, ad quem sophista etiam respondẽtem redigit. nullam enim non intentat uiam qua doctus appareat, & gloriam ab aduersario aucupetur. uerbi gratia, Omnis homo est studiosus scientiæ, Omnis mulier est homo, ergo omnis mulier est studiosus scientiæ. Cogit enim ut syllogismi apparentis, solœcismum hunc conclusionis admitti.

De Meta Nugationis.

NVgatio est eiusdẽ, & ex eadem parte inutilis repetitio. Dicitur: eiusdem repetitio: quia nisi idem repetatur, nugatio non est. Dicitur: ex eadem parte: quia si idem in diuersis propositionibus eiusdem syllogismi repetatur nugatio non est. Dicitur: inutilis: quia aliquando

repetitio Nugatio non est, cum aliquid peculiariter in repetitione denotatur, ut uirgo uirginum, sanctus sanctorum. Ad Nugationem autem sophista redigit aliquãdo, ut irrideatur respondens a circũstantibus ut si dicat, Omne simum est nasus simus, Aliquis nasus est simus, ergo aliquis nasus est nasus simus. Hæ omnes metæ sub una uniuersali includuntur, quæ dicitur non ens, idest quoties respondens cogitur id concedere, quod nõ est, uel non apparet esse, ut coniungatur errori, & ignorantiæ, quæ circa non ens uersatur, & sophista ex hoc sapiens uideatur, propterea has fallacias quibus decipere conatur, singulas ostendamus.

Cap. XIII. De fallacia in communi.

F*Allacia non uno modo tantum dicitur: aliquando enim & pro errore, & deceptione ex ipso argumento sophistico proueniente sumitur, aliquando pro ipsomet argumento & loco, & utroq; modo in præsenti usurpatur. Est autem aduertendũ, quemadmodum Dialectici ex suis locis argumenta uere deducentes, probabiliter argumentatur, ac opinionẽ rerum faciunt: ita sophistæ ex eisdem locis sæpe apparenter argumenta extrahentes, & non quidem uere, deceptionem faciunt. ut.n.* Dialecticus *argumentatur a superiori uniuersaliter ad inferius, scilicet, omne animal sentit, omnis homo est animal, ergo omnis homo sentit: ita sophista argumentatur in apparẽti uniuersali. Omnis canis latrat. Sydus cæleste est canis, ergo sydus cæleste latrat,* Propterea *in fallacia qualibet*

duo concurrunt. Alterum illa similitudo apparentis loci ad uerum quæ mouet intellectum, seu imaginationē ad errorem, & deceptionis est occasio, & hoc dicitur causa apparentiæ. Alterum dissimilitudo & differentia uera, quæ est inter unum & alterum argumētandi modū, quod dicitur causa non existentiæ, ut in illo argumento, causa apparentia est uox: canis: quæ similatur superiori, & uniuersali, causa uero non existentiæ est eius æquiuocatio, ratione cuius nō est uniuersale quamuis appareat, iuxta has apparentiæ causas distinguūtur fallaciæ dupliciter, quædam dicuntur in dictione, illæ nempe quæ suæ apparentiæ causam in ipsis dictionibus, & uocibus habent quædam extra dictionem, quæ causam apparentiæ nō in uocibus, sed in rebus per uocem significantis habent. De ijs igitur, quæ in dictione sunt primo differamus, quæ sūt sex tantum, Aequiuocatio, Amphibologia, Accentus, Compositio, Diuisio, Figura dictionis.

De fallacia Aequiuocationis.

AEquiuocationis fallacia est error, & deceptio proueniens ex unitate uocis plura significantis. Causa apparētiæ ē unitas uocis, qua aßimilatur uoci uniuocæ, ac propterea existimatur idē esse iudiciū de utraq; . Causa non existentiæ, est dissimilitudo & pluritas significatorum, quæ in hac inuenitur. Huius fallaciæ triplex est species. Prima, quando uox simpliciter est æquiuoca, ex qua fit syllogismus sophysticus, ut omne corpus est substātia. Trina dimensio est corpus, ergo trina dimensio est substā-

tia,in hoc est æquiuocatio corporis,quod aliquando compositam substantiam,aliquando trinam dimensionem significat, quæ quantitas est. Secunda species est,cum uox est analoga, ut, omne quod currit,pedes habet, Tyberis currit,ergo Tyberis habet pedes. Quod ridet, habet os, pratum ridet,ergo pratum habet os. Tertia species cum uariatur ampliatio uel genus, aut alia proprietas grammaticalis,ut omne animal est coloratum, mulier est animal, ergo est coloratum quod surgebat stat, sedens surgebat, ergo sedens stat.

De fallacia Amphibologiæ.

AMphibologiæ fallacia,est error proueniens ex unitate orationis plures patientis sensus, cuius causa apparentiæ est unitas orationis ,causa uero non existentiæ,est ipsa sensuum multiplicitas, ut quicquid est Aristotelis, possidetur ab Aristotele,Hæc est logica Aristotelis,ergo hæc logica poßidetur ab ipso. Hic uarium ille genitiuus sẽsum facit,nam significat habitudinem possidentis, & rei possessæ,similiter & ordinem causæ & effectus:& hæc est una species ipsius , quando nempe eadem manet orationis constructio. Altera species est,quãdo mutatur constructio,ut quando casus mutatur,sicut,quodcunque uides,hoc uides, sed lignum uides,ergo ligno, uides, illud enim:hoc:mutat sensum,si in ablatiuo,aut si in accusatiuo construatur,uel etiam quãdo id,in quod transit actio uerbi,mutatur in suppositum,ut quoscunque uolo me accipere,uolo me accipiant,sed hostes uolo me accipere,er

go hostes uolo me accipiant, hic.n.modo appositũ in suppositũ; modo suppositũ in appositũ conuertitur. Tertia species; quando una oratio plura significat, sed unũ principaliter, alterũ similitudine quadã; ut quoties littus aratur, terra scinditur, cum indocilis docetur, littus aratur, ergo cũ indocilis docetur terra scinditur, illa n. oratio, littus aratur: principaliter significat, littus aratro scindi; quadã similitudine uero significat frustra quicquã agere.

De fallacia Accentus.

Error iste prouenit, cum aliqua dictio uaria significat ex diuersa pronunciatione spiritus, quãtitatis, uel accentus, ut quicquid hamatur, hamo capitur, uinũ amatur, ergo uinũ hamo capitur. Omnis populus est arbor, Roma est populus, ergo Roma est arbor, dictio n. populus: ex uaria quantitate primæ syllabæ uaria significat. Prouenit etiam iste error, quãdo separatur una dictio in plures, uel ex pluribus fit una. Sic; quod Deus facit inuite, facit coacte, Racemos Deus facit inuite, ergo Racemos facit coacte, est deceptio, nã sunt duæ partes in minori, nẽpe præpositio: in: & ablatiuus, uite: in maiori aũt est una dictio, nempe aduerbiũ. Similiter, Tu es, qui es est priuatio motus, ergo tu es priuatio motus. Prouenit etiam tertio hæc fallacia, quando cũ pronunciatione mutatur gestus, quod fit in Ironijs, mutatur enim sensus per Ironicam pronunciationem, ut quicunque alterum uocat album ipsum dicit esse album, sed pueri æthiopem uocant album, ergo pueri dicunt ipsum esse album.

Tandem fit iſta deceptio cũ mutatur diphtongus,ut quicunque deſiderat æquum,deſiderat iuſtum,ſed qui deſiderat equitare,equum deſiderat, ergo qui deſiderat equitare,deſiderat iuſtum.

Cap. XIIII. De fallacia Compoſitionis, & Diuiſionis.

TRia circa fallacias has ſpeculari oportet,primũ quid compoſitio,& quid diuiſio ſit.Secundum quid compoſitionis fallacia,& quid etiam diuiſionis fallacia. Tertio quot harum ſpecies.Compoſitio igitur & diuiſio non uno modo dicuntur. Primo enim compoſitio eſt, quoties ſignificatio unius termini applicatur integræ ſignificationi alterius,ut ſi dicas, album poteſt eſſe nigrum,ſi ſenſus ſit,albo ipſi, nempe corpori cum albedine ſimul accidere nigrum,compoſitio eſt ſic autem fit diuiſio cum non integræ,ſed parti ſignificationis alterius ſignificatio applicatur,ut ſi in eadem propoſitione fiat ſenſus, illud corpus quod album eſt,nigrum poteſt eſſe,non tamen ſimul cum albedine,diuiſio eſt. Fit etiam altero modo compoſitio & diuiſio, cum una dictio poteſt conſtrui cum uarijs dictionibus in eadem oratione, ſi autem cũ una conſtruatur,facit unum ſenſum,ſi uero cum altera, facit alterum ſenſum,& in hoc talis oratio differt ab amphibologia, in qua eadem ſeruatur dictionum cõſtructio,ut quicquid uiuit ſemper erit, dictio ſemper:poteſt conſtrui cum uerbo:uiuit &ſenſum facit uerum,poteſt etiam cõſtrui cum uerbo,erit:& ſenſum facit falſum tunc conſtruere talem

dictionem cum ea, cum qua magis apparet construi, compositio est, ut coniungere cum uerbo: uiuit: at coniungere cum eo, cum quo minus coniungi apparet, diuisio est, ut si construatur cum illo uerbo: erit & in hoc pronúciatio nem, & loquendi phrasim oportebit considerare, fit etiam compositio & diuisio tertio modo, ut dicemus in earum speciebus.

Circa secundum fallaciá compositionis & diuisionis fit, tum in consequentia aliqua datur antecedens uerum, & consequens falsum, eò quod diuisum sensum incompositum, uel compositum, indiuisum mutamus: nõ enim licet hos mutare, tunc autem fit compositionis fallacia peculiariter, cum consequens falsum, quod, sequebatur ex sensu composito falso in antecedenti, attribuimus eidem antecedenti in sensu diuiso uero, uel cum conclusionem, quæ sequebatur in sensu diuiso uero, sumimus in sensu composito falsum. Exemplum prioris. Omnia quoque sunt duo & tria, quinarius non est duo & tria, ergo quinarius non est quinque: in hoc syllogismo conclusio est falsa, & sequitur ex antecedenti composito falso, nam illa minor falsa est, si prædicatum composite, & copulatim teneatur, esset autem uera si diuisiue teneretur, facit enim sensum, quinarius non est duo, & quinarius non est tria. econtra maior diuisa est falsa, composita uera, tunc esset fallacia compositionis, uelle tribuere falsitatem conclusionis ueritati minoris diuisæ, cum tamen ex ea non sequatur. Exẽplum posterioris. Omnem hominem scribere est possibile, aliqui non scribentes sunt homines, ergo non scribentes scribere est possibile, in hoc antecedens est uerú, et ex eo

conclusio sequitur uera in sensu diuiso, falsa tamen in cō posito, tunc est fallacia compositionis, in sensu enim com posito falso sumimus quod non sequitur, nisi in sensu diuiso uero, est autem fallacia diuisionis econuerso, cum sensus compositus est uerus, & diuisus falsus, & attribuimus conclusionis falsitatem sensui composito uero in antecedenti, ex quo nō sequebatur, uel ipsam conclusionem in sensu diuiso sumimus, quæ tamen erat composite sumē da, ut in maiori illius syllogismi, omnia quinque sunt duo & tria, quinarius non est duo & tria, ergo quinarius nō est quinque, maior diuisa falsa est, Composita uera. Est autem fallacia diuisionis, illi compositæ tribuere conclusionis falsitatē. cū non nisi ex diuisa sequatur, & hæc oīa clariora fiēt in ipsis cōpositionis, & diuisionis speciebus. Sunt enim tres, prima fit inter terminos, quorum alter potest significationem suam integre alterius significationi applicare, nempe materiali & formali: potest etiam parti significationis soli, puta materiali applicare, ut omnes homines esse senes poßibile est, iuuenes sūt homines, ergo iuuenes esse senes poßbile est, est fallacia cōpositionis, si conclusionem in sensu cōposito sumamus, nō enim inferebatur, nisi in sensu diuiso, at si dicas, Iuuenes esse senes est impoßibile, Homines sunt iuuenes, ergo Homines esse senes impoßibile est, conclusio est falsa, & maior in sensu diuiso, ex qua conclusio sequitur, in sensu uero com posito est uera, & attribuere ei falsitatem conclusionis, est fallacia diuisionis, quia quod ex diuisa sequitur attribuimus compositæ.

Altera species harum fallaciarum est, cum est aliquod

complexum, quod diuisiue, & copulatim sumi potest, ratione cuius mutatur sensus, ut superius diximus: similiter de complexo disiuncto, uel disiunctiuo, ut omne animal est rationale, uel irrationale, sed nō omne animal est rationale, ergo omne animal est irrationale, est quidem diuisionis fallacia in maiori, quæ potest sensum disiunctum facere, & sic est uera, est enim propositio cathegorica, cuius sensus est, de quolibet animali per se esse uerū enunciare hoc, scilicet esse rationale, uel irrationale, & sic non infertur conclusio illa, potest disiunctiue sumi, & sic est diuisa falsa, facit enim sensum, omne animal est rationale, uel omne animal est irrationale, & ex ea talis conclusio etiam falsa sequitur. fallacia cōsistit in eo quod tribuimus maiori compositæ ueræ, quod non sequitur, nisi ex ea diuisa falsa. Fit opposito modo fallacia compositionis, cum sensus compositus est falsus, diuisus uerus. Tertia species, est cum aliquam dictionem cum uarijs cōstruimus, propter quod mutatur sēsus, ut quicquid uiuit semper erit, equus uiuit, ergo equus semper erit, cōclusio falsa, & maior in sensu diuiso falsa, nēpe si dictio, sēper, coniungatur cū uerbo erit & sic procedit conclusio, at si iūgatur cū uerbo uiuit, est compositio, & uera. Similiter quācunque imaginem auream habentem uestē uidi, ipsa est ex auro, sed ligneā imaginē uidi habentē uestem auream ergo imago lignea est ex auro, conclusio est falsa, & etiam maior diuisa, nempe si illa dictio, aurea iūgatur cū uesti, sic enim ex ea infertur conclusio, at si composita sumatur, est uera, nēpe si iungatur cum imagine, ac propterea est fallacia diuisionis conclusionē tribuere cōpositæ.

De fallacia figuræ dictionis.

FAllaciæ hæc accidit, cum ex similitudine duarum dictionum inter se accidentali, colligimus similitudinem significatorum, quod primo euenit cum dictio unius generis grammaticalis, existimatur esse alterius generis propter similem desinétiá, ut qui poetam concederet esse doctam sicut musam, quia musa est fæmininum nomen, & qui Eustochium concederet esse sanctum, quia finitur in um, sicut templum. Altero modo euenit, cum nomen unius prædicamenti sumimus pro altero prædicamento, ut quicquid hodie emisti, modo comedisti, Carnes crudas hodie emisti, ergo carnes crudas modo comedisti, est figura dictionis, quia, quicquid, significat substantiam, crudum uero, qualitatem. Euenit etiam, cum Simplicem suppositionem inpersonalem, uel e contra mutamus, ut homo est species, Iulius est homo, ergo Iulius est species, cú præsertim hoc fit in indiuiduo, & uniuersali, nam hic uidetur mutari modus, cum uniuersale quale quid, indiuiduum hoc aliquid significat.

cap. XV. De fallacijs Extra dictionem.

De fallacia Accidentis.

QVo facilius hæc fallacia intelligatur, (est enim admodum communis) notandum est aliqua quadrupliciter unum quid esse posse. Primo dicuntur ea unum, quæ unum prorsus significant, quamuis sub diuersis nominibus, aut modis diuersis, quo pacto duo synonima unú

dicuntur, similiter definitum et ipsius definitio, illa tamé in uoce differunt, hæc uero in significandi modo, cum definitum confuse, Definitio eandem explicite dicat. Altero modo quædam dicuntur unum, quæ cum non eandem naturam significent, unum tamen est de essentia alterius, sicut genus, uel differentia idem sunt cum specie, & species cum indiuiduo, puta homo, & animal, homo & rationale, homo & Iulius. Tertio quædam alia dicuntur unum minori unitate, quorum unum est alterius proprium, puta homo & risibile, non tamen risibile est de essentia hominis. Tandem quædam alia dicuntur unum, quorum unum alterum claudit tanquam accidens, ut homo, & album. Ista quatuor non ita unum sunt, quin aliqua inter ea differentia inueniatur, nec ita sunt diuersa, quin etiam aliquando modo unum sint, ex quo fit, quod aliqua, quæ uni tribuimus, etiam alteri damus; aliqua uero uni applicamus, quæ alteri non concedimus, dicimus enim album coloratum, & currere, & sedere, quæ etiam de homine albo prædicamus; at album esse accidens, colorem, qualitatem dicimus, quæ de homine non enunciamus, & in uniuersum est Regula, Omnia ea, quæ uni conueniunt secundum id, in quo ab altero differt, remouenda sunt ab altero, cætera uero concedenda simul, aut neganda. V.g. album dicitur currere ratione ipsius subiecti, corpus .n. albedinem habens dicitur currere. præterea album dicitur accidens ratione formæ, in qua cum subiecto non est idem, non prædicabitur ergo accidens de corpore. Ex his nota est fallacia accidétis, quæ fit quoties tribuimus uni omnia, quæ tribuimus alteri, quæ tamen non illi, quæ

parte cum altero unum est, conueniunt, existimantes propter identitatem & unitatem id licere, quo defectu peccant omnes hi syllogismi, & consequentiæ homo est risibilis: risibile est proprium ergo homo est proprium. Ensis est gladius, Gladius est secundæ declinationis, ergo Ensis est secundæ declinationis. Petrus est homo, Homo est species, ergo Petrus *est species, & in uniuersum quoties suppositio uariatur, sicut quando procedimus ex puris particularibus, ex maiori particulari in prima figura, ex puris affirmatiuis in secuda figura, & similia. Similiter quoties appellationem mutamus, uel ex diuisis ad coniuncta, uel e contra procedimus, ut Video Coruscum, Et Coruscus est ueniens, ergo uideo uenientem. Hic canis est pater, Et hic canis est tuus, ergo est pater tuus. Puer hic est magnus logicus, ergo est magnus, & est logicus. Similiter quoties a genere, seu a superiori ad inferius absque uniuersalitate, uel ab inferiori ad superius uniuersaliter procedimus, ut animal est album, ergo homo est albus, uel omnis homo est risibilis ergo omne animal est risibile, de quibus in locis a toto diximus.* Nec *mireris, si fallacia suppositionis hic collocetur, & in figura dictionis, cum diuersis rationibus uitiũ unum ad duas species fallaciarum referatur. illic enim figura dictionis, hic unitas extremorum consideratur.*

De falla-

De fallacia Secundum quid & simpliciter.

Fallacia ista ex similitudine loci a Toto in modo procedit, erat enim totum in modo, dictio respectu sui ipsius cum aliquo adiecto sumptæ, quod dicebatur pars in modo, ut homo, & homo albus, ualebat autem a parte ad totum, & e contra, ut illic explicuimus. sunt autem aliqua adiecta quæ diminuunt significationem totius cui iunguntur, uel eam distrahunt, & alienant, & talia non totum in modo, aut pars, sed dicta secundum quid nuncupantur, ut homo mortuus, album secundum dentes, & similia. Quæ autem adiecta distrahant, ex ijs quæ in secundo libro de alienatione diximus, facile est uidere. At ea dicuntur diminuere, quando cum eis ita prædicatum, uel subiectum cum aliquo copulatur, ut eis semotis oppositum enuncietur, uerbi gratia Aethiops secundum dentes albus dicitur, ablato uero illo adiecto secundum dentes, niger, uel non albus dicetur, nisi subiectum alia ratione esset album, ut homo secundum dentes est albus, si ille etiam secundum totum se albus esset, adhuc albus diceretur, sed non ex uirtute, & ratione illius adiecti, Est igitur fallacia talibus dictis secundum quid, ad ipsa absolute sumpta, uel e contra, tam affirmatiue, quam negatiue argumentari, ut in ipsis huius fallaciæ modis cōperietur. Est primus modus a dicto diminuente secundum locum, non enim ualet, non licet prandere in templo, ergo non licet prandere: licet in mari non audire sacrum, ergo licet non audire sacrum non ualet. Secundus modus a dicto diminuente secundum tempus, non enim sequitur, non est

licitum diebus Veneris uesci carnibus, ergo non est licitum uesci carnibus, expedit tempore naufragij proijcere merces, ergo expedit proijcere merces.

Tertius a dicto diminuente ad aliquid, ut fabricanti non est bonum uinum, non ualet, ergo non est bonum uinum, amenti non expediunt arma, ergo non expediunt arma. Quartus a dicto diminuente secundum partem, ut est albus secundum dentes, ergo est albus, non sequitur, nõ est albus secundum dentes, ergo non est albus Hoc intelligi debet, quando illa pars non est proprium subiectum illius accidentis, tunc enim ualet, ut est crispo capite, ergo est crispus, bene sequitur: est cæsüs oculis, ergo est cæsius: est curuo naso, ergo est aquilinus, in his enim bene sequitur, quia talia prædicata illis partibus proprie & adæquate insunt. Quintus a dicto distrahente, ut duo leones marmorei sunt in foro, ergo duo leones sunt in foro, hic est homo pictus, ergo est homo, non sequitur, Eadem est fallacia sæpe argumentari ab ipsis totis, non enim ualet, non est albus, ergo non est albus secundum dentes: nõ est leo, ergo non est leo lapideus: licet comedere carnes, ergo licet in die ueneris, & alijs similiter non ualet, sicut nec ab ipsis partibus, nisi tale prædicatũ omni ex parte, et integre subiecto insit, tũc enim ualeret, ut nõ est bonũ mẽtiri, ergo nõ ẽ bonũ mẽtiri ĩ bello, nec domi, et similia.

Cap. XVI. De Ignorantia elenchi.

SVperius quid esset Elenchus diximus, est enim syllogismus contradictionis, idest inferens, & probans con

tradictorium eius quod concessum est, uel simul duo inferens contradictoria si uere autem probat Verus elenchus, si cum deceptione, Sophisticus dicitur. Vnde dupli ci ex parte elencho deceptio accidit, uno modo, quando id non fit syllogismo bono, sed fallaci, altero modo, quando syllogismus bonus est, non tamen probat ueram contradictoriam propositionis concessæ, sed apparentem, cum non obseruet leges ueræ contradictionis, & tales fallaciæ quæ hac parte fiunt, dicuntur secundum ignorantiam Elenchi, quas Arist. 1. Elench. c. 4. quattuor numerat. Prima quando contradictoria nō sumuntur ad idem, ut numerus ternarius excedit binarium, & non excedit quaternarium, ergo ternarius excedit numerum, & non excedit. Secunda quando non sumuntur secundum idem, ut corpus hoc est duplum ad aliud secundum latitudinē, & non secundum longitudinem, ergo est duplum, & non duplum. Tertia, similiter, idest quādo non seruatur idem modus, ut currit uelociter, non currit tarde, ergo currit & non currit. Quarta quando non seruatur idem tempus, ut dormio noctu, non dormio mane, ergo dormio & non dormio sed de his late diximus libro Secundo.

De fallacia Consequentis.

F*Allacia ista procedit ex similitudine illius loci, quo a positione antecedentis ad positionem consequentis, & ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis procedebamus. Secundum uero fallaciam hanc fit trāsmutatio, nempe ab opposito antecedentis ad oppositum*

consequentis,ut si ignis est,calor est,ergo si ignis non,est, calor non est,qui dicit te esse equum, dicit te esse animal, sed qui dicit te esse equū,dicit falsum,ergo qui dicit te esse animal,dicit falsum.In his est fallacia,quia ex opposito antecedentis inferimus oppositum consequentis, quod non licet,nisi in terminis conuertibilibus. Similiter quando ex positione consequentis antecedens ponimus, similis est fallacia,cum non liceat,nisi in terminis conuertibilibus, ut si homo est, animal est, ergo si animal est homo est,si ignis est,calor est, sed calor est, ergo ignis est. Vnde patet in his fallacijs priorem consequentiam bonam esse,posteriorem uero, qua a negatione antecedentis, uel a positione consequentis procedimus fallacem.

De fallacia Petitionis principij.

F*Allacia hæc contra syllogismi probationem procedit syllogismus enim & illatiuus est conclusionis, & instrumentum probatiuum ipsius,illatio in recta forma cōsistit, probatio uero præter hoc antecedens notius consequente petit,ob id fallacia est,æque ignota, uel ignotiora ad probationem ignotorum sumere, præsertim quādo idem per idem,licet occulte, probare intendimus, ut qui probaturus in particulari homines esse iustos, peteret ad probationem omnes homines esse iustos,& probaturus Medicinam esse scientiam sani & ægri, peteret separatim Medicinam esse scientiam sani, & esse scientiam ægri, uel denique uerbis parum mutatis idem per idem probaret in talem incideret fallaciam.*

De fallacia ſecundum non cauſam, ut cauſam.

Fallacia hæc eſt, cum concluſionis falſitas, quæ prouenit ex una præmiſſa falſa, attribuitur præmiſſæ ueræ, ut omnis homo eſt animal, planta eſt homo, ergo planta eſt animal: Concluſio eſt falſa, cuius cauſa eſt minor, attribuere uero id maiori, ac uelle ob id contendere maiorem eſſe falſam, eſt fallacia non cauſæ ut cauſæ, quã ſuperius diximus, Non propter hoc accidere falſum, Fit etiam iſta fallacia, cum concluſionem ueram attribuimus falſo tanquam cauſæ. Similiter cum conſequens ex antecedenti non proprio deducimus, ipſi attribuentes cõſequentis ueritatem, ut homo eſt diſciplinabilis, ergo eſt grammaticus, & huiuſmodi alia.

De fallacia ſecundum plures interrogationes ut unam.

Fallacia hæc committitur, cum opponens petit unicam ſibi reſponſionem dari illius, cui unica reſpon deri non poteſt, ut ipſum reſpondentem ex quacunque una reſponſione capiat, ut ſi petat, homo & leo ſunt ne animal rationale? ſi reſpondeatur ita eſſe, colliget leonem eſſe rationalem, quod falſum eſt. Si uero reſpondeatur, non ita eſſe, colliget hominem non eſſe rationalem, quod etiam falſum eſt. Ad fallaciam hanc reprimendam, non oportet unica reſponſione ſatisfacere petenti multa, quibus non niſi multis reſponderi poteſt. Atque hæc bre-

uiter, de locis, & fallacijs atque perinde de tota Introdu ctione. Sit laus Deo omnipotenti, qui nos ad finem per duxit, ipse faciat, ut in sui gloriam, & iuuenum utilitatẽ, maioremq; in litteris progressum, quorũ gratia scripta sunt, hæc omnia, tendant.

F I N I S.